

tv-15 naš TOVARIS

Št. 12
29. marca 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Pomen znanstvenega izročila

»Naslanjanje na znanost in njeno izročilo ima izreden pomen za današnji čas,« je dejal v uvodu prvi govornik, član predsedstva CK ZKS Jože Smole, ko je pozdravil udeležence in goste, ki so se zbrali k proslavi štiridesetletnice ustanovitve Partizanskega znanstvenega inštituta.

V luči tega jubileja in ob tekočih problemih naše družbe je Jože Smole opozoril še na več vprašanj, ki zadevajo znanstveno delo in znanstveno raziskovanje. Tako je opozoril na izreden pomen domače znanosti v zaostrenih razmerah gospodarjenja, ob tem pa tudi na neljube zapletljaj z »varčevanjem deviz« pri uvažanju znanstvene literature in publikacij.

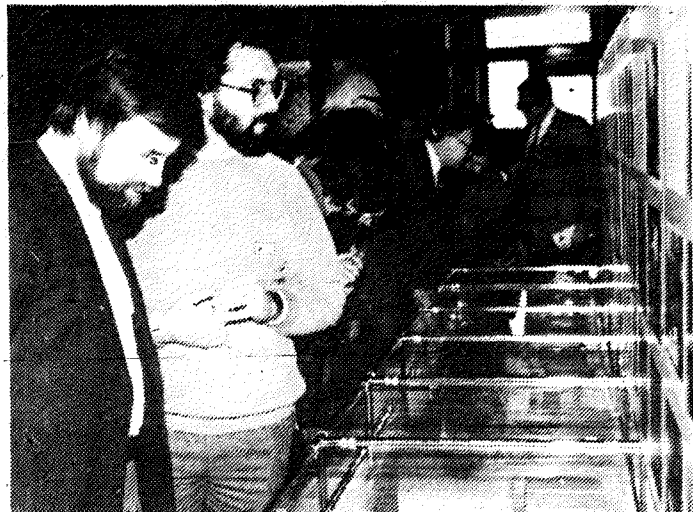
Znanstveni inštitut, ki je bil ustanovljen 12. januarja 1944, je še en primer izredno pronicljive, daljnosežne ter v vse pore narodovega razvoja segajoče naravnosti nove ljudske oblasti. Iz prvotnega inštituta so se v prvih letih razvoja, formalno pa februarja 1948 razvile tri znanstvene institucije: Muzej ljudske revolucije Slovenije, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja ter Inštitut za narodnostna vprašanja, katerih osnovne naloge so tudi danes izrednega pomena za slovensko zgodovino in sodobno življenje. Kajti, kot je dejal v prisposobi v svojem referatu mag. Silvo Devetak, »družbena dogajanja današnjega sveta niso izpolnila pričakovanj tistih, ki so bili prepričani, da bodo različni »talilni lonci«, »socialistične nacije« in podobni asimilacijski pripomočki odstranili iz sveta nacionalno vprašanje. Prav tako se niso uresničile napovedi, da bo narodna zavest poiskala anahronizem v

današnjem svetu tehnološkega razvoja, ko se odpravljajo razlike in prevladuje kozmopolitizem, kot pravijo zagovorniki teh stališč, nad zagnanostjo človeka v nematerialne potrebe, kot so jezik, kultura ali narodna zavest. S težavami se srečujejo tudi tiste družbe, kjer so poskušali narodno vprašanje preprosto spregledati in s tem zanikati njegov obstoj...«

Naša družba lahko danes na tem področju naredi največ z nenehnim razvijanjem dobrih sosedskih odnosov, je dejal Jože Smole, z razvijanjem številnih oblik ekonomskega sodelovanja, zlasti v maloobmejnem prometu ter z odpiranjem naših meja, kar se vse kaže v izboljševanju položaja naših manjšin v sosednjih državah. Pri tem pa moramo bolj povzdigniti naš aktivni glas za reševanje manjšinskih vprašanj v svetu, saj imamo na tem področju delovanja izkušnje, je menil Jože Smole in dodal, da je tudi to prispevek k našim jugoslovanskim načelom o mednarodnem sodelovanju, politiki neuvrčenosti ter miroljubnega sožitja.

To, da sta partizanska vojska in narodna oblast čutili potrebo v izredno težkih vojnih okoliščinah ustanoviti znanstveni inštitut kot še vrsto ustanov, ki so nujno potrebne za delovanje katerekoli države v mirnodobnem razvoju, je bilo vsekakor povezano s temeljitimi pripravi na svobodo in nam vsakič znova in vedno bolj jasno kaže, kako temeljnega pomena za nadaljevanje narodovega obstoja je bil narodnoosvobodilni boj.

Bojana Žokalj-Jesih

V četrtek, 22. marca, sta bila v mali dvorani slovenske skupščine proslava in strokovno srečanje ob štirideseti obletnici ustanovitve Znanstvenega inštituta pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Potem ko je v imenu družbenopolitičnih organizacij pozdravil zbrane in spregovoril nekaj besed Jože Smole, je o ustanovitvi in pomenu znanstvenega inštituta spregovoril njegov prvi predsednik, akademik dr. Fran Zwitter. Referat o petindvajsetletnem delovanju Inštituta za zgodovino delavskega gibanja je prispevala dr. Jasna Fischerjeva, o nekaterih vprašanjih proučevanja narodnostne problematike je spregovoril mag. Silvo Devetak in o Muzeju ljudske revolucije Slovenije Stane Mrvič.

Ob tej priložnosti je bila v avli slovenske skupščine tudi priložnostna razstava o razvoju Znanstvenega inštituta in njegovih naslednic.

Foto: J. Čurin

Sporočilo pionirjev kurirjev

Pionirji ajdovske občine so poslali republiškem odboru ZZB NOV Slovenije telegram s tole vsebino: »Pionirji ajdovske občine smo sprejeli kurirsko pošto od novogoriških pionirjev. Na podružnični šoli Brje so nam jo predali pionirji osnovne šole Branik. Kurirsko pošto bo po ajdovski občini potovala devet dni in v četrtek 29. marca 1984 jo bomo izročili pionirjem občine Sežana. Torbico bodo nosili pionirji vseh osnovnih šol v občini in cibani iz vzgojnovarstvenega zavoda. Na poti skozi ovire jih bodo spremljali tudi borci, taborniki in planinci. V vseh večjih krajih jim bodo pri obeležjih NOB skupaj s krajanji in mladino pripravili prirsčne sprejeme s kulturnimi prireditvami. To bodo tudi priložnosti za srečanja pionirjev z udeleženci NOB in obujanje spominov na slavne dni naše preteklosti. Mladi smo ponosni na pridobitve narodnoosvobodilnega boja. Pripravljani smo jih braniti in jih tudi naprej razvijati. Za domovino s Titom – naprej!

Pionirji osnovne šole Dobravlje na Brjah 21. marca 84

Že devetič na Poreznu

V spomin na tragične dogodke na Poreznu proti enotam 9. korpusa NOVJ 24. marca 1945. leta je bil minulo nedeljo spominski pohod na Porezen, že deveti po vrsti. Kljub snežnemu viharju, megli in mrazu se je na Porezen povzpelo nekaj nad 4.000 pohodnikov, poznavalci gora pa zatrjujejo, da jih je bilo kar 5.000. Predstavniki planinskega društva Cerkno v sodelovanju s predstavniki borcev gorenjskega vojnega po-

dročja, Kosovelove brigade in inženirskega bataljona 31. divizije so tudi letos dobro organizirali pohod.

Ob spomeniku je bila priložnostna slovesnost, položili so venec, zbranim pohodnikom pa je spregovoril predsednik ZSMS Cerkno Dragan Miklavčič. Med pomembnimi družbenopolitičnimi delavci so se pohoda udeležili Viktor Avbelj, Miha Potočnik, Albin Vengust in Tone Bole. Odbor pohoda je letos podelil pohodnikom za dvakratno udeležbo bronasto značko, za štirikratno udeležbo srebrno in šestkratno udeležbo zlato spominsko značko. Daljši zapis o vtisih s pohoda na Porezen berite na zadnji strani.

Jože Čurin

Slovesno tudi v Crngrobu

V spomin na 27. marec leta 1942, ko so se borci Selške čete v Rovtu nad Crngrobom bojevali s premočnim nemškim sovražnikom, v boju je padlo 15 borcev, med njimi narodni heroj Stane Zagar, te dni krajanji krajevnih skupnosti Bitnje, Sveti duh in Zabnica praznujejo krajevni praznik.

Tako se bodo do konca tega meseca zvrstile številne kulturne in športne prireditve, osrednja prireditev – zborovanje borcev, krajanov, mladine, pripadnikov JLA in TO ter predstavnikov družbenopolitičnih organizacij škofjeloške in kranjske občine pa je bilo minulo soboto pri spomeniku na Planici nad Crngrobom. Zbranim je spregovoril Matjaž Čepin, predsednik skupščine občine Škofja Loka, slovesnost pa je bila sklenjena s peštrimi kulturnimi sporedom, ki so ga pripravili učenci osnovne šole Lucijan Seljak, pripadniki JLA in pihalni orkester iz Kranja.

J. Č.

Štafeta je začela pot v Mostarju

V soboto, 24. marca, je bilo v Mostarju zelo slovesno. Na stadionu pod Belim bregom je letošnja štafeta mladosti naredila svoje prve korake. Več kot petintrideset grl ji je klicalo v pozdrav, ko je gimnazijka Alenka Tomović prva sprejela v roke štafetno palico. Alenka je učenka gimnazije Aleksa Šantić iz Travnika, povejmo pa še to, da je štipendistka Titovega sklada.

Na tisočih kilometrih po Jugoslaviji se bodo s štafeto prepletale mlade dlani. Najprej je krenila skozi Bosno in Hercegovino; iz Mostarja proti Jablanici, skozi Gornji Vakuf do Bugojna, kjer je našla svoje prvo prenočišče. Naslednjega dne so jo pozdravljali mladi in ostali občani na poti skozi Donji Vakuf, Travnik, Fajce, Kotorvaroš, Teslić, dokler ni proti večeru prispela v Težanj, kjer je drugič prenočila.

Bo socialnost spet požrla trg

Letošnji delavski praznik naj bi kronala tudi dolgo pričakovana in glasno zahtevana odjuga cen. V govorih jo poklicani imenujejo »mirna« odmrznitev ali odtalitev, ki bo vsaj za nekaj odstotkov ohladila razvrednotenje dinarja. Cilj, ki bo zahteval (ne)svobodo tržnega oblikovanja cen. V gospodarstvu vpijejo, da je ZIS pripravil odledenitev, ki pozitivnih 0 stopinj Celzija ne bo videla. Vsaj ob prvotnem predlogu ne.

Zakaj?

Dobra polovica izdelkov, ki jih v naši deželi prispe na trg, naj bi po novem nosila cene, ki jim v svetu pravijo, da so se oblikovale na trgu. Gibljejo se torej po logiki ponudbe in povpraševanja. Narekuje jih konkurenca in seveda ocena kupca, ki je za izdelek pripravljen odšteti ali ne. Tako naj bi pri nas začeli z majem kupovati po tržnih cenah vse tisto, kar ne vpliva premočno na življenjski standard (razen obleke, čevljev in pohištva), nadzorovane pa bodo še naprej ostale tudi cene izdelkov, ki jih zadnje čase v trgovinah in tovarnah ni dovolj za nemoteno delo in življenje in za nekatere druge surovine in reprodukcijski material, ki omogočajo proizvodnjo (elektrika, premog...).

Samoupravni sporazumi naj bi urejali 35 odstotkov cen na tržišču. Tu naj bi tržni nadzor cen zamenjal družbeni.

ZIS in zvezna skupnost za cene pa bi neposredno določila ceno elektrike, PTT storitev, prometa, nafte, sladkorja, olja, cigaret, nekaterih vrst mesa in drugo.

Že iz same porazdelitve je razvidno, da je svoboda pri določanju cen v drugi polovici leta zelo omejena. Tržišče naj bi polovično zadihalo, torej še zdaleč ne toliko, kot so nekateri začeli upati že minuli december. Globoko zamrznjene cene – naredile so veliko škode in nič manj nereda in jeze – se bodo lahko talile le do meje, ki bo omogočala učinkoviti nadzor inflacije. Od te je namreč odvisna hitrost, s katero bo dinar izgubljal svojo vrednost, s tem pa tudi rast obrestnih mer.

Do sem vse prav. Vemo, da si skoka iz administrativnega gospodarstva v gospodarstvo svobodnega trga ne moremo dovoliti čez noč, saj bi si s tem nakopali na glavo nič koliko preglavic. Boj med ekonomskimi zakonitostmi in narekovanjem pa je pokazal vse svoje kremplje skozi prihodnja merila, ki naj bi določala »svobodne cene«. Organizacije naj bi jih namreč oblikovale do zgornje meje izvoznih oziroma uvoznih cen, izračunanih iz povprečja cen proizvajalcev enakih izdelkov. Kriterij, ki s svobodnim oblikovanjem cen v svetu nima nič skupno, saj povečuje povprečnost. Pa, če bi to še nekako prenesli, se takoj pojavi nova nesvoboda: cene lahko povišajo le tisti proizvajalci, ki znotraj svoje branže niso prislužili toliko kot najboljši. Tisti, ki so dobro delali in nabrali celo akumulacijo, svojih cen ne bi smeli zvišati, tudi če bi jo bili Jugoslovani zaradi kvalitete ali drugih lastnosti, ki kupca pripravijo do tega da seže v žep, pripravljeni plačati. Cenovna odjuga bi tako v razmah nadzorovane inflacije še

naprej pomagala na račun pridnih gospodarstev preživeti tudi slabim, dobro delo pa bi bilo »nagrajeno« z nižjo ceno. Novi predlog odmrznitve cen je poln podobnih administrativno ekonomskih nedomišljenosti.

Človeku se nehote postavi vprašanje: če naj imajo vsi za kruh, ali moramo imeti vsi tudi za krznjeni plašč? In če izdela mizar lepo mizo, katere ponos je tudi visoka cena, ali jo mora določiti neko merilo neekonomskega nareka od zgoraj ali kupčevo oko, ki je pač ocenilo, da je miza – že zaradi tega, ker mu ugaja – vredna nekaj tisočakov več kot druga, ki mu pač ne ugaja toliko?

Denarni položaj organizacije in delavca mora določati kvaliteta dela in izdelka, ne pa bolj ali manj bleščeči trenutni ekonomski položaj. In dokler bomo tlačili vrednost našega dela – žal cena, vsaj pri nas, še zdaleč to ni – v socialni hladilnik, se bo morala ekonomija za ceno socialnega miru (!) pač umakniti nadzorovanemu gospodarstvu (nekateri pravijo razumni politiki cen).

Bistveno stabilizacijsko vprašanje je še zmeraj proizvodnja, predvsem za izvoz. Inflacijo moramo omejiti, pa je ob tem tistih dovoljenih ali bolje zelenih štirideset odstotkov resnično meja, ob kateri si lahko dovolimo zaradi odstotka navzgor ali navzdol tudi zaostajanje proizvodnje? Izračunov novi predlog odmrznitve ne ponuja. Kako naj torej preprosto verjamemo, da je najboljši?

Jelka Zupanič

Razpoke v berlinskem zidu

Nikjer ni blokvska meja dobila tako otipljive in oprijemljive podobe, kot jo pomeni berlinski zid. Ta zid je označil vrhunec blokvske napetosti, saj je ponazarjal dvoje: po eni strani je postal nepreskočljiva ovira za po-bege vzhodnih Nemcev v zahodni Berlin in od tod v Zahodno Nemčijo, po drugi strani pa je berlinski zid pomenil simbol nepremostljive ločnice med dvema svetovoma, med dvema vojnopolitičnima taboroma, reklo bi se, tudi med dvema družbenima sistemoma. Kajpada je berlinski zid, hkrati ko je delil nekdanje glavno mesto stare Nemčije na dva dela, ponazarjal tudi povojno stvarnost nemškega naroda – njegovo razdelitev na dve državi.

Minilo je desetletje, drugo, tretje. Berlinski zid še vedno stoji, še vedno opravlja svojo funkcijo ločnice dveh svetov. Vendar z njim in ob njem nastajajo nekatere značilne spremembe. Predvsem se zid v zadnjem času celo na zunaj »humanizira«. Nič več ni toliko bodečih žic in mitraljeških gnezd, celo spreminjajo ga, postavljajo višje betonske ograje. Torej zid obstaja, v njegovi prenešeni simbolizni naravi pa se nekatere stvari pomembno spreminjajo. Vzhodnonemške oblasti so postale neprimerno bolj strpne, ko gre za dovoljenja za izselitev njihovih državljanzov v Zahodno Nemčijo. Pravijo, da vsak, ki je sovražen režimu v Vzhodni Nemčiji, lahko zapusti državo in si poišče novo prebivališče v Zahodni Nemčiji. Menda gre takih in drugačnih ljudi iz Vzhodne v Zahodno Nemčijo kar nekaj tisoč na mesec, od 200 do 500 na dan. Torej berlinski zid ni več neprepusten.

Vendar ne gre zgolj za liberalizacijo odhodov iz Vzhodne v Zahodno Nemčijo. Gre za dosti pomembnejše procese, v odnosih med Nemčijama. Po nekaterih poročilih je

bil leipziški sejem tri dni nekakšna vsenemška prestolnica. Menda se ni v vseh treh poveljnih desetletjih zvrstilo toliko državnih in političnih srečanj, pogovorov in dogovorov kot v Leipzigu v pičlih treh dneh. Evropa je na primer na veliko začudenje zvedela o – vsaj na oko, če že ne v resnici – prisrčnem srečanju med najbolj zadržim vzhodnonemškim desničarjem Josephom Straussom in vzhodnonemškim voditeljem Honeckerjem. Tisto, kar utegne biti eden najbolj prepričljivih znanilcev novega vetra, ki naj bi že začel pihati med Berlinom in Bonnom, pa bo že napovedani obisk prve osebnosti Vzhodne Nemčije, državnega in partijskega voditelja Ericha Honeckerja v Zahodni Nemčiji. To naj bi se zgodilo letos jeseni.

O mednemškem zblizevanju govore zelo prepričljivo tudi vse večji in obsežnejši gospodarski posli, ki jih v zadnjem času vse bolj pogosto sklapata državi med seboj. Znani zahodnonemški velikan »Krupp« je za petkrat povečal svoje dobave Vzhodni Nemčiji.

Vsa ta velika, nepričakovana otoplitev odnosov med Nemčijama se dogaja v obdobju, ko med blokoma dejansko sploh ni možnosti za kakršnokoli normalno odpiranje in poglobljanje sodelovanja, kaj šele za tak razcvet gospodarskih in političnih stikov, kot smo jim priča med Nemčijama. Saj je vendar očitno, da so odnosi med Vzhodom in Zahodom ta čas na najnižji točki, saj je vsa Evropa v znamenju novega oboroževalnega vala in prav obe Nemčiji sta središči tega vala: v Vzhodni Nemčiji gre za namestitve sovjetskih raket SS20, v Zahodno Nemčijo pa že pospešeno vozijo iz Združenih držav najsodobnejše rakete pershing 2.

Prav v tem dejstvu kaže iskati vzroke za mednemško

zblizanje, se pravi za tokove med državama, ki so v ostrem in očitnem nasprotju s celotnim procesom razraščanja napetosti med Vzhodom in Zahodom. Možnost morebitne lokalne, omejene jedrske vojne, ki bi se sprožila v Evropi – in nameščanje raket v eni in drugi polovici razdeljene Evrope prav zloslutno nakazuje nevarnost take vojne – je morala pustiti globoke sledove v zavesti nemškega naroda, čeprav je razdeljen med dva bloka in dva različna družbena sistema in čeprav ni nikjer, razen v Berlinu, ta meja tako ostro zarisana: zavesti o nevarnosti, ki najbolj ogroža prav nemški narod. Morebitna atomska vojna v Evropi bi spravila nemški narod – tisti narod, ki je pod Hitlerjem sprožil drugo svetovno vojno – v do skrajnosti absurden in tragičen položaj. V tej vojni bi Vzhodni Nemci s sovjetskimi SS20 pobijali Zahodne Nemce in Zahodni Nemci bi z ameriškimi pershing pobijali Vzhodne Nemce. Dejansko bi bil v morebitni evropski vojni z jedrskim orožjem nemški narod kot celota obsojen na narodni samomor. V vsej zgodovini doslej ni moč zaslediti primera, ko bi se nekemu narodu nakazovala taka do absurda tragična usoda.

Nemško ljudstvo je doslej z milijonskimi protestnimi manifestacijami in krčevitim bojem proti nameščanju tujih raket že dokazalo, da se zaveda usode, ki mu jo obeta morebitna jedrska vojna. Primerno je zato vprašanje, ali ni sedanje vsestransko zblizevanje med Nemčijama dokaz, da se take usode nemškega naroda začenjajo zavedati tudi najbolj odgovorni ljudje obeh delov današnje razdeljene Nemčije.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Na Češkoslovaško je 26. marca odpotoval predsednik predsedstva Mika Špiljak na uradni in prijateljski obisk. V obeh državah so obisku pripisali velik pomen, saj naj bi si široko izmenjali mnenja in stališča o mednarodnem položaju, hkrati pa naj bi spodbudili razvoj odnosov med državama. Dokaz dobrih gospodarskih odnosov je več kot 1,7 milijarde dolarjev vredne letna blagovna menjava.

■ Ni spoštovanja brez razumevanja, to pa vodi k tesnejšemu sodelovanju. Te besede je izrekel predsednik Indonezije Suhart med obiskom predsednika skupščine Jugoslavije Vojo Srzentića. Na pogovorih so se zlasti osredotočili na krepitev gibanja neuvrščenih držav, saj sta bili obe državi med ustanoviteljicami tega gibanja. ■ Na sedežu Združenih narodov je bila slavnostna seja v spomin na žrtve rasne diskriminacije, ki so padle v boju proti apartheidu. Ta seja je hkrati označila začetek dneva boja proti rasnemu razlikovanju, ki ga slave po vsem svetu na dan 22. marca. Letos je bila že 23. proslava tega dne v spomin na žrtve odpora proti rasizmu v južnoafriškem mestu Sharpsvillu 21. marca 1960. ■ Protijedrska gibanja v mnogih državah zahodne Evrope so minule dni napovedala vrsto novih protestnih akcij proti jedrski oborožitvi Evrope. Na osnovi anket, ki so jih izvedli v Veliki Britaniji, zahodni Nemčiji, Italiji, Belgiji in na Nizozemskem, je razvidno, da je velika večina prebivalstva teh dežel proti jedrski oborožitvi. ■ Izraelska vlada je zašla v krizo, ko v parlamentu ni dobila zaupnice. Krizo so izzvali poslanci koalicijske stranke Tami, ki niso hoteli glasovati za predsednika Šamirja. Dejanski vzrok politične krize, v katero je zašel Izrael, pa je huda gospodarska kriza, ki jo je okupacija južnega Libanona še bolj zaostila. Sodijo, da se utegne letošnja inflacija povzpeti kar za 400 odstotkov.

Tudi v JLA nagrajevanje po delu?

Predlog sprememb in dopolnitev zakona o službi v oboroženih silah, ki ga je pred nedavnim zvezni izvršni svet dal skupščini Jugoslavije, prinaša vrsto novosti.

Pomembna novost je ta, da naj bi za rezervno sestavo uvedli izpit za čin podporočnika. Pravico do izpita pa bi imeli vsi tisti, ki so uspešno opravljali določene dolžnosti oficirjev. Tudi sicer ne bi napredovanje rezervnih vojaških starešin potekalo samo v skladu s potrebami oboroženih sil, temveč tudi v skladu s potrebami SLO.

Precej pa je novost pri napredovanju aktivnih starešin. Predlog sprememb bistveno omejuje avtomatizem napredovanja in podaljšuje službovanje z istim činom. Od kapetana prvega razreda dalje bi napredovali samo starešine, postavljeni na formacijsko mesto višjega čina. Čas službovanja za vsak čin, razen za čin podporočnika, bi bil odvisen od službene ocene. Zakonsko pa bi tudi določili druge izpite, ki bi po programu ustrezali izpitu za čin majorja. Druga novost je tudi sistem osebnih dohodkov. Tako naj bi zaposleni v JLA prejemali osebne do-

hodke na osnovi rezultatov svojega dela.

Predlog določa tudi nov način dopolnjevanja aktivnega in rezervnega kadra. Več naj bi bilo možnosti za napredovanje mlajših oficirjev in vojaških uslužbencev. Seveda pa bi morali do štiri-desetega leta starosti končati vojaško akademijo ali fakulteto ali katero drugo visoko ali višjo šolo. Pogoj za ustrezen čin pa bi bila tudi njihova ocena, ki bi morala biti najmanj »odlikuje se«.

Vojaki, ki služijo vojaški rok, bodo imeli po predlogu sprememb osemnajst delovnih dni dopusta. Vojaški rok

je namreč enak za vse, razen za tiste, ki vzdržujejo družine. Predpisana bo tudi nova najvišja starostna meja, pri kateri se bodo morale aktivne vojaške osebe obvezno upokojiti.

Kaj bi lahko rekli o predlogu sprememb in dopolnitev zakona o službi v oboroženih silah? Ta dokument ni nič revolucionarnega. Njegov nastanek je povzročil razvoj naše družbe in pa stopnja razvoja zasnove splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Tako naj bi starešine prejemali osebni dohodek in ne več plač, kar je v združenem delu jasno že

desetletja.

Po drugi strani pa bo poklic starešine postal bolj zanimiv za mlade, kar je v Sloveniji še posebej pomembno. Prav gotovo so spremembe in dopolnitve tudi plod naporov najvišjih slovenskih organov, ki se zavedajo, kaj pomehi premajhno število Slovencev v naših oboroženih silah. Za to lahko upamo, da bo po sprejetju teh sprememb in dopolnitev in ob stalni akciji vseh odgovornih za usmerjanje mladih v vojaške poklice dovolj kandidatov za vojaške šole in akademije.

Bojan Kuntarič

Prispevek k naši marksistični misli

Marksistični center Univerze Edvarda Kardelja in Marksistični center Filozofske fakultete sta prejšnji teden pripravila v okviru Speransovih dni posvet o aktualnih in teoretičnih problemih marksistične historiografije.

Po uvodni besedi Naceta Šumija se je zvrstilo šest referatov. Jasna Fischer je obravnavala raziskovanje družbene in gospodarske zgodovine Slovencev v drugi polovici 19. stoletja, Fran Jerman o vprašanjih in dilemah poststalinističnega marksizma, Fran Klopčič je premišljal o nekaterih temeljnih slabostih slovenskega zgodovinopisja, Matjaž Potrč se je dotaknil zgodovine skozi institucije, Rudi Rizman je govoril o zgodovini in ideologiji, Braco Ro-

tar pa je razpravljal o historiografiji na sploh. Pomemben prispevek pa sta s svojima razpravama prispevala Božidar Debenjak in Andrej Ule.

Namen Speransovih dni, ki jih pripravljajo enkrat na leto, je ta, da avtorji obravnavajo aktualne in teoretične probleme, ki so povezani z delom Edvarda Kardelja. Večino spoznanj s teh posvetov nato koristno uporabijo v pedagoškem delu, tako da imajo ta srečanja tako pedagoško kot znanstveno vrednost. Vse referate, ki so jih prebrali na Speransovih dnevih, bodo objavili v reviji Antropos. Prav gotovo so premišljanja slovenskih znanstvenikov s tega področja obogatila našo marksistično misel.

B. K.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna

Daljni vzhod in velesile

Daljnovzhodni odnosi so v teh dneh zaradi diplomatske dejavnosti v tem delu sveta zbujaši širšo pozornost mednarodne javnosti. V Moskvi se je končal četrti krog sovjetsko-kitajskih pogajanj, Peking je obiskal japonski premier Nakasone, za njim pa pričakujejo ameriškega predsednika Reagana.

Če lahko za kitajsko-sovjetska pogajanja o normalizaciji odnosov zapišemo, da so minila brez presenečenja in da niso rodila bistvenega napredka, pa za Nakasonejev obisk na Kitajskem velja, da je minil v prazničnem in na moč prijazen ozračju; obe strani sta malodane tekmovali v poudarjanju medsebojnega prijateljstva. To potrjuje tudi na novo ustanovljeni mešani odbor za prijateljstvo v 21. stoletju, hkrati pa tudi japonska odobritev posojila v vrednosti dveh milijard dolarjev za posodobitev nekaterih kitajskih razvojnih objektov.

Obe državi imata obilico razlogov za takšno poudarjanje prijateljstva, še zlasti če upoštevamo, da se japonsko visoko razvito gospodarstvo in kitajsko, ki je v obdobju modernizacije, idealno dopolnjujeta. Poleg gospodarskih vidikov pa ne moremo prezreti še nekaterih drugih razsežnosti japonskega obiska na Kitajskem, namreč kitajsko-ameriškega zblizevanja in napovedanega aprilskega obiska ameriškega predsednika Reagana v Peking, po drugi strani pa tudi moskovske izjave, češ da je premier Nakasone glavni pooblaščenec zastopnik Reaganove politike na Daljnem vzhodu. Tem ugotovitvam daje posebno težo že večkrat ponavljana iz-

java kitajskega premiera Džao Cianga, češ da kitajsko varnost v največji meri ogroža ravno Sovjetska zveza. To je Ciang poudaril tudi med svojim januarskim obiskom v Washingtonu.

V japonskih virih navedajo, da sovjetska stran nezadržno postavlja nove jedrske rakete na Daljnem vzhodu, njenih 144 konic pa je menda uperjenih proti azijskim državam. Brez dvoma to skrbi tako Japonsko kot Kitajsko, prav tako pa sta se Peking in Tokio strinjala glede številnih aktualnih mednarodnih vprašanj, ki neposredno zadevajo sovjetsko zunanjo politiko, zlasti do Afganistana in Kampučije. Sovjetsko-kitajska pogajanja torej niso dala vidnega napredka, japonska stran pa ob tem ne skriva da tudi v njenih stikih s SZ, zaradi ozemeljskih sporov, ni napredka. Prav nasprotno - ameriško-japonski odnosi doživljajo pravcato renesanso.

Ovir za še hitrejšo kitajsko-ameriško otoplitev je več, med njimi zlasti ameriška stališča do Taiwana in prodaja ameriškega orožja taiwanskemu režimu. Gotovo bo Reaganov aprilski obisk v Peking odpravil še kakšno oviro za zblizevanje med državama, hkrati pa razgrnil še kakšen adut v igri in merjenju moči velesil na Daljnem vzhodu.

Kdo je šesta članica Aseana?

Majhen z nafto bogat in strateško pomemben sultanat v jugovzhodni Aziji je pred slabim mesecem razkošno proslavil svojo neodvisnost. Po 135 letih britanskega protektorata je sultanat, ki leži na severnem delu Bornea, z vstopom v letošnje leto razglasil neodvi-

snost, slavlja v predsedniški palači pa se je udeležilo več kot 70 visokih gostov z različnih koncev sveta.

Dobrih 24 let potem, ko je Brunai razglasil svojo ustavo, je sultanat prerezal še zadnjo popkovino, ki ga je vezala na Veliko Britanijo. Poleg tega da

je postal 169. suverena država svetovne skupnosti narodov, je samo nekaj dni kasneje postal tudi stalna članica ASEAN-a, držav članic organizacije jugovzhodne Azije (organizacije držav, ki po svoji gospodarski in politični moči prav nič ne zaostajajo za podobnimi organizacijami v svetu - npr. Evropsko gospodarsko skupnostjo ali Britansko skupnostjo narodov-Commonwealthom.)

Ustavna monarhija se z 200 tisoč prebivalci razteza na 5765 kvadratnih kilometrih. Sultan Muda Hassanah Bolkiah združuje oblast v svojih rokah, hkrati pa nadzoruje državno blagajno, v katero se stekajo bajni dohodki od prodaje nafte in plina, ki znašajo na leto 4 milijarde dolarjev, naložbe v tujini pa presegajo 14 milijard, kar pomeni dve tretjini zunanjih rezerv ZDA.

Petstoletna zgodovina sultanata je živopisna, hkrati pa polna številnih zunanjih pritiskov, da bi ozemlje pritegnili ali priključili nase. Najočitnejša prizadevanja po priključitvi so bila pri »velikih sosedah« - Maleziji in Indoneziji, vendar je treba reči, da so bivši sultani kljub temu znali oziroma uspešno ohraniti dokaj prijateljske vezi z obema državama. Za svojo samostojnost se mora Brunei zahvaliti tudi ali predvsem Veliki Britaniji, ki se je vseskozi zavedala pomembnosti sultanata, tako gospodarske kot strateške. Prav zato ni nič čudno, če ima London na otoku še vedno močan bataljon slovitih Gurkh, ki so leta 1962 sultanat branile pred tujimi posegi. Sedemindesetletni sultan Bolkiah se očitno zaveda pomembnosti Bruneia, zato je odlično poskrbel za njegovo varnost. Vojska je opremljena z najnovejšim orožjem, med drugim s tanki Scorpion, s francoskimi raketami Exocet, helikopterji Bell in najsodobnejšo artilerijo. Samo za vojaške izdatke namenja 160 milijonov dolarjev.

Mirno lahko zapišemo, da je Brunei gospodarski biser med državami JV Azije, zahvaljujoč se predvsem bajnim dohodkom pri prodaji nafte in plina. Hkrati je pravi eldorado za številne priseljence z vseh koncev sveta, saj je sultan obljubil, da bo vsakdo, ki bo prispel pred razglasitvijo neodvisnosti, poleg dela dobil tudi brunejsko državljanstvo. Brunei bo še letos vstopil v organizacijo britanske skupnosti narodov-

Commonwealth, poleg tega, da je član ASEAN-a, pa bo verjetno v kratkem postal tudi član Islamske konference in organizacije držav izvoznic nafte-OPEC. Poleg gospodarskega sodelovanja s sosednjimi državami ga z Malezijo Indonezijo, Singapurom, Tajsko in Filipini vežejo tradicionalne vezi kot naprimer religiozne, jezikovne in etnične.

Notranja harmonija med prebivalci Bruneia bo v prihodnje verjetno v veliki meri odvisna prav od urejanja jezikovnih, etničnih, religioznih in vrste drugih vprašanj, ki so posebej značilna za sultanat. Malajci, ki sestavljajo dve tretjini prebivalstva, imajo, zahvaljujoč se naftnemu boomeru, relativno visok standard, temu ustreza pa tudi delovna mesta in položaje v družbi. V državi živi tudi dobrih 60 tisoč prebivalcev kitajskega rodu, kar pomeni 30 odstotkov vsega prebivalstva. Devet od desetih kitajskih priseljencev nima brunejskega državljanstva. To med drugim pomeni, da nimajo pravice do brezplačnega šolanja, zdravniške pomoči, njihove delež v administraciji pa je malodane zanemarljiv. Po drugi strani ima kitajski živelj v svojih rokah večino zasebnega sektorja. Čeprav so sociologi že pred časom napovedovali množičen odhod s kitajskega življa, se to ni zgodilo. Večinsko mnenje pa je, da v Bruneiu še vedno bolje zaslužijo kot v Indoneziji ali Maleziji, in dokler bo tako, bodo v Bruneiu tudi ostali.

Za razvoj sultanata je nadalje pomembno dejstvo, da se namerava večina študentov po študiju v tujini vrniti v domovino, kar bo možganski trust v državi samo še okrepilo. Samo v Veliki Britaniji študira približno dva tisoč Brunejcev.

Da gre za bajno državico, med drugim potrjuje tudi nova rezidenca sultana Bolkiah, ki je bila tudi prizorišče slavlja ob razglasitvi neodvisnosti. Palača, ki je stala 300 milijonov dolarjev, se razprostira na dvajsetih hektarjih, po številu sob pa presega vatikansko, saj jih ima 400 več, se pravi kar 1800. Med drugim ima tudi podzemno parkirišče za 800 avtomobilov, 100 parkirnih prostorov je samo za sultana, nadalje kompleks igralnic, rekreacijskih in drugih objektov. Vrhunec blišča predstavlja z zlatom krita streha.

Miha Lamprecht

Rudi Čačinovič – sedemdesetletnik

Rudi Čačinovič s Štefanom Kovačem, Miškom Kranjcem in Alijem Kardošem sodi v četverico naprednih prekmurskih izobražencev, ki so prekmurski generaciji, rojeni med dvema vojnoma, bili in ostali nesporni vodniki. Toliko bolj in toliko laže, ker so se rodili še v »anyaországu« (materni državi) svetoštetfanske Madžarske, kamor je – po »božji volji« - dobro tisočletje sodilo tudi Prekmurje z Medžimurjem, in ker so v rosnih mladosti po svoje doživeli tudi »prekmursko proletarsko revolucijo«, s katero pa je bil tudi konec nekdanjega madžarskega kraljevstva in njegovega gospodovanja nad Prekmurjem in Prekmurci.

Potem ko je 23. marca 1914. v Rakicanu privekal na svet, ni imel lahke mladosti. Po končani gimnaziji v Mariboru se je vpisal na ljubljansko univerzo. Toda že prej si je moral skrbeti za kruh. Leta 1933. je postal član KP. In že zgodaj je posegal v politično življenje Prekmurja kot »neutrudni aktivist, tihi, masovnik«, ki je povsod uspel, kakor je o njem zapisal Miško Kranjec. Kot pišoč človek in kasneje poklicni novinar, ko je največkrat moral pisati pod različnimi psevdonimi. Že isto leto, ko je postal član KP, je sodeloval v levičarskem »puču« zoper takratno usmeritev »Novega časa«. Leta 1934. je z Miškom Kranjcem in Alijem Kardošem uresničil sklep pokrajinske konference KP v Goricanah, da je treba brezpogojno izdati poseben list za kmete, ki bo mogel kmečko delovno ljudstvo obveščati o položaju in ga povezati v boj. Istega leta je bil pobudnik ustanovitve Kluba prekmurskih akademikov (KPA) in izdajanja »Mladega Prekmurca« (Ivan Slovin). V študentskih letih je med levičarskimi člani Agrarnega akademskega kluba »Njiva«, kjer so ga 1935. izvolili za delegata v zvezo kmetijskih fantov in deklet. Tako je vplival tudi na razmah društev kmetijskih fantov in deklet v Prekmurju, zlasti ko smo 1939. ustanovili Prekmursko okrožje KFID. V tem času sta bila z Ivanom Potrčem novinarja mariborskega »Večernika« in ga poskušala usmeriti na levo. Velik in pomemben je bil njegov delež pri volitvah 1938., ko je KP postavila v Prekmurju svoje kandidata na listi HSS – Miška Kranjca. Leta 1939. je bil med ustanovitelji Meddruštvenega narodno-obrambnega ljudskofrontnega odbora v Murski Soboti, novembra pa je sodeloval v akciji Zveze delovnega ljudstva Slovenije za razglasom »Kaj hočemo?«

Ni čudno, da se je Čačinovič spomladi 1940. skupaj s Štefanom Kovačem in Alijem Kardošem ter drugimi slovenskimi in jugoslovanskimi revolucionarji znašel v Bileci.

Ko so Madžari – 10 dni po nemški okupaciji – zasedli Prekmurje in je Nándor Hartner vitez Lindvaj, pooblaščen politični gospodar Prekmurja poslal partijskemu komiteju ponudbo za sodelovanje, so Štefan Kovač, Miško Kranjec in Rudi Čači-

novič na ponudbo odločno odgovorili, da »komunistična partija pod nobenim pogojem ne more sodelovati z okupatorjem!«

Po takšnem odgovoru niso mogli pričakovati kaj dobrega. Medtem ko sta se Štefan Kovač in Miško Kranjec še uspela umakniti v ilegalo, so Čačinoviča prestregli doma detektivni in mu postavili ali takoj izginiti iz Prekmurja ali z njimi v internacijo, se je odločil za prvo. Tudi ta pot začetne ilegale na različnih krajih ni bila lahka, čeprav so mu jo nekateri, hote ali nepoznavaoči stvari, neupravičeno očitali. Nesporo je namreč, da je Rudi Čačinovič tudi v teh najhujših časih ne le ostal zvest svojemu komunističnemu prepričanju, temveč tudi ves čas politično dejaven – enako kot pred vojno – na stališčih KP in OF vse do osvoboditve, čeprav je večji del preživel v Budimpešti v pollegali, s ponarejeno osebo izkaznico na ime Csáky (priimek madžarskega predsednika vlade! op. ur.). Po prihodu v Budimpešto se je takoj povezal s prekmurskimi in slovenskimi (inž. Rado Rakuša) komunisti. Dne 9. januarja 1942. je bil na sestanku, kjer je ta politična povezava dobila ime »budimpeštanske skupine OF«, v sklopu že obnovljene organizacije OF in NOG v Prekmurju, kjer smo avgusta 1944 tudi formalno ustanovili Okrožni odbor OF Prekmurje. Dejavnost članov budimpeštanske skupine OF, še posebej Čačinovičeva z njegovim talentom za diplomacijo, je bila zelo pestra in pomembna. Zlasti še ko so Nemci 19. marca 1944 zasedli Madžarsko in pred »razglasom o premirju s SZ« regenta Horthyja. V tem času je prek Prekmurja odšel v Budimpešto s posebno nalogo tudi major VOS Dane Šumenjak-Miran(Fex). Po daljšem bivanju tam se je našel tudi z Rudijem Čačinovičem malo pred Horthyjevo zamejavo, toda tokrat v Szombathelyju.

Po puču »puščicastih križarjev«, ki ga je za te madžarske fašiste, še pred Horthyjevim razglasom, izdajalsko pripravil gestapo s »slovitimi« Ottom Skorzenyjem, je Rudi Čačinovič za nekaj dni šel v Budimpešto, od tod pa v ilegalo v Prekmurje. Takoj po osvoboditvi ga je Jože Brilej poslal v Budimpešto z diplomatskimi nalogami. Od tod se je kot eden izmed obdolženih diplomatov v procesu zoper Lászlaj Rajka pravočasno umaknil v Jugoslavijo. Zatem je – ob vmesnem uspešnem delu kot predsednik okraja Murska Sobota, kot republiški sekretar za kmetijstvo in gozdarstvo in kot predsednik IS SRS – opravil blestečo diplomatsko pot v Argentini, Švici, ZR Nemčiji in Španiji. Za svoje delo je dobil več visokih jugoslovanskih in tujih odlikovanj. Še danes je čil in dejaven kot delegat v Skupščini SRS, kot predsednik Komisije za mednarodne odnose pri skupščini SRS in kot pisec zanimivih memoarskih zapisov. Ob jubileju mu želimo, da bi jih pisal še veliko in dolgo!

Štefan Kuhar-Peter

Čas glasnega protesta

»Dokaz o uboju« je imenoval Heinrich Böll fotografije, ki so jih objavili 40 let po zločinu v varšavskem getu. Posnel jih je bivši nemški vojak, da bi – kot piše v svoji spominih: »knzerviral kriki, ki ga je hotel že tedaj zakričati vsemu svetu«.

Ko je Joe J. Heydecker fotografiral ljudi v getu, je stopil prednje kot sovražnik, kot človek v nemški uniformi. Mnje-nja je bil, da je po tistem le njihov prijatelj, kajti slike, ki jih je posnel skrivaj in v smrtni nevarosti, naj bi izpričevale njegovo človečnost.

Heydecker, po vojni je bil poročevalec z nürnbergskega sojenja vojnim zločincem, je fotografiral iz bjazni, da »ljudje tega nekega dne ne bi preprosto pozabili«. Desetleja dolgo je bil osramočen: »Kriv sem, ker sem vse to gledal, ker sem bil tam, ker sem fotografiral, namesto, da bi kaj storil. Že tedaj sem občutil ta strahotni problem. Strahopetci se sprašujejo: le kaj se mogel storiti? Nekaj že...«

Fotografije, so nastale v letih 1941 in 1944. Nacistični guverner je 16. oktobra 1940 razglasil štiri kvadratne kilometre obsegajoči del Varšave za »židovsko prebivališče«. Zaradi strahotne prenapolnjenosti – Žide se dobesedno zganjali na kup-zaradi pomanjkanja zdravil in lakote, je četrt postala »kužno področje mesta«.

Nacistom se je zdelo, da gre to načrtno uničevanje Židov prepočasno. Znana »Wannsee konferenca« 20. januarja 1942. je predpisala »dokončno rešitev« židovskega vprašanja. Od tedaj je bilo treba vsak dan zgneti 6000 »nekoristnih Židov na trg v getu in jih od tam v živalskih vagonih prepeljati v plinske celice taborišča Treblinka. Ko se je v začetku leta 1943. začela v varšavskem getu vstaja (kar ni isto kot znana varšavska vstaja), je v Varšavi živelo še 70.000 Židov. Po dolge tedne trajajočem brezupnem odporu esesovski vodi-

telj Jörgen Strop poročal 16. maja 1943. svojim nadrejenim »da nekdanje židovske mestne četrti v Varšavi ni več«. Z razstrelitvijo varšavske sinagoge je bila »velika akcija« ob 20.15 končana...

Heydeckerjeve fotografije kažejo ljudi v njihovi stiski. Slikani so obrazi žrtve, nemi in prestrašeni, oči, iz katerih gleda smrt in obtožujejo storilca. Zaradi lakote so te oči prazne in strmeče. Zasilno oblečene postave, prosoče in tarnajoče, na smrt prestrašene. Nekaterim je življenjska moč še napisana na obrazih, dovolj močna, da je nekaj kasneje pozivala k brezupnemu boju do konca. Posneti so neverjetni ulični prizori, nekatere slike so iz obdobja, ko je bilo prekupčevanje po ulicah še množično, ko so posamezniki še lahko igrali na svoje instrumente, neki prodajalec pa je še ponujal balone otrokom, ki so jih nekaj kasneje pomorili v plinskih celicah.

Polnih 40 let kasneje je Heydecker šele objavil svoje fotografije. Ni imel moči, da bi k fotografijam napisal komentar. »Se vedno nimam potrebnega poguma, toda zdaj pišem tisto, kar mi je še ostalo v spominu. Pišem s težavo, kajti čas ne prizanaša. Ogorčen sem nad vztrajno propagando, da »tedaj nihče tega ni vedel«. »Uničevanje Židov ni bila državna skrivnost. Prenašali smo ta zločin iz strahu, omamljeni zaradi zmaga in nato razočarani zaradi porazov. Pravi otroci svojega firerja...«

Zadnje fotografije so nastale konec leta 1944, neposredno pred osvoboditvijo. Videti je bilo samo še obrise hiš nekdanjega geta. V svojih spominih Heydecker piše: Tišina. Ožgano kamenje vzbujalo strah. Nekdajji geto je zravnan z zemljo, brezglasna površina grušča, iz katerega se tu in tam dvig kakšen opornik, posamezni nosilec. Stal sem tam in gledal razvaline. Zrak ni niti vzvalovil. Tišina je kričala...

fl-

Po poteh koroških partizanov Začrtana pot tudi obvezuje

Na nedavni letni konferenci področnega odbora koroških partizanov v Ljubljani, ki so se je udeležili številni člani področnega odbora, osrednjega odbora ter gostje – borci generala Maistra, so bili izvoljeni novi odbor ter njegove komisije, začrtan pa je bil tudi obširen program dela za leto 1984.

Za predsednika področnega odbora je bil izvoljen Rudolf Hohkraut-Dolf, glede na obširno načrtane naloge pa je odbor za njegovega namestnika imenoval Karla Pohlevna-Draga. Za tajnika je bil izvoljen Herman Lusegger-Jure, za blagajnika pa Lojzka Cvetek.

Komisijo za vprašanja borcev bo vodil Franc Sever-Franta, delo komisije za ohranjanje izročil NOV, ki je tokrat združena z delom komisije za bralno značko Karla Prušnika-Gašperja, bo vodil Ivan Martinčič-Vanja, delo komisije za družabno življenje pa Maks Harter-Strogov. Imenovali so tudi kadrovske komisije, predsedoval ji bo tajnik odbora, nadzorni odbor pa bo vodil

Vladimir Kosi.

Področni odbor Koroških partizanov Ljubljana si je za letošnje leto načrtoval dokaj obširen program dela, ki pred člane odbora, njegove komisije oziroma pred vse člane, združene v področnem odboru, postavlja določene obveznosti. Omenimo naj, da območje ne zajema samo Ljubljano in njeno bližnjo okolico, temveč sega tja do Celja na Stajerskem, do Kamnika, Kranja na Gorenjskem, do Pirana, Novega mesta in Trbovelj.

Kot je povedal Rado Lipičar, član osrednjega odbora Koroških partizanov, je delo pri načrtovanju Koroške partizanske magistrale skoraj nared. Kot so povedali, se bo po vsej verjetnosti prei-

menovalo v »Koroške partizanske poti.« Zato počakajmo do izida kontrolne knjižice. Pot bo potekala tako po Koroški v domovini kot tudi po avstrijski Koroški. Odvisno od dela prehojene ali prevožene poti si bo udeležene lahko pridobil bronasto, srebrno ali zlato značko.

Ena prvih nalog odbora je, da zbere od preživelih borcev čimveč napisanih spominov iz NOB ter s temi dopolni že zbrano arhivsko gradivo prepotrebno za pisanje drugega dela zgodovine koroškega partizanstva.

V nadrobnosti so začrtane naloge programa dela za letošnje leto, od sodelovanja z mladinskimi pohodnimi enotami, šolami in občinskimi odbori ZZB NOV, skrbi za socialno in zdravstveno varstvo borcev, sodelovanja pri pomembnejših obletnicah dogodkov iz NOB, proslavah, vzdrževanju spominskih obeležij do organizira-

nega dela za bralno značko Karla Prušnika-Gašperja.

Z namenom, da bi bilo delo za Gašperjevo bralno značko res akcijsko in predvsem čimbolj uspešno, je odbor na svoji prvi seji, ki jo je imel neposredno po letni konferenci, sklenil, da združi delo komisije za bralno značko z delom komisije za razvijanje izročil NOV.

Že prihodnji mesec se bodo organizirano udeležili razstave »Po partizanskih poteh in partizanske domačije«, ki bo 25. aprila 1984 v avli Slovenica v Celovcu.

Ob prazniku zmage 9. maja 1984 se bodo udeležili slavlja na Trgu revolucije v Ljubljani, 13. maja pa se bodo množično udeležili proslave ob dnevu zmage v Celovcu, kjer bodo nastopili partizanski pevski zbori iz Ljubljane in Trsta ter zbora iz Maribora in Celovca.

»Načrtovano delo«, je dejal Rudolf Hohkraut-Dolf, »je naša pot, uspešna bo le in do cilja bomo prišli le takrat, če bo vsak član odbora, član komisije, postoril to, kar more in ne le kar mora.«

Sklepi so sprejeti in obvezujejo.

Zvone Gjurin

Spominsko srečanje na Kozjanah je postalo že tradicionalno

Brkini se spominjajo

Tudi letos so se zbrali v vasi Kozjane pri spomeniku padlih. Poleg domačinov, šolske mladine in ljudi iz sosednjih naselij se je zbralo mnogo ljudi, ki sedaj žive razkropljeni po Sloveniji in zamejstvu. Mineva že enainštirideset let od takrat, ko je v bojih z okupatorjem padlo sedem borcev Brkinske čete.

Slavnostni govornik na proslavi (13. marca) je bil udeleženec bitke na Kozjanah in domačin Alojz Maslo. Ob tej priložnosti so prejeli aktivisti s Kozjan in Tater spominske listine OF, ki jim jih je izročil predsednik odbora bivšega okraja Brkini in Brezovica Emil Skrlj.

Mladina divaške osnovne šole dr. Bogomila Magajne je v krajšem, a izredno prijetnem kulturnem programu pod vodstvom Milene Benčič in Vilme Znidarčič izvedla vrsto nastopov (pevskih, recitacijskih in humornih).

Prijetno tovariško srečanje je bilo sklenjeno že po tradiciji v prijetnih pogovorih in s pesmijo, hkrati pa z ugotovitvijo, da se morajo borci bolj aktivno lotiti zbiranja gradiva za monografijo južnoprimorskega okrožja in s sklepom (na pobudo Istrskega odreda), da bodo aktivni pri zbiranju sredstev za ureditev objektov partizanske bolnišnice Zalesje v ostroškem Borštu.

M. K.

Pred referendumom v novomeški občini

Odmevi z letnih konferenc: dobra udeležba, živahne razprave in ostre zahteve po redu v družbi

Letne konference, ki potekajo v novomeški občini že nekaj tednov, se odlikujejo z dobro udeležbo, skrbno so pripravljene in polne takih pobud, kot jih skupnost danes najbolj potrebuje. Člani ZB ponovno kažejo, da jim članstvo v organizaciji ni zgolj kos papirja ali ime v seznamu.

Ze obisk sam potrjuje, kako so nekdanji borci še vedno sredi življenja in reševanja težavnih vprašanj, ki zadnja leta vedno bolj hromijo prej tako razvejan napredek in zadovoljstvo naših ljudi s socialistično gradnjo. V razpravah ne manjka ostrih, načelnih in konkretnih kritik za nastali položaj v družbi. Pri tem borci zavračajo izgovore, znane pod skupnim imenomalcem, češ »vsi smo krivi« za nastali položaj. Natančno pa se ve, opozarjajo, kdo je kaj in kje bil ter kako je delal ter za kaj je posameznik odgovoren. Pri tem borci opozarjajo na posledice neodgovornosti in malomarnosti med NOB. Danes pa posamezniki, za katere vemo, da so krivi velike škode, ne odgovarjajo socialistični skupnosti ne materialno, niti ne moralno. »Morala je bila dostikrat močnejša kot naše orožje!« pripominjajo ob tem, ko pozivajo k budnosti in enotnosti, predvsem pa h konkretnemu reševanju zapletov.

Na vseh konferencah razpravljajo tudi o pobudi občinske skupščine, ki je za nedeljo, 25. marca, razpisala nov referendum za gradnjo oziroma povečanje 6 osnovnih šol (na Otočcu, v Vavti vasi, Mirni peči, Skočjanu, Šmarjeti in Žužemberku). Za tak prispevek so v občini že zdaj 8 let dajali svoj dinar. Hkrati razpisujejo krajevne skupnosti tudi svoj podaljšani samoprisevek za komunalno gradnjo, ki v samem Novem mestu zajema tudi načrt za novi most čez Krko v mestu. Ugodno ozračje za nadaljevanje vseh teh del spremlja ugotovitev, da bi ostali pravzaprav pri sedanjih bremenih, ki jih ljudje že dajejo za skupen blagor.

Glede zdravstveno-socialne zaščite poudarjajo nekdanji borci v celoti potrebno skromnost in zadovoljstvo, da so stvari kljub znanim težavam vendarle urejene tako, kot jih imamo.

T. G.

Jurišni bataljon 15. divizije Sprejeli pravilnik in program dela

Po letu in pol delovanja iniciativnega odbora jurišnega bataljona Petnajste divizije se je osemnajstega februarja sestala delovna skupnost tega bataljona – prvič po štiridesetih letih (od ustanovitve). Na tej skupščini je iniciativni odbor predlagal poslovnik nadaljnjega delovanja, načrt dela in finančni načrt za delovanje skupnosti.

Dnevni red je bil soglasno sprejet. Tako so najprej izvolili organe skupnosti, nato pa

poslušali poročilo predsednika dosedanjega iniciativnega odbora Alojza Papića o dosedanjem delu tega odbora (ki je opravil mnoge naloge s področja zbiranja podatkov o borcih te enote, z urejanjem kartoteke njihovih naslovov...). Doslej so zbrali 62 naslovov jurišnikov 15. divizije, od teh se je zasedanja delovne skupnosti udeležila dobra polovica. Omenjeno poročilo je zajelo tudi zbiranje finančnih sredstev, ter pojasnilo o še nekaterih or-

ganizacijskih ukrepih.

Novo izvoljeni odbor v večini sestavljajo že dosedanje člani iniciativnega odbora, izvoljeni pa so bili tudi še trije člani nadzornega odbora (ki je tudi dal načrt svojega dela).

Ker poteka letos tudi štirideset let od ustanovitve tega bataljona, bodo poskrbeli, da bo v kraju njegove ustanovitve, v Stavci vasi pri Žužemberku, obnovljena spominska plošča, in da bo vsak borec te enote prejel spominski znak (za katerega je idejni osnutek izdelal Alojz Papić).

Po živahni razpravi so borci sprejeli program dela z dopolnitvami. Sprejeli so tudi pravilnik o podeljevanju spominskega znaka, za katerega so sklenili, da ga lahko prejme poleg borcev jurišnega bataljona tudi nekdo, ki bodo zanj ugotovili, da je s svojim delom ter prizadevanostjo prispeval k uspešnejšemu delovanju njihovega odbora.

Na tej seji so borci sprejeli tudi predlog o postavitvi spominskega obeležja na ljubljanskem Karlovškem mostu, ki ga je prav jurišni bataljon Petnajste divizije ob koncu vojne rešil pred nemškim miniranjem.

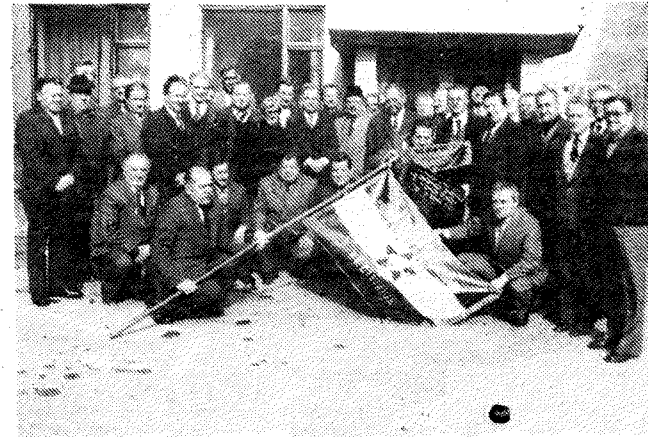

Spominski znak jurišnikov je že izdelan.

Po uradnem delu so borci ostali zbrani še v prostem pogovoru, saj se nekateri dolga leta niso srečevali.

Novo ustanovljeni odbor prosi vse borce te enote, ki hranijo kakršnokoli gradivo, dokumente, orožje in drugo, kar jim ostaja v spomin na jurišni bataljon 15. divizije, naj ga pošljejo odboru, ki si prizadeva, da bi ob proslavi štiridesetletnice pripravili tudi priložnostno razstavo iz zbranega gradiva. Naslova, kamor se lahko oglašate, sta: Alojz Papić, Na jami 4, Ljubljana in Edo Medved, Zaloška 81/a, Ljubljana.

B. Ž. J.

Borci jurišnega bataljona 15. divizije, ki so se proti pričakovanju zbrali v velikem številu na svoji prvi seji delovne skupnosti.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ljubljana: Programska konferenca KO ZB Stari Vodmat

Že sredi februarja je imela KO ZB Stari Vodmat programsko konferenco. Predsednik organizacije Fran Stok je poročal o delu KO v preteklem letu. Organizacija ima 237 članov, od katerih je 124 žensk in 7 nosilcev spomenice 1941. V odboru deluje 6 komisij, ki štejejo po 3 člane. V preteklem letu so organizirali 3 izlete, si ogledali spomenike in druge zanimivosti iz NOB: Ljubelj, Pokljuko, Metliko, Črnomelj in Celje, Ptuj, Rogaška Slatina. Dodati je tudi treba, da naši člani delajo in sodelujejo z vsemi množičnimi organizacijam na terenu. Da je to res, potrjujejo v izrečene pohvale predstavnikov organizacij, ki so bili na konferenci.

Predsednik je v svojem poročilu omenil, da je bilo preteklo leto v znamenju obletnic, saj smo počastili več obletnic velikih dogodkov iz naše revolucionarne preteklosti, med katerimi je bila poleg Dražgoš, Sutjeske tudi 40-letnica drugega zasedanja AVNOJ. Naši člani so praznovali te jubileje v znamenju vestnega dela, polni znanja, da vsak prispeva svoj delež k stabilizaciji, da si čimprej opomremo iz gospodarske krize. Priznati je namreč treba, da smo v zadnjih treh desetletjih zapravljali več, kot smo naredili.

V razpravi je bilo veliko kritičnih pripomb na račun uporabe borčevskih stanovanj katerih nosilci stanovanj-

ske pravice umro. Predsednik in še dva razpravljalca so prikazali dva primera, ko sta nosilca stanovanjskih pravic umrla že junija, oziroma julija lani, pa sedaj stanuje v enem deklu od vnuka pokojne, v drugem pa čisto druga oseba. Za oba primera je bila takoj pisno obveščena strokovna služba pri SO Ljubljana Center, vendar ni bilo še nič storjenega razen obljub. Na koncu je bil po živahni in kritični razpravi sprejet načrt dela za tekoče leto.

Anton Gustinčič

Lesce: Borci presoiali enoletno delo

Sedemnajstega marca so se sešli na letni skupščini krajevne organizacije ZB NOV tudi borci v Lescah. Tudi tokrat so manjkali le bolni in opravičeni. Razprava po sicer skrbno pripravljenih poročilih o enoletnem delu organizacije in vodstva ter drugih teles ni bila preveč razgibana. To pa ne pomeni, da je bila skupščina nedelavna. Razen aktualnih vprašanj mednarodnih in notranjopolitičnih zapletov so se posebno prizadeto zanimali za izvajanje dolgoročnega programa stabilizacije, o dejavnosti krajevne skupnosti, krajevne konference SZDL, ZSMS in Turističnega društva Lesce. Opozorili so na negativne pojave v širši družbeni skupnosti in zlasti odločno zavrnili potrebo po novi himni in obsodili nameravano »politično diverzijo«, kot so rekli, v zvezi s praznovanjem dneva mladosti v Beogradu.

Prav tako se pridružili splošnemu nasprotovanju obča-

nov radovljiške občine grobim posegom v prostor, še zlasti proti vsakršnem poskusu zajeitve Save pod Lescami, kjer naj bi gradili hidrocentralo. V KO ZB Lesce je še vedno 173 članov, njihova povprečna starost pa se že približuje sedemdesetletni letom. To terja tudi večjo skrb zdravstvene službe, ki jo zelo uspešno izvaja dispanzer za borce v Radovljici. Lani je opravilo sistematske preglede 120 borcev, 57 pa jih ni prišlo na vabilo. V enoletnem obdobju je umrlo pet članov. Kljub šibkemu zdravju in razmeroma visokim letom so borci še vedno dokaj aktivni zlasti v krajevni samoupravi in društvi ter v SZDL. Izredno se zavzemajo za zbiranje zgodovinskega gradiva iz NOB, ko so Lesce veljale za zibelko partizanstva in aktivnosti OF. Pohvalili so pobudo TD Lesce, ki je skušalo zbrati pomembne podatke iz NOB v priročni brušuri za mladino. Prav tako so pohvalili prizadevne učitelje osnovne šole, ki veliko prispevajo k seznanjanju mladih z NOB na svojem območju in organizirajo številne spominske proslave, pohode in akcije.

Skupščino so sklenili s sprejemom programa dela za leto 1984 in 1985. Razen organizacijskih nalog in kar je v zvezi z reševanjem zdravstvenih, stanovanjskih in drugih vprašanj, bodo skupaj s SZDL, TD in drugimi organizacijami ter društvi sodelovali pri zbiranju gradiva NOB, organiziranju proslav in se po možnosti udeleževali skupaj z upokojenci krajših in daljših izletov po poteh revolucije iz NOB. Prihodnje leto bodo izvedli volitve za vodstvo svoje organizacije.

J. R.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Planinske enote JLA preverile svojo usposobljenost Vojašnica v snegu

Medtem ko marčevsko sonce po nižinskih delih Slovenije pobira še zadnje zaplate snega, mu poldrugi meter debela odeja na Pokljuki še kako kljubuje. V teh zimskih razmerah so se znašli vojaki in starešine enot Vlade Dašića, Milivoja Simića in Marjana Nikolića, da bi dokazali svojo pripravljenost za boj v zimskih razmerah. Zima namreč ne sme biti ovira pripadnikom JLA. Še več! Vse značilnosti zimskega časa je potrebno izrabiti sebi v dobro.

Ko smo jih obiskali, so bile enote že povsem pripravljene. Zavedajoč se, da lahko v takšnih, nič kaj prijetnih zimskih razmerah, živijo tudi več mesecev, so si uredili bivalno okolje. Zasnežena pobočja Pokljuke so postala prava vojašnica v snegu. V številne biveke so se naselili kuharji, mehaniki, peki, sanitetna služba... Enote morajo biti namreč sposobne dalj časa popolnoma neodvisno živeti v takšnih razmerah. Vstopili smo v enega teh bivakov. Vzhod je ozek, nizek – globoko se je potrebno prikloniti ob vstopu. Toplota ne sme uhajati na prosto. Tla so postlana s smrekovimi vejami. Prav udobno ležišče si je mogoče pripraviti. Vojaki so bili kar zadovoljni.

Bele snežne idile seveda ne sme motiti sivozelena vojaška barva. Morebitni sovražnik bi lahko hitro opazil to barvno neskladje. Vojaki so zato oblečeni v bele obleke celo obraz jim zastira bela tančica. Njihovo orožje – to-

povi, metalci min ipd. – je sicer maskirano le z belimi rjuhami, vendar so nam povedali, da bi v vojni orožje prebarvali z belo barvo.

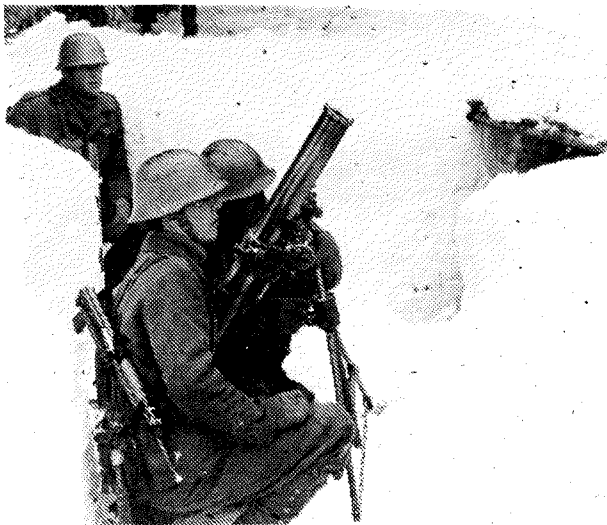
Pogovarjali smo se z vojakom. Z vseh koncev naše države so. Marsikdo si ni nikoli predstavljaj, da je snežna odeja lahko tako debela. Tu pa so bili postavljeni pred golo dejstvo – preživeti v takih razmerah nekaj dni. »Ni bilo težko prespati noč na položaju, saj so nas naši bivaki zelo dobro zavarovali. Kar nekako vzljubili smo ta sneg, to z rovi prepletano območje. Zelo smo se trudili pri izdelavi te naše snežne vojašnice. V morebitni vojni bo vojak zagotovo pripravljen braniti takšen kraj do zadnje kaplje krvi,« nam je povedal Nebojša Petrović iz Drinjače.

Pokazali so nam tudi vrsto nove opreme. Tovarna Elan je izdelala posebne smuči za prevoz orodij. Prestavljanje topov kljub visokemu snegu, ni problema. Presenetili

so nas tudi s smučanjem. Kljub temu, da je le malokdo izmed njih že pred služenjem vojaškega roka stopil na smuči, danes vsi obvladajo bele strmine.

O njihovi dobri pripravljenosti se je prepričal tudi komandant LAO generalpolkovnik Branko Jerkić v

dneh smo dokazali, da smo sposobni preživeti v teh razmerah dalj časa, celo brez pomoči naseljenih krajev. Več kot 2000 vojakov nas je prepričalo, da so dobro pripravljeni, saj ni nobenih poškodb, ne bolezni. Pokazalo pa se je tudi nekaj pomanjkljivosti. Del opreme

spremljstvu nekaterih starešin. Ogleдали so si položaje in vaje planinskih enot. Napadla jih je namreč helikopterska eskadrilja. Niso jim prišli do živga. Sneg je bil dober zaveznik branilcev.

Načelnik štaba poveljstva LAO generalpodpolkovnik Svetozar Višnjic je na koncu vaje strnil svoje vtise: »V teh

namreč še ni povsem prilagojen zimskim razmeram. Ta spoznanja pa nam bodo pri nadaljnjem delu zelo koristila. Vsaka vaja je namreč nova velika izkušnja, ki prispeva k napredku naše vojaške strokovnosti.«

Janez Škrabec
Foto: S. Krševan

Rdeči križ, organizacija ljudi – za ljudi Različne oblike dejavnosti

Med številnimi družbenimi in društvenimi organizacijami, ki delujejo v naši družbi, ima prav gotovo najbolj razgibano dejavnost Rdeči križ. Člani in aktivisti te organizacije prostovoljno opravljajo najplemenitejše delo, pomagajo ljudem, ki pomoč najbolj potrebujejo. Na žalost pa tudi ta organizacija čedalje bolj čuti gospodarske težave naše družbe. Vendar ne obupujejo, ampak z enakim navdušenjem delajo naprej.

V Ljubljani je Rdeči križ organiziran na mestni ravni. Mestno organizacijo sestavlja pet občinskih, te pa krajevne organizacije. Kljub temu da ima organizacija na mestni ravni svoj program dela, je v bistvu samo usklajevalec med občinskimi organizacijami Rdečega križa.

Najbolj organizirano in nepretrgano je delo Rdečega križa pri krvodajalstvu. Tako zavod za transfuzijo potrebuje na dan povprečno 250 krvodajalcev. Z naporim delom je aktivnost Rdečega križa uspelo pripraviti akcijo tako, da zdaj teče brez večjih težav. Kljub temu pa mislijo, da bi bilo lahko krvodajalcev še več. Zato zdaj skupaj s sindikati pripravljajo ustanovitev nekaj aktivov Rdečega križa po večjih delovnih organizacijah. Tako naj bi v bližnji prihodnosti še lažje pripravili krvodajalske akcije. Opažajo tudi, da je med krvodajalci premalo mladih ljudi. Skupaj z občinskimi organizacijami Rdečega križa bodo poskušali to človekoljubno dejavnost vtakati v delovanje aktivov RK po srednjih šolah, kjer je veliko možnih kandidatov za krvodajalce. Veliko prihodnjih krvodajalcev vidijo tudi med delavci

pri zasebnih obrtnikih. Prek sindikata bodo poskušali dobiti sezname vseh obrtnikov, jih obiskati in njihove delavce z neposrednim pogovorom prepričati v koristnost krvodajalstva.

Neprecenljiva je pomoč Rdečega križa pri usposabljanju prebivalstva in članov enot civilne zaštite za prvo medicinsko pomoč. Njihovo znanje bi bilo v izrednih razmerah neprecenljive vrednosti. Visoko strokovno usposobljeni aktivisti Rdečega križa so v minulih letih skozi razne oblike usposobili za prvo

pomoč več stotisoč občanov. Tudi letos bo šlo skozi tečaje prve pomoči več tisoč Ljubljancev. Za svoje predavatelje prireja Rdeči križ seminarje, kjer jih seznanjajo s spremembami v dajanju prve pomoči.

Strokovna komisija pa spremlja uspešnost tečajev in skrbi, da so merila pri predavanjih in pri preverjanju znanja enaka v vsej Ljubljani.

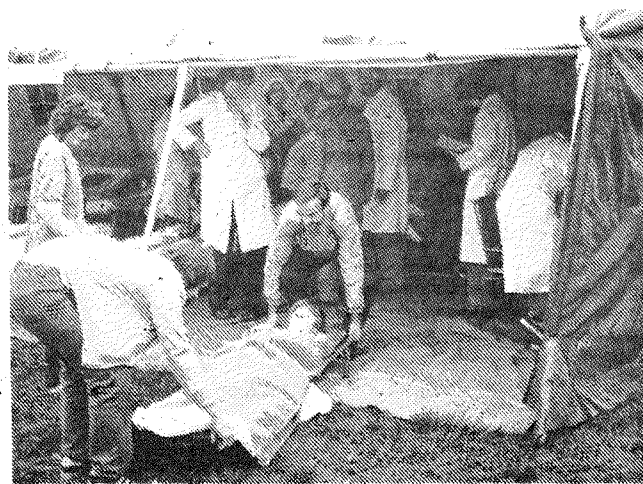
Čeprav je bila do zdaj dokaj dobro organizirana socialna dejavnost, mislijo, da jo je treba še razširiti. V to bodo skušali vključiti več mladine in pionirjev in jih usposobili za socialno delo. Ravno tako kot druge družbene in društvene organizacije se tudi Rdečem križu srečujejo s problemom, kako motivirati mlade za njihovo delo. Tam, kjer mladi vidijo svojo ko-

rist, ni nobenih problemov. Pri tečajih prve pomoči za voznike motornih vozil, ki jih pripravljajo na posameznih srednjih šolah je odziv mladih odličan. Problem ni niti pri enodnevnih akcijah. Težave pa se pojavijo pri daljšem delu, takrat pogosto delo pri Rdečem križu mladih ne zanima več. Pri organizaciji se tega zavedajo in skušajo najti nove oblike dela z mladimi. Tudi v Rdečem križu opažajo, da so krajevne organizacije delavne, če jih vodi delaven in sposoben predsednik. Dobro delajo tudi organizacije v krajevnih skupnostih, kjer ljudje že dolgo živijo skupaj in se med seboj dobro poznajo. Podobno velja za aktivne RK po šolah; če je mentor zagnan za delo, bo tudi aktiv dobro delal.

Ljubljanska organizacija pa ima v svoji sestavi tudi odred Rdečega križa. Ta enota je sestavljena tako, da lahko učinkovito deluje na področjih, ki so jih prizadele naravne nesreče. Člani odreda se usposabljujejo tudi za delovanje v vojni razmerah, kjer bi bila njihova pomoč zelo dragocena. Ljubljanski odred Rdečega križa je svoje znanje že večkrat uporabil na potresnih območjih. Tako je pomagal prebivalcem Posočja, ko ga je prizadel potres. Njegove pomoči so bili deležni prebivalci Črnogorskega primorja in še kdo.

Prav gotovo bi lahko o Rdečem križu v Ljubljani zapisali še marsikaj. Morda pa bo tale zapis pripravil katerega od naših bralcev, da se tudi sam vključi v delo te človekoljubne organizacije.

Bojan Kuntarič

Člani odreda so svojo široko usposobljenost najpopolneje prikazali med vajo Golovec 83

Podružbljanje SLO in DS je še prepočasno

V krajevnih organizacijah občine Ljubljana Moste-Polje poteka v marcu usposabljanje rezervnih vojaških starešin po programu, ki ga je sprejela republiška konferenca ZRVS Slovenije za leto 1984. V prvem ciklusu predavanj se RVS seznanjajo z vsebino varnostnih načrtov, zlasti z vsebino in zgradbo političnovarnostnih ocen, ukrepi in aktivnostmi za preprečevanje in odpravljanje morebitnih izrednih razmer, vlogo in nalogami komitejev za SLO in družbeno samozaščito krajevnih skupnosti in organizacij združenega dela v različnih razmer ter nalogami ZRVS v zvezi s tem.

Za vse predavatelje iz krajevnih organizacij ZRVS je komisija za idejno-politično delo in obrambno-samozaščitno usposabljanje pri predsedstvu OK ZRVS organizirala seminar o metodiki pouka, predavanj in drugem.

Na predavanjih so RVS pokazali veliko zanimanje, veliko spraševali o načinu izdelave ter dopolnjevanju politično-varnostnih ocen, o tem kakšne so konkretne naloge RVS v morebitnih izrednih razmerah in drugo.

Druga tema s področja varnostnega in samozaščitnega usposabljanja so Smernice za razvoj, organiziranje, delovanje, vodenje in usposabljanje narodne zaštite. Pri preučevanju te teme se RVS seznanjajo tudi s političnimi, varnostnimi in gospodarskimi razmerami v občini, krajevni skupnosti in nalogami, ki izhajajo iz trenutnih razmer. Kljub večletni praksi pri organiziranju in delovanju narodne zaštite, RVS zanimajo marsikatera zakonska določila, mlajše rezervne vojaške starešine pa zgodovinske zasnove naro-

dne zaštite. V razpravah so si RVS izmenjali izkušnje iz dosedanjega delovanja, veliko pripomb pa je bilo tudi na račun tajnosti. RVS namreč mislijo, da še vedno tako v krajevnih skupnostih kot tudi organizacijah združenega dela varnostne načrte in obrambne načrte skrbno zaklepajo v blagajne in premalo seznanjajo z nalogami tiste, ki so odgovorni za izvedbo posameznih nalog.

Se zlasti premalo obravnavajo politične in varnostne razmere okolja, v katerem delujejo, saj so ravno ocene osnova za učinkovito spremljanje stanja ter preprečevanje in odpravljanje morebitnih pomanjkljivosti. Čeprav je napredek viden, je podružbljanje obrambnih in varnostnih priprav v nekaterih okoljih še prepočasno. Pomembna naloga RVS je, da spodbujajo k večjemu podružbljanju nalog, posebno pa RVS, ki so člani družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov, organov in teles ljudske obrambe in družbene samozaštite v vseh okoljih, kjer prebivajo in delajo.

Dosedanje usposabljanje je spodbudilo pri RVS potrebo po večji, konkretniji aktivnosti, da bi lahko odgovorneje opravljali naloge obrambe in zaštite. Nadrobnejše ocene bodo sprejete po končnem prvem ciklusu predavanj, ko bodo vsa vodstva krajevnih organizacij analizirala navzočnost RVS pri usposabljanju, njihovo aktivno udeležbo na predavanjih ter kakovost predavanj.

Usposabljanje RVS se bo nadaljevalo v aprilu, ko bodo na vrsti predavanja in seminarji s področja splošnovojaškega usposabljanja.

Š. V.

Okrepiti krajevne organizacije ZRVS

Zastavljeni program dela za leto 1983 so v občinski organizaciji ZRVS v Postojni kar uspešno izpeljali, še zlasti če vemo, da so poskušali in uspeli vpeljati sodobnejše oblike preverjanja in usposabljanja članstva. Tudi odziv je bil kar zadovoljiv, vendar v Postojni ugotavljajo, da bi vprašanja usposabljanja rezervnih starešin morali enotneje urediti za vso republiko. Praksa namreč kaže, da je kar precej »izgovarjanja« tistih, ki so v sistemu splošne ljudske obrambe in družbene samozaštite razporejeni na raznih dolžnostih v enotah TO. Tudi samó preverjanje znanj in še zlasti urjenja s strelnim orožjem ni primerno. Pri tem se v občini zavzemajo za čim tesnejše povezovanje s TO in strelskimi družinami, ki jih v občini Postojna ni tako malo. Vendar za zdaj na tem področju niso dosegli vidnejših premikov. Ugotavljajo, da bi kazalo okrepiti delo krajevnih organizacij ZRVS, ki bi se potem lažje povezovala z drugimi dejavniki v sistemu SLO in DS. Poleg rednih nalog v usposabljanju in obnavljanju pridobljenih znanj je prav oživitvev krajevnih organizacij ena bistvenih nalog, ki so si jo člani občinske organizacije ZRVS Postojna postavili v programu dela za letos. Poskušali bodo doseči ustanovitev novih krajevnih organizacij in predvsem njihovo aktivnejše delo. Že nekaj časa namreč ugotavljajo, da je precej krajevnih organizacij ZRVS le na papirju, in so povsem neaktivne.

Branko Dobranič

Ob delovnem srečanju in proslavi 40-letnice ustanovitve Znanstvenega inštituta pri predsedstvu SNOS

Trije iz skupne osnove

Že kmalu po začetku druge svetovne vojne, na jesen enainštiridesetega leta, je Izvršni odbor OF ustanovil posebno komisijo za študij vprašanja bodočih slovenskih meja. Njen prvi predsednik je bil na začetku dr. Anton Melik, za njim pa dr. Fran Zwitter, kasnejši predsednik Znanstvenega inštituta. Torej je slovenska Osvobodilna fronta v program svojega dela že od vsega začetka vnašala vprašanje meja, ki je bilo neločljivo povezano z usodo skoraj tretjine Slovencev, ki v času (in obsegu) stare Jugoslavije niso živeli združeni s preostalima dvema tretjinama svojega naroda.

Od zarodkov tega delovanja v prvem letu vojne se je znanstveno in raziskovalno delo na tem in drugih področjih širilo. Tako je bila že v začetku decembra 1943. leta nad vasjo Ferdreng nad Kolpo ustanovljena baza, kjer naj bi delali slovenski izobraženci z različnimi posebnimi nalogami. Potem ko je bilo v Semiču četrtega in petega januarja 1944 veliko zborovanje partizanskih kulturnih delavcev, so se v Srednji vasi pri Črmošnjicah zbrali na sestanku Boris Kidrič, Marijan Breclj, Fran Zwitter in Lojze Ude in sklepali o ustanovitvi Znanstvenega inštituta pri IOOF, kar je bilo kasneje potrjeno z odlokom 12. januarja 1944.

Novi inštitut je bil najprej z oznako »pri Izvršnem odboru Osvobodilne fronte slovenskega naroda«, kasneje (po ustanovitvi SNOS) pa se je imenoval »Znanstveni inštitut pri Predsedstvu SNOS«. Ustanovitveni odlok daje inštitutu nalogo, da pripravi znanstveno gradivo in znanstvene izsledke, ki jih potrebuje narodnoosvobodilni boj v sedanosti ter pri obnovitvenem delu po osvoboditvi kakor tudi, da po znanstveni poti posreduje izkušnje narodno osvobodilni borbi znanosti sami. »Naloga, je zapisal v svojem referatu ob slovesnosti dr. Fran Zwitter, je bila realistična, »v njej ni nikakršnih neuresničljivih, utopičnih idej, idej o novi univerzi itd...«

Z ustanovitvenim odlokom je bil dr. Zwitter imenovan za direktorja inštituta, Boris Zihel pa za njegovega namestnika. Poleg njiju so bili v kolegij inštituta imenovani člani: dr. inž. Fran Avčič, dr. Drago Černež, Stane Kraš-

vec, Vladimir Krivic, dr. Cene Logar, primarij polkovnik dr. Pavla Lunaček, dr. inž. Dušan Sernec, prof. Jože Zemljak in Lojze Ude, ki je postal takoj na začetku tudi tajnik (do imenovanja za predsednika verske komisije, ko je na njegovo mesto prišel dr. Dragotin Cvetko). Kasneje je inštitut pritegnil še vrsto novih sodelavcev in dopisnih članov.

Spomladi 1944 se je baza iz omenjene barake nad Ferdrengom (nad Kolpo) preselila za nekaj tednov v Gorski kotar, nato pa na Rog, v bazo 80, kjer je inštitut deloval do konca leta 1944. V začetku zadnjega leta vojne se je preselil v Črnomelj, kjer na hiši takratnega delovanja inštituta stoji danes spominska plošča. Inštitutova pot je ob koncu vojne vodila prek Slovenskega primorja in se je končala v Ljubljani.

V tem bežnem pregledu pa vendar ne gre prezreti za delovanje takšnega inštituta pomembnih stvari: še pred končano vojno je štela knjižnica inštituta prek tisoč knjig (urejal jo je inž. Lojze Dular) in imela je svoj arhiv, ki ga je nadvse skrbno vodil prof. Janko Jarc in za njim dr. France Škerl. Zlasti je velikega pomena, da je Znanstveni inštitut dosegel, da so že tedaj, še med vojno, pošiljali tej ustanovi po dva izvoda od vsake publikacije, ki je izšla na osvobodjenem ozemlju in v okviru narodnoosvobodilnega gibanja. Za arhive so hranili tudi gradiva okupatorjev njihovih sodelavcev, pa gradiva, ki so prihajala iz Trsta in celo iz južne Italije.

Po osvoboditvi so dobivale prej prepletene skupne naloge vse bolj specializirane zahteve in oblike dela tako na področju zbiranja zgodovinskega gradiva in dokumentov narodnoosvobodilnega boja kot zbiranja raznovrstnega, po vsej Sloveniji raztresenega arhivskega gradiva in pa delovanja na področju »mejnih vprašanj« (za reševanje teh je bil sprva v okviru inštituta ustanovljen poseben oddelek, ki ga je vodil Lojze Ude). Z odlokom 7. februarja 1948 je bil Znanstveni inštitut razpuščen, ustanovljeni pa so bili: Inštitut za narodnostna vprašanja pri univerzi, Muzej ljudske revolucije in Inštitut za zgodovino delavskega gibanja.

Iz dela Inštituta za narodnostna vprašanja

Na slovesnosti ob štiridesetletnici ustanovitve Znanstvenega inštituta je o delu na področju raziskovanja in sploh vprašanj s področja narodnostnih vprašanj in mednarodnega sodelovanja na tej ravni spregovoril vodja Inštituta za narodnostna vprašanja mag. Silvo Devetak. V skrbno strnjeni misli o narodnem vprašanju sploh, prek pregleda jugoslovanske izkušnje pa do nekaterih specifičnih vprašanj slovenskega naroda in končno premišljanja o sedanjih tokovih in delu na tem področju, se nam je raziskovalno in delovno področje Inštituta za narodnostna vprašanja predstavilo v vsej raznolikosti in pomembnosti. Iz teh misli smo želeli podčrtati zlasti tisto o raziskovalnem delu v službi napredka.

Znanstveno-raziskovalno delo v službi napredka

Različne vidike narodnega vprašanja doma in v svetu je potrebno stalno spremljati in z marksistično znanstveno metodo proučevati, da bi lahko na teh spoznanjih gradili vedno nove rešitve, ki jih terjata življenje in razvoj narodov in narodnosti. Urejanje različnih vprašanj, ki so povezana z narodno problematiko ali vplivajo na odnose med narodi in narodnostmi, ne trpi improvizacije. Velicina našega NOB je bila tudi v tem, da je gibanje od vsega začetka računalo na pomoč znanosti pri dokončnem urejanju političnih ciljev osvobodilnega boja in socialistične revolucije. Mar

ne bi bilo koristno na to opozoriti tiste vsevedneže v upravljalških strukturah, ki so prepričani, da je moč z intuicijo in zgolj s političnim občutkom uravnavati današnje zapletene družbene odnose in reševati ekonomske in druge probleme, s katerimi se srečujemo?

Vendar na drugi strani tudi znanost v razmerah, v kakršnih je danes, ni sposobna ponuditi celostnih strokovno utemeljenih odgovorov na mnoge probleme v mednarodnih odnosih in v narodnem vprašanju nasplo, ki se pojavljajo v naši družbeni praksi. Raziskave so še vedno preveč razdrobljene, večkrat prilagojene osebnim potrebam ali afiniteti posameznih raziskovalcev.

Prvi spodbuden primer širše medinstitutske koordinacije raziskav, ki zadevajo narodnostno problematiko, je ustanovitev URP »Raziskovanje slovenskega narodnega vprašanja« pred tremi leti. Združuje tele raziskave, ki jih financira RSS: 25 raziskav o problemih in perspektivah slovenskih narodnih skupnosti v sosednjih deželah, o mednarodnih odnosih v Jugoslaviji in o mednarodno-pravni - zaščiti manjšin, ki jih s svojimi ali zunanjimi sodelavci opravlja INV; 3 raziskave o sociodemografskih vprašanjih an narodnostno mešanih ozemljih v Sloveniji in v zamejstvu ter o izseljenjski problematiki v Latinski Ameriki, ki jih opravlja IGU, in 2 raz-

skavi o jezikovnih vprašanjih na narodno mešanih območjih v Sloveniji in v zamejstvu, ki jih opravlja ISU. Ta URP je tudi prvi primer sicer nujno potrebnega multidisciplinarnega pristopa k raziskovanju narodnega vprašanja, saj v njem sodelujejo tako rekoč vse vede, od matematike, ekonomije in geografije do kulturologije in sociolingvistike.

Narodne problematike pa se tičejo tudi jezikovne, etnografske in druge raziskave, ki jih opravljajo delavci filozofske fakultete v okviru znanstvenega inštituta, raziskovalni projekt »o slovenski nacionalni identiteti«, ki ga je leta 1978 začel ISU, 2 raziskavi o zdornosti vprašanj, ki jih opravlja raziskovalni inštitut FSPN, nekatere zgodovinske raziskave sodelavcev IZDG in morda še katera raziskava iz programov več kot 40 URP, ki jih je ustanovila RSS.

V prihodnjem srednjeročnem obdobju 1986-1991 bo potrebno še bolj kot doslej s programsko usmeritvijo RSS spodbujati koordinirano raziskovalno delo pri proučevanju narodnega vprašanja in izdelavo takšnih raziskovalnih programov, ki bodo dajali celostne odgovore na vprašanja, ki jih pred nas postavlja družbeni razvoj... »Sem pa sodijo, meni Devetak, raziskave različnih vidikov mednarodnih odnosov in položaja narodov in narodnosti v Jugoslaviji (zlasti elementom utrjevanja enakopravnosti), proučevanju problemov (šolstva, jezika, gospodarstva...), s katerimi se srečujejo slovenske manjšine v sosednjih deželah, in posebno o delovanju zamisli o skupnem kulturnem prostoru v novih razmerah.

Razvoj inštituta in nadaljnje naloge

Dr. Jasna Fischer je v začetnem delu svojega referata razgrnila v kratkih stavkih dosedanje zgodovino Inštituta za zgodovino delavskega gibanja od ustanovitve dalje, njegovo zgodovinsko delovanje v četrto stoletje na področju zbiranja in urejanja arhivskega gradiva, objavljanja virov, samostojnih osnovnih raziskav in publicističnega dela. Omenila je tudi pomanjkljivosti pri izvajanju njihovega delovnega programa v zadnjem poldrugem desetletju, ki se jih dobro zavedajo in jih v zadnjih letih odpravljajo.

»Inštitut je raziskovalna organizacija, ki ima v svoji sestavi poleg znanstveno-raziskovalnega oddelka s knjižnico tudi arhiv,« je dejala dr. Jasna. »Hranimo gradivo, ki je tudi v evropskih okvirih neprecenljive vrednosti, gradivo, ki je tudi po zaslugi znanstvenega inštituta zbrano in ohranjeno, in ki najbolj verodostojno priča o osvobodilnem boju slovenskega naroda. V razmahu dela na osnovnih znanstvenih raziskavah smo nekoliko zanemarili delo, ki ga je inštitut začel v prvem desetletju svojega delovanja. Mislim na nadaljevanje priprav na izdajo že začetnih zbirk virov, predvsem dokumentov, ki jih hranimo v našem arhivu.«

Zbiranje in urejanje arhivskega gradiva, izdajanje virov ter osnovno znanstveno-raziskovalno delo je in mora ostati najpomembnejše delovno področje inštitutovih delavcev. Brez široke spremljajoče publicistične dejavnosti pa še tako kvalitetno opravljeno delo ostaja brez učinkov, jalovo, pisano samo za predale. Zato je bila vedno v zavesti inštitutovih delavcev misel, da morajo rezultati njegovega dela čimprej v javnost, med ljudi, v vseh oblikah publicističnega dela.

Inštitut je vsa leta po svoji ustanovitvi posebno skrbno gojil stike s sorodnimi ustanovami v tujini. Prihajalo je do izmenjav strokovne literature in periodike, obenem pa ti stiki omogočajo objavljane inštitutovih del v tujini. Dr. Jasna Fischer je še poudarila pomen članstva znanstvenega inštituta v mednarodnih konferencah za zgodovino delavskega gibanja v Linzu, v mednarodnih zgodovinskih komisijah v okviru Zveze zgodovinskih društev Slovenije in Jugoslavije in v komiteju za zgodovino druge svetovne vojne. Posebej je omenila sodelovanje s sorodnimi ustanovami v sosedstvu, to je v Celovcu, Trstu in Vidmu, ker to pomeni neposredno pomoč naši narodnosti, živeči onstran naših državnih meja.

(iz referata dr. Jasne Fischerjeve o Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja)

Približati preteklost sedanosti in prihodnosti

Muzej narodne osvoboditve Ljudske republike Slovenije je bil ustanovljen 10. februarja 1948 s posebno uredbo, takoj zatem je nehal delovati Inštitut narodne osvoboditve. Novo ustanovljeni muzej je prevzel že zbrano gradivo Znanstvenega inštituta ter skrb za urejanje, dokumentiranje in dopolnjevanje gradiva. Med novimi nalogami je bila najpomembnejša izoblikovati stalno muzejsko razstavo ter ljudem povedati in pokazati, kako dolgo trajen, kako težak in kako velik je bil narodnoosvobodilni boj. Ker muzej ob ustanovitvi še ni imel svojih prostorov, je organiziral občasne razstave ali pa pomagal z gradivom drugim organizacijam. Muzej narodne osvoboditve je s temi razstavami tudi veliko pridobil. Vzbujaše to veliko zanimanje, zbranega je bilo veliko novega in dragocenega gradiva, ki je po končanih razstavah ostal Muzeju narodne osvoboditve. Tako so se bogatile muzejske zbirke.

Velika občasna razstava, ki je bila organizirana ob desetletnici OF v Ljubljani let 1951, je vzbudila izredno zanimanje obiskovalcev, hkrati pa nakazala potrebo po stalni, reprezentativni razstavi. V ta namen je muzej dobil na voljo Cekinov grad v Tivolju v Ljubljani. Tako je pripravil svoj prvi sintetični prikaz NOB na Slovenskem. Vrzeli, ki so bile na stalni razstavi zaradi pomanjkanja prostora nujne, so muzejski delavci zapolnili z občasnimi tematskimi razstavami. Leta 1956 je izšel tudi prvi vodnik po stalni razstavi.

Največ pozornosti so sodelavci posvetili partizanskemu arhivu. Poleg izdelave raznih arhivskih pomagal (indeksov, kartotek, inventarnih seznamov) so morali dokumente tudi restavrirati in konservirati. Za dopolnitev arhivskih dokumentov so v muzeju začeli sistematično zbirati spominska pričevanja borcev in aktivistov.

Od 10. julija 1959 pa do 30. junija 1962 je Muzej narodne osvoboditve deloval v sklopu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja. Julija 1962 pa se je ponovno osamosvojil in dalje deloval kot Muzej ljudske revolucije Slovenije. Postal je osrednja muzejska ustanova te vrste v Sloveniji, ki zbira, proučuje in predstavlja muzejsko gradivo iz obdobja revolucionarnega delavskega gibanja, narodnoosvobodilnega boja in povojne socialistične gradnje v Sloveniji.

Muzej ljudske revolucije Slovenije hrani danes 160.000 fotografij, 16.799 grafik, risb in slik ter 13.200 muzealij iz obdobja revolucionarnega delavskega gibanja, narodnoosvobodilnega boja in povojne socialistične gradnje. Poleg tega hrani 60.000 enot partizanskega tiska, 8.381 enot drobne tiska, 376 enot knjižnice Znanstvenega inštituta, 2218 enot knjižnice Borisa Kidriča in 6530 knjig ter periodike povojne zgodovinske literature iz obdobja, ki ga proučuje.

Tovariš Stane Mavrič je v svojem referatu omenil redno gostovanje muzeja v raznih slovenskih krajih, v ostalih jugoslovanskih republikah in pokrajinah, na osnovi meddržavnih sporazumov o znanstvenem in kulturnem sodelovanju pa je s svojimi razstavami že gostoval tudi v Italiji, Nemški demokratični republiki, na Češkoslovaškem, na Poljskem, v Sovjetski zvezi, Bolgariji, Romuniji in na Nizozemskem.

Nikakor ne gre prezreti pedagoške dejavnosti muzeja. Brez dvoma je prenašanje, razvijanje in podružbljanje revolucionarnih tradicij vse aktualnejša dolgoročna naloga muzeja.

(iz referata Staneta Mrviča o Muzeju ljudske revolucije Slovenije)

pripravili B. Ž. J. in Živa Drole

Slovenci vse bolj segajo po knjigah

V najugodnejšem 1980. letu od teh desetih let obstoja je bilo v knjižni klub Sveta knjige včlanjenih kar 180.000 Slovencev, tudi 2500 iz zamejstva. Letos se je ta številka ustavila pri 160.000 rednih članov, kar je brez dvoma uspeh akcije, ki jo je začela leta 1974 Mladinska knjiga in je pritegnila k sodelovanju vse druge slovenske založbe pa založbe iz zamejstva in tudi iz drugih republik Slovence očitno priteguje mož-

nost, da si lahko v svojem knjižnem klubu kupujejo knjige ceneje kot sicer, hkrati pa izbirajo med 300 naslovi (vsako četrto leto je trideset novih). Dr. Matjaž Kmecl, ki je ob priložnosti slovesnosti v ljubljanskem Cankarjevem domu spregovoril zbranim, je opozoril, da je zlasti spodbudno, da je nad 17 odstotkov članov šolske mladine, ki si od skromnih sredstev prihrani denar za knjige.

»Da bo življenje res vredno življenja!«

Mile Klopčič – klicar revolucije

Na pragu osmega desetletja življenja je umrl klicar revolucije, proletarski pesnik Mile Klopčič, rojen 16. novembra 1905 v L' Hopitalu v francoski Loreni. Z družino (oče je bil rudar) se je kmalu po rojstvu vrnil v domovino. Tu je odrasel v rudarskem okolju in spoznaval življenje z njegovega dna. To življenje je vtisnilo neizbrisni pečat tudi njegovemu književnemu delu. Vse svoje življenje je podredil uresničevanju revolucionarnih ciljev, in to mu je onemogočilo, da bi dokončal realno in učiteljske, saj je bil že kot dijak preganjan in zaprt. Da bi se lahko preživljal, se je moral že mladenič zaposliti kot časnika, obenem pa je že ustvarjal književna dela.

V devetnajstem letu je izdal pesniško zbirko revolucionarnih pesmi PLAMTEČI OKOVI (1924), pet let kasneje je sodeloval pri antologiji jugoslovanske socialne poezije KNJIGA DRUGOVA (Knjiga tovarišev) s Seliškarjem, Grahorjem, Kosovelom in drugimi mladimi naprednimi pesniki. Poleg Seliškara je bil najizrazitejši predstavnik slovenske socialne poezije in slikar težke življenjske resničnosti, v kakršni je živel slovenski proletarijat, izpovedovalec protesta proti njej in klicar socialistične revolucije (Stanko Janež). Zaradi sodelovanja pri Knjigi dru-

gova je bil leta 1930 zaprt v Veliki Kikindi, vendar je bil na procesu oproščen skupaj s tovariši pesniki. Pisal je tudi v slovenske ameriške liste in pesnikoval. Devet let, od leta 1934 do 1943, je bil tajnik Slovenske matice.

Leta 1934 je izdal pesniško zbirko PREPROSTE PESMI, v kateri je opustil ekspresionizem in prešel v novo stvarnost. V tej zbirki je v nasprotju s tedanjo kozmično in religiozno, artistično poezijo nakazal nova pota slovenske lirike. V pesmi Recept za pesnika se je ponorčeval iz pesnikov, ki so iskali v življenju praskravnost-

no sozvočje z vesoljem, niso pa videli socialnega boja na zemlji in lastne revščine in nemoči. Slovenska literarna zgodovina označuje Klopčiča kot pesnika, ki zna v enaki meri združevati čustvene in umske prvine. Motivno oblikuje predvsem rudarsko življenje in domači industrijski kraj. Tudi njegove otroške pesmi so iskrene in pretresljive izpovedi rudarskih otrok, v njih je mnogo avtobiografskih prvin. Znana je njegova pesem Mary se predstavi, izpoved izseljenskega otroka, ki so jo pogosto recitirali na partizanskih mitingih.

Ob razpadu predaprilske Jugoslavije se je leta 1941 znašel v vojni vihuri v nemškem ujetništvu. Nemci so ga predali Italijanom, ti so ga leta 1942 izpustili. Od tu ga je vodila pot naravnost v narodnoosvobodilno gibanje in leta 1943 v partizane.

V partizanih je bil 12. januarja 1944 z odlokom izvršnega odbora Osvobodilne fronte imenovan za dramaturga Slovenskega narodnega gledali-

Nikolaj Pirnat:
Mile Klopčič

šča za osvobodeno ozemlje v Črnomlju. Za partizansko gledališče je prevedel dve dramski deli Antona Čehova »Snuha« in »Medved«. Še pred tem je napisal partizansko dramsko enodejanko »Mati«, ki so jo uprizorili 4. oktobra 1943 v Kočevju pred zborom odpisancev slovenskega naroda. Krstna uprizoritev Klopčičeve »Mater« je bila prva večja gledališka manifestacija v slovenskem partizanskem gibanju.

V partizanih je Mile Klopčič uredil tudi antologijo PESMI NAŠIH BORCEV, katere prvi

ciklostirani del je izšel leta 1944, drugi del pa leta 1945. O delu pri urejanju te izvirne partizanske pesniške antologije je sam izpovedal tole: »Bilo je precej truda, pa tudi veselja pri sestavljanju te antologije. Mislim, da mi to daje pravice in da ravnam po volji vseh sodelavcev te knjige in vseh, ki so kakor koli pripomogli tej knjigi do izida, če posvetim to antologijo spominu vseh tistih znanih in neznanih borcev pesnikov, razmnoževalcev in kurirjev, ki so dali svoje življenje za našo narodno svobodo in za pošteno, lepo in pogumno slovensko besedo! V antologijo je Klopčič sprejel samo verze tistih pesnikov, ki so s svojimi verzi nastopili prvič v partizanih. Enodejanka »Mati« kakor tudi antologija Pesmi naših borcev, oboje je bilo Klopčičevo pionirsko dejanje, oboje je bilo odločilnega pomena za razcvet partizanske kulture in umetnosti.

Po osvoboditvi je Klopčič prevzemal glade na tedanje kadrovske potrebe vrsto vodilnih dolžnosti: bil je urednik Cankarjeve založbe, ravnatelj Slovenskega knjižnega zavoda, direktor ljubljanske Drame, po odhodu v pokoj pa aktivni znanstveni sodelavec Slovenske akademije znanosti in umetnosti in njen redni član.

Leta 1968 je izšla knjiga PESMI IN PREPESNITVE, izbor

njegovih pesmi in prevodov v redakciji in spremni besedi Janka Liske.

Po vrnitvi iz partizanov se je Klopčič intenzivno posvetil prevajanju in zaslovel kot izvrsten prevajalec iz ruske in nemške klasične književnosti. Prevajal je Bloka, Krilova, Lermontova, Puškina in Heineja. Za prevode Puškinove poezije je prejel Prešernovo nagrado, za svoje celotno književno in pravajalsko delo pa nagrado AVNOJ (1970). Prevajal je tudi iz češke in ameriške črnske poezije.

Kot pesnik in prevajalec (mnogokrat resnično kongenialen!) se je odlikoval po svojem izredno izostrenem jezikovnem čutu in smislu za fine se ter po nezmotljivem pesniškem okusu, ki pa mu ni dovolil nenadzorovane sproščenosti, ostajal je pri stvarnem in logičnem pesniškem izrazu.

Kot klicar revolucije je imel to srečo, da je revolucijo pomagal uresničevati in doživeti njeno zmagovalstvo. Lahko je spokojno zatisnil trudne veke, saj je doživel, kar je zapisal v svoji čudoviti pesmi o rudarju Drejčniku Andreju »Da bo življenje res vredno življenja!«. Njegova pesniška želja se je uresničila. Njegovo celotno književno delo bo zapustilo neizbrisne sledove v slovenski umetnosti.

Dušan Mevlja

Vizionar revolucije

Srečko Kosovel

Ob 80-letnici rojstva

Srečko Kosovel, rojen pred osemdesetimi leti (18. marca 1904) v Sežani, v družini nadučitelja, je že kot mlad pesnik sanjal o revoluciji in ji v svojih verzih namenjal osrednje mesto »Žal mu ni bilo dano dočakati jo, doživela pa sta jo Matej Bor in Karel Destovnik-Kajuh, ki sta jo s svojimi verzi uresničevala.

Malo je pesnikov, ki bi se tako spojili z domačo zemljo in z ljudstvom kot Kosovel. V Tomaju na Krasu, kjer je preživel otroška leta, je do vojne z Italijo hodil v osnovno šolo. Jeseni leta 1916 je kot izredno nadarjen učenec opravil izpit čez prvi razred realke in se brž vpisal v drugi razred. Po maturi leta 1922 je postal študent ljubljanske univerze in poslušal predavanja iz slavistike, primerjalne književnosti, romanistike, filozofije in umetnostne zgodovine. Kakor da bi slutil, da mu ni usojeno dolgo živeti, se je s podvojeno silo predajal študiju, obenem pa se je intenzivno posvečal umetnosti. V študentskih letih ga je napadel meningitis, ki se mu njegovo telo ni moglo postaviti v bran, umrl je 27. maja 1926, star komaj dvaindvajset let. Pokopali so ga v Tomaju, sredi Krasa, ki ga je opeval v svojih kraških podobah. Za književnost se je pripravil že kot srednješolec v literarnem krožku in listu Kras. Leta 1922 je začel izdajati z vrstniki dijaški list Lepa Vida, v njem so izšle njegove prve pesmi. Istega leta je začel objavljati svoje literarne prispevke v Zvončku, Novem rodu, Mladiki in Treh labodih, bil je sodelavec lista Vidov dan, Mladine, Ljubljanskega zvona, Doma in sveta, Zenskega sveta in Grude. Na univerzi je urejeval revijo Mladina.

V smrtni slutnji je začel pripravljati pesniško zbirko Zlati čoln, ki jo je nameraval izdati leta 1925, a je ni dočkal. Njegove zbrane pesmi je po njegovi smrti leta 1927 izdal in uredil literarni prijatelj Alfonz Gspan. Leta 1931 je izšla druga izdaja Kosovelovih izbranih pesmi z uvodom Antona Ocvirka. Leta 1946 je izdal isti avtor izbor njegovih pesmi z naslovom Zlati čoln s spremno besedo in uvodom.

Slovenska literarna zgodovina vidi v njem pesnika, ki z izredno tenkočutnostjo in veliko ljubeznijo opisuje rodno kraško pokrajino z gmajnami, borovimi gozdiki, burjo, brinjem, kamnitimi hišami in klenimi Kraševci. Njegove pesmi razodevajo iskanje življenjskega smisla, slutnjo bližajoče se smrti in spoznanje, da je njegovo mesto ob strani delovnih ljudi. Goreče je veroval v revolucijo:

Rdeči atom

Nobenih norm, zakonov, samo delo
kazalo bo človeštvu pot,
in kamor srce genija hotelo,
le tja za njim bo stopal zdravi rod,
in v našem delu vstane nova sila,
ki svet bo zrušila in dogradila L Z 1931/

V njegovi poeziji opazimo osnovne motive: privrženost rodni kraški zemlji, pesnikovo čustveno in miselno življenje v različnih odtidenkih, povezanih s slutnjo smrti, tesna povezava z ljudstvom, človeštvom in vera v revolucijo ter filozofsko iskanje smisla človeškega bivanja. Zaradi pristnega, iskrenega doživljanja, velike moči njegovih pesniških prispodob in zaradi revolucionarne vere v novi čas je Srečko Kosovel ena najdragocenejših pesniških osebnosti v slovenski književnosti (Stanko Janež).

Pod vplivom Cankarja, Tagoreja, Rollanda si je Kosovel s časom izoblikoval socialistični nazor z izrazito humanistično noto. Zavračal je tiste umetnike, ki se umikajo v slonokoščeni stolp umetnosti »vzvišene nad vsakdanjostjo«. Gojil ekspresionizem, ki ga je označil kot izraz krize zavesti ob grozotah svetovne vojne in slutil v njem voljo po obnovi evropskega humanizma. Opeval je vzajemno prežemanje kozmosa in jaza. Znal je pisati

pesmi klasičnih oblik, bil pa je tudi modernist in eksperimentalni novator, ustvarjalec slovenske konstruktivistične poezije, uporabljal pa je že tudi nadrealistične metafore. Po osvoboditvi je doživel nešteto raziskav svojega literarnega dela in mnogo knjižnih izdaj svojih pesmi in esejev. (Leksikon »Slovenska književnost«). Čeprav je bil rojen pesnik in se je kot pesnik najbolj skladno izrazil, pa je spoznal, da je treba v boju za družbeno preobrazbo? stvarnejše orožje, kakršna je bila krhka pesem. Zato je kot urednik Mladine začel pisati eseje in se z njimi bojeval za socialne in duhovne vrednote.

V eseju Umetnost in proletarec (1926), ki ga je javno prebral v Zagorju in Ljubljani, je poudaril predvsem odločilno vlogo proletariata v sodobni družbi in zahteval zanj pravico do materialnih

in kulturnih dobrin. Če je dolžnost proletariata delati, potem je njegova pravica tudi živeti. Poudaril je načelo, da mora umetnik zmerom govoriti in pisati resnico. Ker je vsak človek delavec, vsak delavec pa človek, mora sodobni umetnik ustvarjati umetnost za človeka. (S. Janež). Njegove pesmi in eseji dokazujejo, da je bil vedno in z vso dušo na strani proletarcev.

Čeprav ni dočkal revolucije kot njen zanosni vizionar, pa je vendarle bil njen borec, saj se je s svojimi verzi bojeval zanj in bil trdno prepričan v njeno zmago. Matej Bor, Karel Destovnik-Kajuh in drugi partizanski pesniki so uresničevali njegove pesniške napovedi. Srečko Kosovel je bil nenehno navzoč v narodnoosvobodilnem boju, njegove pesmi so bile redno na sporedu partizanskih mitingov, po njem so imenovali eno izmed slovenskih brigad in tudi partizanski pevski zbor, ki so ga ustanovili v Italiji, je ponosno nosil njegovo ime.

Dušan Mevlja

Partizanski pevski zbor

40 let zvestobe borbeni pesmi in njenemu izročilu

Uspeh pevcev v Romuniji je imel tudi doma velik odmev. Prav ta uspeh je mogoče »predramil« nekatere pevce, da so okrepili glasovne skupine PIPZ.

Zbor se je s prihodom nekaterih odličnih pevcev, nekdanjih članov pevskega zbora Srečko Kosovel, glasovno močno okrepil. Novi in lepi glasovi so izdatno popestrili zborov spored, saj so se prav zaradi takih glasovnih skupin lotili zahtevnejših pesmi.

Vabil za nastope je bilo vedno več. Pred pevci je bil zopet koncertni marš, zdaj že pojočega bataljona, kot so ga takrat imenovali navdušeni poslušalci. Ze v letu 1957 so imeli za

zanska pesem je zdaj na nemških tleh. Gostitelji so zbor lepo in gostoljubno sprejeli. Še lepše pa je bila sprejeta pesem. Nekateri poslušalci so bili nad njo tako navdušeni, da so pevce poslušali na dveh ali celo na treh koncertih.

Posebno priznanje pevcem je bil nastop na festivalu delavskih iger v Jeni, kjer jim je polna dvorana navdušeno zapleskala. Med gostovanjem v DDR se je zbor poklonil žrtvam taborišča smrti Buchenwald. Kraj, kjer je bilo nekdanje mučeniško taborišče, je zdaj lep in veličasten spomenik, ki ga v blagem loku veže »Aleja narodov«. Na njej je tudi spomenik jugoslovanskim žrtvam. Pred ta spomenik so

Zbor je položil venec žrtvam nacizma v Buchenwaldu

seboj prek 400 koncertov, od katerih jih je bilo veliko za mladino. Saj je partizanska pesem opravljala pomembno poslanstvo v domoljubni vzgoji mladega rodu. Partizanska pesem je mladim prinašala vse dragocene vrednote našega narodnoosvobodilnega boja.

Pesem je zvenela z bojnimi žarom, pristno in izvirno. Leta 1964, ko je zbor praznoval 20-letnico, je obenem praznoval svoj 1000. nastop. Temu velikemu jubileju je bil posvečen tudi program slavnostnega koncerta. Glasbeni kritik Kristijan Ukmar je ta koncert takole ocenil: »Partizanski invalidski pevski zbor se je rodil, lahko bi rekli, obenem s partizansko pesmijo. Zato je brez dvoma njen najizvirnejši nositelj in razširjevalec. Zapeli so z resničnim doživljanjem melodike in besedila. Znali so ustvariti pravo razpoloženje hrabrosti, junštva in žrtve, razpoloženje, ki je današnjemu človeku morda že nekoliko odmaknjeno, pa je zato tembolj potrebno, da ga spozna in občuti«.

V juniju – 16. 6. 1964 – je Partizanski invalidski pevski zbor odpotoval na turnejo v Nemško demokratično republiko. Nastopil je v Dresdenu, Leipzigu, Jeni, Kahleju, Buchenwaldu, Weimarju in Elstenbergu. Izvirna parti-

pevci položili cvetje in zapeli žalostinko ob ognjeni žari, ki je edina ta dan v aleji obujala spomin življenja s svojim gorečim plamenom. Pred odhodom so se pevci poklonili vsem žrtvam v mavzoleju, kjer je obiskovalcem dovoljen le molčeč mimohod. Na posebno željo pevcev, da bi se radi poklonili vsem žrtvam s pesmijo »Mrtvim herojem«, je vodstvo muzeja želji ustreglo, predvsem, ker so bili pevci borci proti fašizmu, s pripombo, da v mavzoleju do tedaj še nihče ni glasno spregovoril, kaj šele pel. Zopet je bila partizanska pesem – žalostinka – prva pesem, ki je tožno, pa vendar močno zadonela v veličastnem hramu tišine in spoštovanja.

Velik odmev je dobila partizanska pesem v DDR. Radio in televizija sta oddajala poseben program o pevskega zbora. Posneli so celo film o nastanku in uspehih IPZ. Kopijo tega filma so podarili zboru, ki jo še danes hrani Muzej Ljudske revolucije v Ljubljani. Veliko prostora je pevcem in pesmi posvetilo tudi časopisje. Zbor je požel velik uspeh in občudovanje. Zanimiva je ugotovitev kritikov: »Ljudstvo, ki je sposobno med bojem peti in s pesmijo zmagati, nikoli ne more biti poraženo in podjarmljeno«.

-ce-

Tovarištvo, o kakršnem lahko le še sanjaš

»Mladina?« Vajeti smo izgubili iz rok, šola se nam je izmuznila, mladi nam ne verjamejo več... Le zakaj?«

Bela krajina, januar 1945. Kidričeva baraka, okna, razsvetljena vse noči, monotonijo teme razbijajo nemirni koraki. Mrz stiska, breze pokajo, iz barake se nemir plazi v pokrajino, ustvarjalnost korakajočega človeka polzi skozi špranje.

Stražar, dolgonogi fantič Jože iz Zgornje Savinjske doline, spoštuje samotneža med sveže zbitimi deskami barake. Ve, da ne pozna počitka, in se čudi: od kod človeku moč. Straži in prezebuje, huška v dlani in na jok mu gre, čas je preletstvo, minute obup, sekunde kepa v grlu. Jutro, temno in zlobnomrzlo, peti uri se bliža.

Vrata se odpro, Kidrič stopi na plano. Stražar je pokrit s ponjavo. Vzel je z motorja, mrz ne pozna milosti. »Hej, dekletce, saj si dekletce, kajne?«

Stražar prisluhne šali, toplo mu zaveje pri duši, hvaležno pogleda Kidriča. V njegovih rokah se znajde cigarete, okoli ušes zabrebe prijazne, očetovske besede, sladke ptice mladosti...

Ampak, to je bilo... leta 1945. Včeraj tako rekoč. Kidrič je v Cilenškovem spominu poosebljen revolucije, partizanstva, tovarištva, treznosti.

»Ni je stvari, da je ne bi temeljito premislil. Mislim pa je vse noči, kar sem bil pri njemu stražar. Večkrat se vrnem v tiste mrzle dni, v jutro, ko bi tudi solze zamrzovale. Moram se vračati. Zaradi danes hodim v včeraj. Se sprašujem: znamo hoditi po njegovih stopinjah? Pa vem: daleč smo, predaleč. Tistikrat smo si bili blizu. Kidrič nam je zelo jasno povedal, brez fraz, umetelnosti, tovariši, tako je, je dejal in nič drugače. Danes? Skrivalnice, nekakšne državne skrivnosti«, odgovorni smo kar vsi po vrsti, vrstijo se Obrovci, finančni škandali, feniji žrejo krvavo prisluzne dolarje, od ekranov sem koraka patetika, grožnje, preizkusi potrpežljivosti na tankem ledu...«

Sediva v sejni sobi občinske skupščine Mozirje. Doprsni Titov kip. Zastave v kotu. Na drugi strani platno Moravskega, letnik 1972. Darilo pobratene občine Čajetina. Pobratimi izpod Zlatibora. Bratstvo in enotnost.

»Najprej prijateljstvo. Če nečesa ni, potem to pač podarjaš. Mi v partizanih nismo nikoli govorili o bratstvu in enotnosti, o prijateljstvu. To je bilo in – konec

besedi. Moralo je biti. Bilo je prvi pogoj. Vsega. Boja!

Najprej torej prijateljstvo. Tako so me sprejeli stari partizani. To se ne pozabi. V Uršnih selih je prišel k meni, pod smreko, nepokritemu, prezebajočemu in ubogemu, november 1944, politični de-

»Mi v partizanih nismo nikoli govorili o bratstvu in enotnosti, o prijateljstvu. Bilo je – in konec besedi!«

legat voda Rafael Obič, čuj, vidim, trepetas, zebe te, reče, široko zamahne z odejo, stisni se k meni, fantič, pravi in že sem na toplem, v širokem in varnem zavetju starejšega tovariša, mrz mineva... Ponovalo se je pri Kidriču.

Cilenškova resnoba meji na nedostopnost, tremo morada, kaj vem, prsti premetavajo cigarete, mladostnost po teze preseneča... Kot da se spogleduje s Titom tam v kotu.

Na Brionih, zavetnotoplih, sta se srečevala. Nekdanji fantič, partizanski stražar, gozdni delavec, proletarec Jože Cilenšek, komandir zaščitne čete na tem od davnine obljudenem otočju istrskega priobalja – in Josip

Broz Tito, predsednik in Jožetov vrhovni komandant.

»Bili smo, kaj bi rekel, družina, kot eden, videvali smo Tita in ko smo si bili posebej blizu, smo tudi kakšno rekli. Vselej je bil razpoložen, kako je to zmogel? Imel je izredno dober pregled nad vsem, kar se je dogajalo na otočju. Nedela, postopanja, ni trpel. Tudi sam je precej delal. Kar naprej je bil zaposlen. Nenehno v gibanju. Včasih je lovil. Lovil, a ne streljal. Naravno je oboževal.

Nekoga dne smo, naš varovanec je šel na lov na račke, naredili, kar je pač treba v takšnem primeru in – bili nekoliko nerodni: patrolja je prišla preblizu, račke so se prestrašile. Tito ni rekel ničesar, kar bi kazalo na jezo, le na kratko je vrgel proti logarju Acotu: »Vidi Aco, čekali patke, došli patci!«

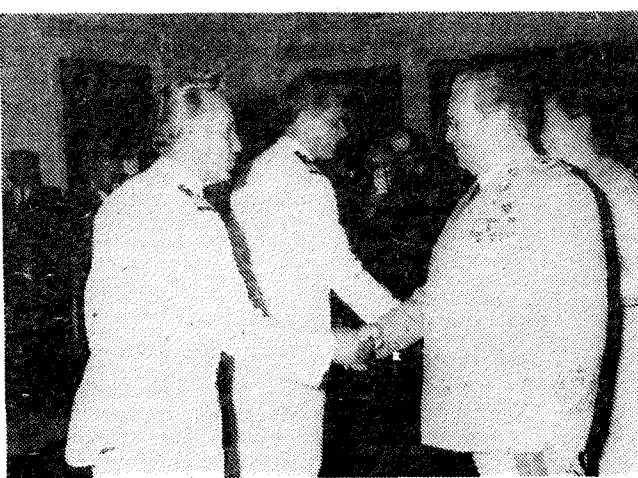
Skupaj smo praznovali državne praznike. Zadržanost, zapetost, trema, tresenje rok, jecljanje in kar je še takšnih neobdobja, je minilo, brz ko se je prikazal...

A kako naj se človek otrese vsega tega pred današnjimi jeklenomrznimi strah vzbujajočimi in diktatorsko naravnanimi birokrati, ki nam trgajo živce in narekujejo način življenja?«

Pod zastavami (kako so plapolale, se zvijale prešerno in lovile glas trobent in bobnov na nešteti proslavah, ko smo hrupno in tisočglasno prisegli in metali besede v zrak?) so se izmotale besede o mladih. Nismo jim dali, kar jim pripada. Tako je dejal. Zamalo se nam je zdelo, da bi stopali v korak z njimi. Pozabili smo, da smo bili tudi mi mladi, da smo izbojevali revolucijo, da so nam zaupali. Nismo jih skušali razumeti.

Govoriva ob resnem Titovem obličju. Zavezujoče je, kajpada. Cilenšek rad gleda naprej. Tjakaj bi rad prenesel včerajšnjost. Tisto z najboljšo vsebino. Življenje pač ne more biti le skelet, ovešen s frfotajočimi pticami puhlosti. Dim se vrtinči...

»Kako smo se razvijali? Od starih revolucionarjev, poštenjakov, smo dobili sok iz kušenj. Muževni sokovi so se

Jože Cilenšek se rokuje s predsednikom Titom. »Skupaj smo praznovali državne praznike. Brž ko se je prikazal, je zadržanost minila!«

prelivali naprej. Zaupali smo, nekateri pa niso. Zmajeval sem – in še – z glavo, ko so govorili: mladina je prenapeta, vsega sita, nezadovoljna, ne zna delati, se organizirati, kritikarstvo jo prevzema... Ne bomo smešni. Skušajmo razumeti. Po pravici povedano, v skripih, v kakršnih smo, se še kar dobro drži, lahko bi bilo slabše. Kaj pa ji navsezadnje dajemo? Odrekanje v letih, ki nam groze zvaliti skalovje na pleča. Dediščino.

Lesni delavec Cilenšek ni bil tako glasen kot njegov sin. Tudi ne tako odločen. Pač pa pošten. S sinom Jožetom sta delala na škofovskih posestvih, doma je bilo še osem otrok. Osem. V Spodnji Rečici sta Cilenška premetavala na žagi las, zlivala iz škornjev vodo, drgnila premrle in razbite prste, zraven pa mislila na krpo domače zemlje in kravico in prašička in na čakajoče.

Med počitnicami se je Jože polotil lomljenja kamenja. Uh, težaško opravilo. To je bilo še pred rečiško žago, pred lesom, pred vojno. Da se je navadil. In da se je laže živelo. V sedmem in osmem razredu je že meril les, ki je priplaval po Savinji iz zgornjih krajev. Na flosih.

Leta 1942 je prišel na žago. Osvoboditev Zgornje Savinjske doline ga je vzela s seboj. V gozdove. Na Dolenjsko. K Markotu. Postaje: zaščitna

brigada glavnega štaba. Pohod v Trst. Izobraževanje: šola obalne artilerije, pozneje pomorska šola.

»Na pol flosar, na pol hribovec sem tako naposled pristal na rušilcu »Triglav«. Pomorščak torej. Tistikrat,

ko sem s kavli premetaval hlodovje na žagi, z nami je bil tudi Atelškov Ivo pa Baštetova Marija. Orožnava iz Nazarij, ki je bila tukaj kazensko: očitali so ji kaj hud greh, zavednost in sodelovanje z OF, tistikrat nisem mogel slutiti, da me bo naposled nemirno morje vrglo še k Titu, na Brione. Ja, spomini. Baštetovi sem takrat, leta 1942, nosil poročila o gibanju policijskih patrolj. Grdo so jo prijemale, morala je delati najtežja dela, nenehno je bila pod nadzorstvom. Hip zatem, ko so jo vendarle spustili, je odšla v gozd. Lahko ti vzamejo svobodo, saj veste, pravi ti ne morejo.

Cilenškova dva sta skupaj z drugimi sabotirala proizvodnjo. Pomagala. Na skladiščnih rampah, kamor so premetili Jožeta, ni bil edini. Bilo jih je precej, ki so se zmenili z gozdovi.

Prostranost sejne sobe skupščine zagotovi ni pravi kraj za takšne pogovore. Razcefra te, razmeče, lese, noč in zatohlost miz in stolov vzbujata misel na papir, pisarne, na vrvenje birokratskega čudeža, na priseganje in izumetničenost.

Jože Cilenšek se je vrnil na sejo političnega aktiva.

Milenko Strašek

Spominsko obeležje padlemu pilotu

V počastitev 40-letnice ustanovitve 1. lovske eskadrilje NOVJ bodo 31. marca 1984 v Lavrici pri Ljubljani postavili spominsko ploščo padlemu pilotu-lovcu Leopoldu Ankonu.

Leopold Ankon je bil rojen 15. junija 1910 v Lavrici pri Ljubljani. Že kot mladenič je šel v stari Jugoslaviji med pomorske letalce (končal je Pomorsko-letalsko podoficirsko šolo, nato pa še oficirsko pilotsko šolo in številne strokovne tečaje).

Ob začetku aprilske vojne leta 1941 je bil pilot na izvidniških letalih »Do-H«. Ob fašističnem napadu na Jugoslavijo se njegova letalska skupina ni vdala, temveč je v kratkem času (od 6. do 16. aprila) opravila 18 bojnih nalog (od tega 13 izvidniških in 5 bombardiranj).

Ko je kapitulantsko vrhovno poveljstvo bivše Jugoslavije ukazalo, naj vsa vojna sredstva predajo sovražniku neokrnjena, se je Leopold Ankon s š 26

letalci-somišljeniki odločil, da ne bo izpolnil tega ukaza. Dne 16. aprila 1941 je odletelo iz Boke Kotorske 9 letal, med njimi Ankonovo. Njihov končni cilj je bila Aleksandrija v Egiptu. Ko se je (čez Grčijo) ta letalska skupina spustila v zalivu Abukir v bližini Aleksandrije, je bila priključena britanskemu pomorskemu letalstvu (201. Naval Co-operation R. A. F. Group), pod imenom No. 2. Yugoslav Squadron. Britanci so ugotovili, da je ta letalska skupina popolnoma sposobna, da se vključi v vojne operacije. Tako je v letih 1941 in 1942 tedaj poročnik pilot Leopold Ankon opravil več kot 100 bojnih letalskih poletov, ki so bili določeni, da jih po zavezniškem vojnem zakonu lahko

Ivan Jan Strdenovi

Mladinska zgodba, ki sega tudi v čas dražgoške bitke

A bila je edina!

Ko zaskrbljeni Strdenovi niso še prav nič vedeli, kako je z njihovim Milanom, edinim iz njihove družine, ki je bil vojaški obveznik, se je nekega aprilskega večera nenadoma pojavil. Radovedno so ogledovali utrujenega Milana, ki je bil še v uniformi. Razveselili so se ga, kakor bi vstal od mrtvih. Prišel je natanko pravi čas in Rafko ga je takoj vprašal:

»Kje pa imaš puško, orožje?«

Milan je s prstom pokazal, naj molči o tem in rekel:

»Trenutno tudi topovi ne bi zalegli, o drugem pa pozneje.«

Mama in Lenka sta mu medtem znosili na mizo vse, kar je premogla njihova shramba. Tudi strd, ki je je bil Milan najbolj vesel.

»Zdaj res vem, da sem res doma«, se je oddihoval počasi.

Potem je moral veliko pripovedovati, kajti vpraševala ga je vsa družina. In je tudi imel ter znal o čem govoriti. Toda – samo o hudem in slabem. Pogovor se je zavlekel pozno v noč in najmlajši so morali spat. Starši in starejši pa so na koncu prisluhnili njegovim ugotovitvam ter besedam, ki so zavzele nekako preroško. Toda – vedeli so, da njihov Milan ne govori tja v endan:

»Tako je torej! V Ljubljani so Italijani, prav tako na Dolenjskem in Notranjskem. Tu in na

Štajerskem so Nemci. Videti so različni, vendar bi nas vsi radi zaslužili in pokončali! Toda povem vam: konec kraljeve Jugoslavije, ko je za nameček zbežal tudi kralj, je v resnici šele začetek pravega boja!«

Strdenovi so ga gledali, kot ga ne bi razumeli? In ga tudi niso mogli. Konec naj bo začetek?

»Namesto Rafka je vprašal oče:

»In kaj bo zdaj z nami? Kako naj začnemo s tem koncem, ko pa so nekateri za Hitlerja?«

»Počasi se bo že kaj zgodilo, samo obupati ne smemo!« jih je tolažil.

Tedaj je Rafko bolj vprašal kot oznanil:

»Si videl hitlerjansko zastavo na Viktorjevi hiši? Pa naš sorodnik!«

Milan je postal pozoren, ko je odgovoril:

»Tako torej? Ne, nisem videl te zastave, ker je bila že tema in tudi po poti nisem prišel. Vendar me ne preseneča preveč. Viktor je verjetno že dolgo na Hitlerjevi strani! Njega in takih se bo poslej treba bati najbolj, Toliko slabše, ker je sorodnik!«

Seme premišljanj je bilo vrženo, a Milanove besede so razumevali kasneje. Postopoma in ob različnih dogajanjih.

Kljub utrujenosti pa je Milan presenečenega Rafka še ta večer skrivaj odvedel k čebelnjaku. V luninem siju mu je pokazal nekaj bomb, zavitke streliva in puško.

2

»Po tem si vpraševal prej, kaj? Vidiš, to, veliko tega bomo kmalu potrebovali. Marsikdo je storil podobno in skrivaj! Za začetek je dosti. Skrivališče sem ti pokazal, ker si zanesljiv, in če se meni zgodi kaj nepredvidenega. Tudi očetu za sedaj še ne bom nič povedal o tem, še manj materi. Da ne bosta preveč v skrbeh, torej za to orožje veva zdaj samo midva, zato varuj skrivnost! Nikomur besedice o tem!«

To je bil kar majhen govor, a ga je Rafko vsrkaval kot strd. Zresnjen, a žarečega obraza je pritril velikemu in hrabremu bratu! Ne le to: ponos ga je razganjal ob takem zaupanju, ob vsem vznemirljivem in novem, predvsem pa uporniškem, ob vsem, kar je Milan govoril in delal. Zdaj, takoj je hotel tudi zvedeti, kaj pomeni, da je ta »konec v resnici šele začetek pravega boja?«

A Milan je bil poslej redkobeseden. Rekel je le:

»Saj vidiš, na drugo počakaj!«

Zdaj je Rafko že vedel, da ne sme več siliti v brata, ki pa mu je obljubil, da mu bo sčasoma razložil še marsikaj. Sicer pa je to zadostovalo. Ob odločnem Milanu, ki je vsem v veliki meri povrnil že tako omajano samozavest, se je tudi on počutil bolj pogumnega. Vendar pa je zašepetal v noč:

»Da, da. A kako bo to šlo? Nemci so vsepovsod in jih v vsej Evropi ni ustavil še nihče?«

To je bilo res. Toda: ali je to vpliv Viktorjevega vetra groženj ali pa opozorilni vpliv učitelja Javorja? Milan je vedel, da se na učiteljeve lahko zanesa, da se bo naslednje dni povezal tudi z njimi. Rekel pa je:

»To drži, a če jih ni še nihče, jih bomo poskusili mi! Nekdo jih bo pač moral začeti, če ne bodo pomendrali ves svet!«

Zdaj je Rafko zvedel več, kot je mogel prebaviti in dojeti.

To noč ni dosti spal. Preveč je moral misliti na Milanovo orožje, še bolj pa na njegovo pojasnjevanje in prerokovanja. Premišljeval je tudi o nemčurskem sorodniku Viktorju in ni mogel dojeti, kako človek njihove krvi more občudovati tujega osvajalca? Pri tem ga ni skrbelo zase, bolj je bil radoveden, kako se bo ob odkritju tega, kar je prinesel Milan, obnašala mama? Prej ali slej se bo to prav gotovo zgodilo. A mama se je stresla, če je kdo samo spomnil vojno ali orožje. Vedel je, da je med prvo vojno morala veliko pretrpeti, da je tedaj izgubila dva brata, da so bili nepopisno lačni in štiri leta neprestano zaskrbljeni. Laže mu je bilo ob mislih na očeta. Oče je že večkrat govoril, da bo prej ali slej nad nas prišlo veliko hudega. Preveč je sovraštva in preveč orožja! Za mlajše brate in sestro pa je že tako vedel, da o vsem tem ne smejo nič vedeti. Tu je Viktor in vaška radovednost sploh. Milan je že vedel, zakaj ga je opozarjal pred nevarnostjo in na tajnost. Zato bo pred vsemi molčal, kot bi imel na usta vodo. Dokler ni več seveda Milan ne reče kaj drugega.

Na začudenje vseh se Milan zdaj ni vrnil v Ljubljano. Doma je pomagal in poprijel za vsako delo. Vendar pa je pogosto zginjal od doma govoreč, da mora v Ljubljano ali kam drugam, da se še vedno ukvarja s trgovino. Tudi v Kranj, v Skofjo Loko in v Poljansko dolino je šel večkrat, ljudem se pa ni preveč kazal.

Ko se nekega večera Rafko ni mogel ustaviti radovednosti, je v čebelnjaku odvil orožje, da bi si ga bolje ogledal. Videl je, da je lepo namazano, da nič ne rjavi. Opazil pa je tudi, da sta zdaj tam dve puški in več zavitkov streliva. Prav ko je to dragocenost spet spravljal nazaj, ga je presenetil Milan. Rafku je bilo zelo nerodno, a mu je priznal, da je bil samo radoveden. Tedaj ga je Milan še enkrat opomnil rekoč, da bi ga tako kot on lahko presenetil tudi kdo

Avugst Černigoj: Portret Srečka Kosovela, 1926

Komaj rahlo je še prebujanje pomladi na krasu. Topli bori dehtijo in nad njimi se ob mraku dvigajo soparice. Tam na robu, kadar pogled odpotuje proti Repentabru, se megle zgostijo v mlečno cesto. Fazani pivkajo svoj svatovski ples in ptice se v razposajenem klepetu trumoma spuščajo in spet dvigajo na še prazne brajde.

Rdeče sončne zarje še nimajo prave ognjene moči, za-

Ob osemdesetletnici pesnikovega rojstva

Pomladna tomajska razglednica

Pod mano je bil pisan prt, poln sončne pomladi, kakor sveže mlado telo deklice, katere lepote bi se napil kot žarkov sonca iz keliha narave, polne hrepenjenja.

(Iz Pesmi v sanji)

to pa prelivajo pokrajino z mavrico barv. Od vsega tega razkošja ostajata le dve sestavini enaki: ta, v skope ozare ujeta temno rdeča mastna zemlja in beli, kot človeške kosti, razsuti kamni. In veter. Ta brezbarvni, pa tako domač gost, o katerem si starke ob večerih pripovedujejo čudne reči.

Ni več, kot je bilo. Skrbno varovane lehe dragocene kraške rdečice so se razširile in bori, včasih tako dragoceni edinci, simboli premaganja vsega hudega, so že davno premagali ovire. Rastejo, in spreminjajo prej rdečo v zeleno. Med njimi se skrivajo včasih gole in zlove-

šče vrtače, brezna in jame. Veter, pravijo starci, ne piha več, kot je nekoč. Burji so se obletela krila in podobne letelčih otrok z razprtimi plaščki so le še daljni spomin. Skrivnostne vode pa še vedno polijejo v drobovju krasa. Tam, kjer se pod Repentabrom zbirajo jutranje in večerne pomladne megle, najbrž pod kamnito rakvijo vrejo vode. In kadar tako pred nočjo utihne brnenje traktorjev, kadar se v zadnjih žarkih ugašajočega dne prižigajo hišne svetilke, leže spet čuden mir na ta kraj in Kosovelova pesem zaplavlja prek spokojnih polj. Z lahnim zefirom zavije mimo lovorjavega grma in se

suklja tam ob robu vasi do hiše, kjer sklonjena nad pisalnim strojem sedi starka Tončka. Nikoli je ne preseleti tak obisk. Ona sedi v domači hiši vse svoje dolgo življenje in vedno ob času tihe ure prisluhne pesmi. Četudi so se mnogi že pozabili tako pogovarjati s pesmijo, Tončka še vedno to zna. In brez bolečine, z milo, pa mirno besedo kdaj pa kdaj oriše družinske minule čase.

Ko si je šolski nadučitelj Kosovel izbral prostor, kjer naj bi si z družino na Krasu zgradil hišo, je iskal predvsem mir in kraj, od koder bi pogled lahko letel na vse strani. Malo je manjkalo, pa bi izbral Dutovlje, kraj svojega nekdanjega učiteljevanja. Potem pa ga je odvrnil večer ropot zgodnjih dutovskih mlekaric, ki so nenehno zvonile s kanglicami. Odvrnilo ga je škripanje ciz in vse tisto vrvenje, ki se je potem vsako jutro valilo proti Trstu.

Na robu Tomaja, kjer stoji Kosovelova hiša, bi zaman iskali kmečko poslopje in kmečko idilo pesnikov mladih. Tam je res njegov

dom. A ta dom je bolj trdnjava človeškega ravnesja, neobičajnega, malo mestnega in malo čisto samosvojega prostora. Zimzeleni grmiči in bršljan polnijo vrtno ograjo, potke v vrtu so posute z belim peskom in vhodna vrata so visoka, da bi skoznje lahko vstopil velikan. Še danes je to okolje nekam moderno za kraj in še bolj je moralo biti, kajti z leti je ostrino hišnih obrisov omečilo zelenje.

Če lahko brez domišljije zbuja toplino kmečki dom, ognjišče, črna kuhinja, borjač, potem Kosovelov dom to na ta način zanesljivo ne daje. Zato pa mu daje posebno milino zadnja prebivalka, starejša Srečkova sestra Tončka, ki prijazno, nikoli utrujeno ali naveličano, popotniku odgrinja okenca v preteklost pesnikovega življenja, družinske topline, medčloveškega spoštovanja in gojene svobode. Nobene nostalgije ni v glasu, nobene patosa. Živahne oči švigajo in besede se prekopicujejo. Če bi bila družščina večja, če bi ga kozarček srknili, bi mirno sedel med nas Srečko. Morda bi zasukal stol doli k cesti in se zazrl v obrise borovega gozda nad Repentabrom. Morda bi nam pripo-

vedoval o Evropi, o svetovnih poteh, ki se komaj nekaj korakov stran začnajo v tržaškem pristanišču? Gotovo. Kajti ta hišica na robu vasi vendar ni na koncu sveta. Tu vse diha odprto, tu so razgledi daljni, slutnje oprijemljive in nič čudnega, da so se v pesnikovi glavi budili verzi o rdečih atomih. Tu, na križpotju velikega sveta in male vasi, na prepihu izničenja in trdovratnega boja za obstanek. Tod črnogleda svetobolnost ne obstane, žalostno tarnanje nad splošno narodovo potezo pa doživi obsodbo (Brezciljni Slovenec. Slovenec: tri dinarje. Slovenec. Slovenec. Ta okrvavljeni človek je umrl. Slovenec črno obrobjeni - Integrati).

In vedno znova nas prese- neča pesnik s svojo dvojnostjo: s tem enkratnim pogumom, bojevitostjo, ki prestopa domačijski prag in strahovito žalostjo nad lastno minljivostjo, nad spoznanjem svoje kratko in neizprosno začrtane danosti, odmerjenosti, ki stare še tako momega in neupogljivega človeka. Potem pa se še ta strašanska količina žalosti utopi v bližnjem kalu, v tihem jesenskem času, ko brijneva prileti na Kras.

Bojana Žokaj-Jesih

opravi vsak pilot v njihovem letalstvu. Naloga njegove eskadrilje je bila predvsem v opravljanju izvidniških poletov in protipodmorniškega patroliranja v obalnem pasu od Port-Saida do Marsa Matruka. Te operacije jugoslovanski letalcev so trajale vse do konca aprila 1942 uničena ali pa so postala neuporabna.

Leopold Ankon je bil v letu 1943 premeščen v razne enote britanskega letalstva. Ko so jugoslovanski letalci v zavezniški vojski na Bližnjem vzhodu uspeli dobiti novice z radijske postaje »Slobodna Jugoslavija« in radia »Moskva«, so poleti 1943 že natanko vedeli, kaj se dogaja v domovini. Marsikaj so zvedeli tudi iz angleških časopisov.

Med letalci je začelo vreti. Pogumno, odkrito in javno so začeli propagirati za NOV in se pripravljati za vstop v NOVJ. Med njimi je bil v vodilni skupini tudi poročnik Leopold Ankon. Napredni letalci (med njimi tudi Ankon) so se ob koncu leta 1943 sestali v Kairu z Vladimirom Dedijerjem in Milentijem Popovićem. Od nji-

ju so prvi prejeli neposredno poročilo o stanju v domovini, kar jih je spodbudilo, da so sestavili razglas, ki so ga potem delili somišljenikom raznih enot, v katerih so bili naši ljudje (razglas za vstop v NOVJ je objavljen v knjigi Letalci pre-

Leopold Ankon, fotografiran 1943. leta na letališču Kasfareet na Bližnjem vzhodu

komorci, Nova Gorica 1968).

Leopold Ankon je pripadal skupini naprednih letalcev 94. squadrona RAF in je ilegalno razširjal razglas za vstop v NOVJ po vseh jugoslovanskih kraljevskih enotah. V naše novo letalstvo se je prijavil med prvimi (2. januarja 1944) in je veliko prispeval pri oblikovanju naših prvih letalskih enot. Uspešno je opravil dopolnilno letalsko urjenje na letalih Spitfire. Sodeloval je pri oblikovanju 1. lovske eskadrilje NOVJ, ustanovljene 22. aprila 1944 (»No. 352 (Yugoslav) Squadron RAF«), na letališču Benina v Libiji (Afrika). Skupaj s svojo enoto se je prebaziral na letališče Canne pri Foggi v južni Italiji (18. avgusta 1944), od koder se je udeležil bojev v Dalmaciji, Črni gori, Hercegovini in na Jadranu. Padel je, ko je opravljal svojo osmo bojno nalogo (operacija št. 99, z dne 25. septembra 1944).

Naloga v tej operaciji je bila bombardirati štab nemške 118. divizije, ki je bila v gozdičku na vzhodnem delu mesteca Ljubuški in v samem mestu. Vodja skupine štirih letal je bil

poročnik pilot lovec Leopold Ankon (v skupini so bili še tile piloti: podporočnik Luigi Ruggi, kapetan Djuro Ivanišević in kapetan Branko Kraus). Poročilo pravi: »Dan je bil mračen. Ko so prišla letala tega dne popoldne z letališča Canne v Italijo do naše dalmatinske obale, je bila ta vsa v gostih oblakih. Formacija letal se je zarila v oblake in tako prišla v težek položaj. Štiri bombe so zadele cilj. Poročnik Ankon se je izgubil v oblakih, zadnjič so ga njegovi sodelavci videli nad naseljem Vrgorac.« (Zbornik, Tom X/1, s. 190, d. 90).

Po smrti je Leopold Ankon dobil čin kapetana (tj. zdaj kapetan 1. razreda in odlikovan je bil z redom partizanske zvezde s puškami (23. februarja 1945).

S sklepom poveljstva vojnega letalstva in protiletalske obrambe z dne 21. maja 1967, posmrtno mu je bila dodeljena diploma inštruktorja z zlatim letalskim znakom.

Albert Klun

Padli skojevki

Dne 21. februarja je minilo 39 let, odkar so domobranci pobili članice aktiva SKOJ v Žužemberku. To pesem sem napisala v spomin sestri Anici, ki je bila prav tako med njimi, stara komaj 15 let.

Deklica v ječi

Razgrebla zid bi z golimi rokami,
razgrebla mrežo, v sonce bi planila
in tebi, draga, potožila,
kaj vse se je dogajalo med nami.

Takrat, ko skupaj sva bili,
sva smrti v gozdu skoraj že ušli,
a zagrabila me je tuja roka
in pahnila v temnico me brez vzroka.

Sedaj sem v ječi tu in mislim nate,
povsod je tu samo tema, tema,
srce pa zame govori in zate,
da kmalu bo svoboda k nam prišla.

Ne morem ti več v borbi pomagati,
le svoje misli še ti morem dati,
o, da bi ne pozabila nikdar,
da se boriš za sveto našo stvar.

Ljuba Šenica

drug. Nemara celo Viktor!

In zdaj nista ostala le pri tem. Milan je Rafku razložil, da je njihova naloga, a le naloga najzanesljivejših, da kar naprej zbirajo orožje, strelivo, bombe in vse, kar bo kmalu koristno za bojevanje. Odtlej sta nekajkrat skupno odhajala v dolino in celo kupila kako orožje, če ga kdo ni hotel dati zastonj in prostovoljno. Nekega den pa sta čisto na koncu doline odkrila več zabojev streliva. Tri lesene komplete s 15.000 naboji.

Ponoči sta jih skrivaj pripeljala nad čebelnjak in lepo zavite zakopala pod osamljeno smreko.

Na eni teh poti je Milana blizu Škofje Loke srečal sorodnik Viktor. Ni bilo drugače, da sta spregovorila. In glej čudo: Viktor ni prav nič skrival svojega navdušenja za Hitlerja in »novi red«!

»Zdaj bo vse drugače, ko smo dobili nove in dobre gospodarje,« je rekel. »Saj je bil tudi že skrajni čas, ali ne?«

Milan se tu ni hotel pogovarjati z Viktorjem, ki je bil le kakih pet let starejši od njega, vendar mu je rekel, da se bo kmalu oglašil pri njem. Pomenila da se bosta kaj več.

»Le pridi, le! Saj vem, da se ti navdušuješ za Stalina. In ker imata Hitler in Stalin že dve leti nenapadno pogodbo, ni nobene posebne razlike! Mar ne?«

»Tako pa spet ne, Viktor. Pridem, zagotovo pridem!«

Ker se mu je res mudilo in ker so ga Viktorjeve besede razdražile tako, da se je komaj premagoval, je s kolegom naglo odpeljal. Vendar pa je za seboj razločno slišal Viktorja, ki je vrgel za njim:

»Že dobro! Hail Hitler!«

Milan je komaj verjel svojim ušesom.

»Tako daleč je torej z njim! Se jutri obiščem tega gada!«

Izpraševanje Viktorjeve vesti

Vsa okolica je vedela, da se je Strdenov sorodnik Viktor javno navduševal za Hitlerja. Ob vsej zmedenosti, ki jo je 1939. leta med drugim vnesla tudi pogodba med Sovjetsko zvezo in nacistično Nemčijo, je sem in tja kak dvomljivec celo pomislil, da se tudi Strdenovi potihem vnamajo za Hitlerja.

Viktor je od pokojnega očeta dobil lepo utečeno lesno obrt in trgovino z lesom. Ne more se reči, da ni bil priden in podjeten, toda vse preveč je trgoval z nemškimi podjetji. V Nemčiji je ostajal tudi po več tednov in tam nakupoval tudi različne kmečke stroje. Vedno bolj so mu bili všeč Hitlerjev red, zaposlenost v Nemčiji, njihova čistoča, njihovo prizadevanje po napredku. Ni pa videl tankov in drugega nemškega orožja, s katerim je Hitler podprejal državo za državo. Ni videl nasilja, ki so ga zganjali SA-jevci. Videl pa je, kot številni drugi, med katerimi je bil Strdenov Milan najprocljivejši, da je kraljeva Jugoslavija res gnala, kot so govorili. Celo vrsto slabosti je znal naštet ob tem. In ko je kralj z vso vlado vred pobegnil, je bil Viktor vse bolj prepričan, da samo tak red, kot ga je vpeljal Hitler, lahko rešuje tudi življenje Slovencev in Jugoslovancev. Posebno še, ker so mu tam v Nemčiji omogočali dobro trgovanje in s tem nabiranje denarja. Nič zato, če so bile to nemške marke!

Nekaj mesecev pred zlomom kraljeve Jugoslavije je bil spet deset dni v Gradcu. Sicer je bilo to v Avstriji, a Gradec je bil bolj nacističen kot Berlin, ali vsaj toliko. Drugi večer se je okoli njega zbralo nekaj vaščanov, predvsem takih, ki so radi popivali zastonj. Viktor, ki je hotel govoriti o Hitlerju, o tem, da bo nemara tudi pri nas kmalu drugače, je rad plačeval za pijačo. Nenadoma je med razburljivim pogovorom iz žepa privlekel fotografijo s Hitlerjevim portretom.

»Vidite, ta mož bo tudi pri nas naredil red. Nikoli več ne bo tako, kot je bilo pod kraljem. Vsem bo bolje, vsi bomo imeli delo in dober zaslužek!«

Nekateri so kljub popiti pijači ugovarjali, nekateri so molčali, večina pa je dvomila. Dvomila o vsem!

»Tujec nam še nikoli ni prinesel nič dobrega!« so mu še upali ugovarjati.

A to je še bolj podkurno Hitlerjevega agitatorja. Ni in ni nehal hvaliti »novega Hitlerjevega reda«. Nazadnje so se pošteno sprli. Ko Viktor ni mogel najti pravih pritrjevalcev, kvečjemu nekaj dvomljivcev, je rekel:

»Veste, kaj pravi ta mož«, in je še dalje mahal s Hitlerjevim portretom. »Pravi, da smo in bomo »eno ljudstvo, ena država in en fuhrer! Veste, kaj to pomeni? Ne. Bom pa jaz povedal: pomeni, da bo Nemčija kmalu tudi tu!«

To se je naglo razvedelo po okolici. Tudi Milan je bil obveščen o tem, dasiravno ni mogel vsega verjeti.

In potem so bili nacisti res kmalu tu! Viktor je postal velik!

Zdaj, po zadnjem srečanju in Viktorjevem obnašanju je Milan spoznal, kako nevarnega človeka imajo med seboj! Morda pa je bil Viktor od Hitlerjevega blišča le zaslepljen. Kakorkoli - nevaren je bil, kajti zdaj se je tiho pripravljalo osvobodilnega boja že začelo. Če Viktor postane zavesten nasledovalec njihovih ljudi, je treba poskrbeti za varnost. Najprej bodo poskusili s prepričevanjem, da bi mu pokazali zablodo, ga pripravili na pravo, narodno pot. In to nalogo si je zadal Milan.

Večer po srečanju je torej stopil k njemu. S seboj je vzel tudi Raka, ki ga je pustil zunaj na straži. Povedal mu je kako in kaj in mu zabčal:

»Morda ga bom pogovoril, a za vsak primer pazi!«

Viktor ga je že nekako pričakoval. Spet je

pozdravil s »Hail Hitler« in se tudi on pripravljaj, da bi Milana spravil na svojo stran.

Vendar je bilo kmalu čutiti, da nobeden ne bo pregovoril drugega, a oba sta se pokrivala s sorodstvom.

Ker je bil že junij in toplo, je bilo eno okno le pripro. In tam je Rafko lahko poslušal, kako sta se spopadla. To je bila šola, kakršne ni pričakoval. A bilo je hudo. Pa sorodnik!

Rafko je sprva komaj razločeval besede, ker sta govorila nekako pritajeno. Ko pa drug drugega nista mogla prepričati, sta dvignila glasove. Mlado Rafkovo srce je trepetalo. Pokončati bo treba tega izdajalskega sorodnika.

Potem je slišal Viktorja:

»Prav zato, ker sva sorodnika, ti vseskozi dopovedujem, da je Hitler nepremagljiv, ti pa zapeljan! Vem, kaj počenjaš, še iz Ljubljane vem. Še stene imajo ušesa. Poglej, kako so Nemci podelali vse od Poljske do Francije, vse! In povsod vpeljejo red! Kmalu pa boste slišali še nekaj večjega?«

Milan je že hotel oditi in samo še Viktorja ostro posvariti, vendar ga je sorodnikova napoved zaustavila v hiši.

»Kaj večjega? O čem govoriš. Ali ti okupacija ne zadostuje?«

»Viktor je zmagoslavno odkril, o čemer je Milan nekaj že slišal:

»O čem? O Hitlerjevem napadu na Rusijo! Je to zadosti velika reč!«

Viktor je oba presenetil: »Milana v hiši, Rafka pod oknom. A Milan mu je takoj odgovoril:

»Ti si pa res dobro obveščen. No, kar to naj začne Hitler. Tam si bo najprej polomil zobe!«

A Viktor se je posmeheval in trdno verjel v hitro Hitlerjevo zmago. Tako bo kot drugod, je zatrjeval breskbrno!

»Potem bo vsa Evropa Hitlerjeva, in zato te še enkrat opozarjam: spametuj se, videl boš, da bo tako prav!«

(se bo nadaljevalo)

Grda podtikanja

Pismo »(Ne)namenoma prezrta preteklost«, objavljeno v TV-15 15. marca 1984, je milo rečeno nepošteno, grdo in s svojimi podtikanji nevedno časopisa naših borcev. Če bi bilo pismo podpisano, bi si mogoče lahko vsaj razlagal, da ga je napisal eden izmed tistih, ki zaradi kvalitete svojega pisanja ne more računati na tiskanje knjige pri Kmečkem glasu, ker pa podpis ni, ni mogoče razumeti, kdo je lahko skonstruiral tolikšno mero obrekovanja.

Z uredniško politiko pri Kmečkem glasu nimam čisto nič, tudi nobenega botra pri tej hiši, sem pa eden izmed tistih, ki smo na pisateljskem srečanju na Bogenšperku pri Litiji terjali več kot zgolj nadaljevanje večerniške tradicije za naše bralstvo na vasi. O pisateljskih stališčih sem pisal v Književne liste in v Kmečki glas. Nepodpisani pisec »Janez Č.« je lahko, če že ni bil sam na Bogenšperku, o tamkajšnji izmenjavi mnenj zvedel dovolj. Zato se sprašujem, s kakšno pravico pripisuje natečaju zlonamerna izhodišča, ki si jih lahko izmisli samo nekdo, ki resnično premišlja zlonamerno. Od kod zloba očitanja, da pisatelji pri Kmečkem glasu premišljamo, da je »vojne tako že preveč, da tega ljudje, zlasti mladi, ne marajo več...« in od kod v zvezi z natečajem norčevanje na račun »sodobnega sloga, kjer ni velikih začetnic, kjer ni nobenih ločil«.

Ta skrivnostni »Janez Č.« naj vsaj meni ne očita, da kot pripadnik povojne generacije nimam posluha za narodnoosvobodilni boj. Moja prva knjiga je prav zaradi odnosa do narodnoosvobodilnega izročila dobila Kajuhovo nagrado, tudi druga, ki bo čez dva meseca izšla prav pri Kmečkem glasu in pri uredništvu, ki je dalo razpis v javnost, je – tako kot jo vidim jaz – en sam velik spomenik našemu človeku borcu. Ko pa smo na bogenšperskem srečanju govorili o letošnjem natečaju, sem se tudi jaz zavzel za izhodišča, ki so bila kasneje objavljena. Zdaj, ko berem to grdo pisanje »Janeza Č.«, se mi zdi, kot da je nekdo umazal vse lepo, kar ta natečaj pri Kmečkem glasu ponuja, pa je bilo povedanih toliko dobranameranih besed, da morejo priti v knjige Kmečkega glasa tudi naš čas, naši ljudje, kmet naših dni, saj je osladnih medlih zgodbic z obveznimi večerniško obarvanimi ljubeznimi dovolj. Dobro, tudi teh naj bo prava mera za bralce, ki ljubijo tovrstno literaturo, toda samo tradicija večerniška ne more biti temelj pri izboru knjig za našo vas. Enako velja za stare čase. Stari časi so namreč zelo širok pojem in kdor pozna knjige Kmečkega glasa, ve, kaj ta pojem zajema. Nobenemu pisatelju nočem biti morebiti krivičen, zato ne navajam imen, posebej še ne zato, ker tudi sam mislim, da bo za bralce (in ne samo na vasi) vedno zanimivo branje o skrivnostnih ciganskih zgodbah, nesrečnih ljubeznih v starih časih in še marsičem, toda ob tovrstnih delih, ki jih založbi ne manjka, mora Kmečki glas pripeljati v svoje knjige tudi vas naših dni. Vas naših dni pa zajema življenje generacije, ki je bila narodnoosvobodilni boj, zmagala, toda čas na vasi se ni ustavil 9. maja 1945. Zakaj zdaj očitati razpisu, da pozablja na prva povojna leta, ko pa je urednik založbe na Bogenšperku jasno in glasno povedal, da mora prav ta čas priti tudi v okvir literarne obravnave. Ker pa so že tudi obvezni odkupi in podobno mimo, je prav, da literaturo seže tudi po desetletjih samoupravnih časov na vasi. Gotovo so tudi danes na vasi nesrečne ljubezni pa trdosrčni očetje-gospodari, vendar je ob vsem tem še veliko več. Ali bi morali v razpisu natanko naštevati, kot to počnemo pri natečaju za himno, kaj natanko mora biti v besedilu. Pisatelj, ki ima kaj povedati, bo to tudi povedal, kdor pa morebiti na tiem računa, da mora biti njegovo besedilo na vsak način natisnjeno zato, ker ima zaščitno nalepko NOB, nista pa pomembni kakovost in izvirnost, tak ni pisatelj, podobi o NOB pa naredi več škode in koristi, gre mu za lažno slavo in honorar. Ali naj jaz po tej logiki premišljanja obtožim uredništvo revije Borec, ker mi pred leti ni hotelo natisniti nekega poskusa literature o pohodu 14. divizije, da ima slab odnos do 14. divizije in NOB? Ne, uredništvo je presodilo, da tekst literarno ni dovolj močan, ali jim naj jaz zaradi samoljubnosti žugam s prsti, češ vi ste krivi in ne jaz, ki sem slabo napisal. Ker je Borec borčevski že v imenu, bi bilo očitano slabega odnosa do NOB čisti nesmisel, očitno pa je to mogoče očitati Kmečkemu glasu, ker ima samo »kmečko« ime.

Zato kot sklep: kot sem na Bogenšperku slišal od urednikov, se ni treba bati, da bi se Kmečki glas odrekel knjigam o NOB, tudi v razpisu ne piše nič takega, in če bi bilo res sprejeto takšno stališče, bi mu odločno nasprotoval, toda pisatelj je treba spodbuditi tudi k pisanju dni po 9. maju 1945. Poudarjam besedo »tudi«, in zato smo se na Bogenšperku odločili za iskanje del s sodobno tematiko. In če si v njegovem stilu nekoliko sposodim »Janeza Č.« ker očita Kmečkemu glasu razpis na načelih »nenasilja, sožitja in plodnosti«, ali sodi, da potemtaka mi, ki pišemo o NOB, propagiramo nasilje?

JANEZ J. ŠVAJNCER
Cesta zmage 92
Maribor

Odgovor na grda podtikanja

Nadrobni odgovor na pisanje Janeza J. Švajncerja na moje razmišljanje, oziroma pisanje je odveč. Kajti J. J. Švajncer je prebral moj prispevek površno, mimogrede, sicer mi ne bi pripisoval besed (ali misli), ki jih sploh nisem zapisal.

Znova ponavljam tole! Ker bo sedanji razpis upošteval predvsem »sodobno prozo« (tako je zapisano v razpisu!), sem se oglasil, češ, ali je v omenjenem razpisu (nenamenoma prezrta preteklost, torej za razpis ne pridejo v poštev prozna dela s tematiko iz NOB oziroma sploh naša polpretekla doba. Tako je razumeti iz besed »sodobna proza«, pa nič drugače. Prav to, da se založba odpoveduje, kar je razvidno iz objavljenega razpisa, preteklemu času, ampak želi »sodobno prozo«, ali, kakor je med drugim zapisano: »... želimo spodbuditi slovenske pisatelje, da bi... upodobili življenje kmečkega človeka, predvsem v času, ki ga živimo in ki je pred nami...«, pa me je spodbudilo k premišljanju o razpisu. Vsakdo pa zna besede »preteklost« in »sodobna proza« razlikovati, le J. J. Švajncer tega noče razumeti. Pa je zapisal, da se »... čas na vasi ni ustavil 9. maja 1945... Zakaj zdaj očitati razpisu, da pozablja na prva povojna leta, ko pa je urednik založbe na Bogenšperku jasno in glasno povedal, da mora prav ta čas priti tudi v okvir literarne obravnave...« Torej tako! A kaj vse so na bogenšperskem srečanju govorili o razpisu, in da se »... ni treba bati, da bi se Kmečki glas odrekel knjigam o NOB...«, pa bralcem TV-15 ni znano, saj o tem TV-15 ni pisal. Dejstvo, ki ga tudi J. J. Švajncer ne more zanikati, pa je, da v razpisu niti z besedo ni omenjena literarna obdelava preteklosti, ampak: »... življenje kmečkega človeka, predvsem v času, ki ga živimo in ki je pred nami...« Torej smo komaj sedaj bralci TV-15 izvedeli, da bo ČZP Kmečki glas sprejemal za razpis tudi prozna dela iz NOB.

Zato podtikanja J. J. Švajncerja, češ da je moje pismo »... nepošteno, grdo...« in podobni njegovi očitki, ne morejo zadeti mene, ampak se nanašajo nanj, na J. J. Švajncerja. Tudi nikjer nisem omenil večernišva niti se ne zavzemam zanj, toda zakaj mi J. J. Švajncer to podtika? Odkrito in zavzeto sem zapisal: »Resnica je, da je čas, ki ga današnji živi naš kmet (in mi vsi), vreden literarne obdelave. Toda še kako vreden in potreben je še vedno (!) obdelave... naš polpretekli čas, naša NOB, pa dalje prva leta po osvoboditvi...« itd., toda zakaj J. J. Švajncer ne zna brati (prebrati), da v razpisu niso omenjene besede preteklost, NOB, prva povojna leta, ampak zgolj »... sodobna proza«?! In še je J. J. Švajncer zapisal: »... Zato se sprašujem, s kakšno pravico pripisuje natečaju zlonamerna izhodišča, ki si jih je lahko izmislil samo nekdo, ki resnično zlonamerno premišlja. Od kod zloba očitanja, da pisatelji pri Kmečkem glasu premišljamo, da je vojne tako že preveč, da tega ljudje, zlasti mladi, ne marajo več...« No, znova dokaz, da J. J. Švajncer ne zna dobro brati, zakaj teh besed nisem pripisal piscem pri Kmečkem glasu, ampak je to znana resnica, oziroma mnenje tistih, ki jim je odveč NOB in pisanje o njej! Torej je »zlonamerno premišljanje« in zapisal J. J. Švajncer, ne pa jaz! Tudi tole, kar sledi, je Švajncerjevo zlonamerno pripisovanje. Kajti jaz nisem očitel Kmečkemu glasu razpisa na načelih »nenasilja, sožitja in plodnosti«, kot da sodim, »... da potemtaka mi, ki pišemo o NOB, propagiramo nasilje?«, ampak je to iz razpisa, kjer je še med drugim zapisano: »... prispevali k uresničevanju zelenega programa, s čimer mislimo na družbo, ki naj bi temeljila na načelih nenasilja, sožitja in plodnosti...« Da, da, Švajncer si kar izmišlja nekaj zato, ker ne zna brati!

Naj takole končam! Ne, nisem pisatelj (znam pa tudi pisati!), kot namiguje J. J. Švajncer, ampak bralec TV 15, in imam polno pravico povedati svoje mnenje o naši polpretekli dobi tudi kot udeleženec NOV. Pa se s tem nič ne hvalim, kot se Švajncer s svojim pisateljevanjem! Sicer pa je naslov prispevka »Grda podtikanja« prav primeren za J. J. Švajncerja samega, saj mi on podtika nekaj, česar nisem niti zapisal jaz, ampak on, prav zato, ker ne zna brati, kaj je bilo zapisano v razpisu in kaj sem zapisal jaz. Ponavljam pa: »sodobna proza« ni in ne bo »preteklost«, torej »proza o preteklosti«!

JANEZ Č.

Neprezrta preteklost

V TV-15 je bil 15. marca letos objavljen članek z naslovom »(Ne)namenoma prezrta preteklost«, ki ga je napisal Janez Č. Članek je grob in neutemeljen napad na založniški program ČZP Kmečki glas, zlasti na naš 5. literar-

ni natečaj. Anonimni pisec obrekuje našo založbo, zato se čutimo dolžni, da na takšno izzivanje javno odgovorimo.

Anonimnež nam v zvezi z našim letošnjim literarnim razpisom, ki je usmerjen predvsem v sodobno tematiko, podtika namero, češ da s tem razpisom odvrčamo naš knjižni program od tematike našega NOB. Sprašuje, »ali je v razpisu namenoma prezrt naš NOB« in »mar naša polpretekla doba, NOB, res več ne zasluži, da bi ga upošteval tudi peti literarni razpis ČZP Kmečki glas«. Sprašuje se, »zakaj torej prav te pisce, odstraniti, odvrniti od tega razpisa«. Ni jasno, odkod anonimnež pobira takšna sumničenja, pri čemer gre tako daleč, da v nasprotju s pravili vsake poštene javne polemike navaja v narekovajih kot citate neke trditve, ki naj bi jih (kakor se da razbrati iz njegovega članka) izrekli mi, čeprav nikomur iz našega uredništva niti na pamet ne pade, da je tematiko NOB treba »izpuščati«, češ da je »vojne tako že preveč, da tega ljudje, zlasti mladi, ne marajo več...«. Od kod je anonimnež vzel ta citat? Seveda, brez dvoma se strinjamo s tragičnim dejstvom, da je na svetu preveč vojn – s tem se strinja vsak miroljuben in dobronameran človek – toda na osnovi česa anonimnež povezuje takšno stališče z namigovanjem, da se odvrčamo od pisanja o našem narodnoosvobodilnem boju? Nasprotno: menimo, da je pisanje o grozotah vojne in o našem herojskem narodnoosvobodilnem boju, v katerem so se naši zavedni ljudje uprli fašističnim zločinom, med drugim potrebno tudi zato, da se te grozote in zločini ne bi ponovili nikdar več.

Pri pisanju Janeza Č. je nenavadno tudi to, da – kot kaže – misli, da NOB ni sodobna tema. Trditev, da teme iz NOB ne sodijo v naš literarni razpis, ki je usmerjen predvsem k sodobni problematiki, je njegova trditev, ne naša. Mi namreč menimo, da je naša sedanost tako prepletena z našo polpreteklostjo, da ju (še zlasti v daljših literarnih delih, ki največkrat obravnavajo neko širše časovno obdobje), ni mogoče ločiti. Žirija, ki bo ocenjevala tekste, bo ocenjevala njihovo literarno kvaliteto, pri tem pa seveda tudi njihovo sodobnost in aktualnost, vključno s sodobnostjo (tj. živostjo, avtentičnostjo) pisanja o NOB. Ali pa morda anonimnež misli, da o NOB ni mogoče pisati na živ, neposreden – sodoben način? S tem imajo kaj malo opraviti manjkače vejice in male začetnice, ki jih Janez Č. navaja kot bistveno značilnost »sodobnega sloga«.

Oblikovanje našega založniškega programa je javno, sprejema ga založniško-izdajateljski svet, predlog letošnjega programa in tudi predlog 5. literarnega natečaja pa so obravnavali tudi naši sodelavci, pisatelji na jesenskem srečanju na Bogenšperku (mimogrede naj omenimo, da takšna srečanja pri drugih založbah niso v navadi). Da se naša založba nikakor ne odreka tekstom, ki opisujejo kmečko življenje in revolucionarni boj kmetov med NOB in med obema vojnama, je jasno razvidno tudi iz lanskega in letošnjega literarnega programa: od devetih knjig, ki so izšle lani v okviru Kmečke knjižne zbirke, štiri neposredno obravnavajo obdobje NOB (Sovraštvo ni večno, Skrivne vezi, Krutar in Dolinci ter Spomini na Janeza Marentiča) – od predvidenih letošnjih pa tudi štiri (avtorjev: Vanje Forjanič, Ladislava Črnologarja, Vitana Mala ter Zbornik o gibanju »Društva kmečkih fantov in deklet«). Takšno tematsko usmeritev nameravamo nadaljevati tudi v prihodnje, s 5. literarnim natečajem pa smo skušali spodbuditi predvsem mlajše pisce, da bi se lotili literarne obdelave kmečke tematike. Saj nam vendar anonimnež, ki se je podpisal z Janez Č., ne more očitati, da ravnamo napak, če skušamo pritegniti mlade avtorje! Nikjer, prav nikjer pa nismo ne zapisali ne rekli, da zapiramo vrata starejši generaciji, ki ima pri našem knjižnem programu že dolga leta na stežaj odprta vrata in jih bo imela tudi v prihodnje (tudi pri rednem programu, ne samo pri natečajih). O vprašanju pisanja o NOB pa v tej zvezi sploh ni bilo govora: samo po sebi se razume, da bo literarno kvaliteten tekst o narodnoosvobodilnem boju, še posebej pa tisti, ki opisuje kmeta in naše podeželje med NOB, pri nas vedno dobrodošel.

ČZP Kmečki glas,
glavni urednik BOŠTJAN PIRC
in literarni urednik MARKO URŠIČ

O zgodovini za zgodovino

Kljub Komisiji za zgodovino pri RO ZZB NOV nekaj manjka, ugotavlja Ivan Jan v svojem pismu, ki smo ga prejeli pred nedavnim. Pri tem se sklicuje na utemeljitev tovariša Vuklička, ki misli, da v zgodovinopisju o polpretekli zgodovini ni preglednosti niti medsebojnega sodelovanja, da pa je že marsikaj temeljito raziskano in vendarle se z obdelano snovjo muči nov avtor... Belih lis je še precej, na medsebojnih srečanjih bi jih lahko zlahka zapolnili, ne glede na domicilne odbore in sobore, ki skušajo pomagati na različne načine, pri čemer pa je premalo strokovnega dela in poznavanja.

To potrebo čutim tudi zaradi različnih poročanj različnih novinarjev, piše Ivan Jan iz

Kranja, ki so sicer prizadevni, radi opisujejo NOB in vse, kar je v zvezi s tem in revolucijo, toda strokovno niso usposobljeni... Sam vem, da se moram često dopolnjevati, popravljati... ali zaradi napačnih podatkov ali premalo znanja in vednosti o čem.

Kaj je to, kar manjka?

Ivan Jan piše: »Predlagam, naj bi se Sekcija pisateljev zgodovine NOB preimenovala v Sekcijo piscev zgodovine NOB in revolucije pri RO ZZB NOV Slovenije. To pobudo bodo morda podprli tudi člani Komisije za zgodovino, kajti tako telo bi moralo biti vodeno s strani strokovnjakov.«

Za nikakršne dodatne denarje ne gre, dodaja pisec, pač pa za prostovoljno delo.

Za natančnost in resničnost

Članek Uspel napad na letališče Belvedere pri Vidmu, objavljen v TV-15 dne 8. 3. 1984, smo ocenili na redni seji odbora skupnosti borcev Briško-beneškega odbora.

Pozdravljamo pisanje člankov, ki imajo jubilejni namen in vsebino. Mislimo celo, da je premalo takega pisanja. Posebno pozdravljamo pisanje o dogodkih, ki nimajo osrednjega pomena, a so poučni in imajo vojno-politično vrednost. Pri pisanju zgodovine, ki zajema snov zunaj spominov, pa mislimo, da mora biti rezultat kolektivnega presojanja, kajti sedaj po štiridesetih letih od dogajanj se ne moremo zanesti samo na spomin posameznika ali pa se nasloniti na nekaj dokumentov. Zato bi bilo koristno, da bi se v takih primerih posvetovali odbori skupnosti borcev določene enote. Končno je nujno vse narediti, da bo pri pisanju zgodovine čim več natančnih podatkov. Tudi na ta način preprečimo nezadovoljstvo in nepotrebne polemike. Ne domišljamo si seveda, da je s tem mogoče razrešiti vsa različna mnenja.

Članek o boju na letališču Belvedere obravnava vprašanje, ki nimajo vzročne zveze s tem bojem. Drugi del članka je sprožil našo posebno pozornost, čeprav nismo bili ravnodušni tudi pri ocenjevanju najzaslužnejših v boju na letališču. Najzaslužnejši še do danes nismo dovolj izpostavili, verjetno je bila za to priložnost prav ob 40-letnici. Kje so Peter Markandelli-Mark, Alfonz Perat in še drugi? Ko je že napisana bojna pot BBO, sicer le delno, moramo reči, da je tudi pri tem nekaj netočnosti. Navedli bomo samo tri: 1. Briškobeneški odred ni bil oblikovan oktobra 1943. leta, temveč septembra 1943 (Zbornik VI/7, dokumenti: 108, 116, 209, 247, 251, 270, 275) in drugi dokumenti; 2. komandant odreda ni bil nikoli Zvonko Bambič, temveč Zvonko Zvodar iz Volč. Oba sta še živa; 3. štab 9. korpusa ni izdal povelja za oblikovanje drugega Briško-beneškega odreda, povelje je izdal štab 3. operativne cone »Alpske« 2. decembra 1943. leta (Zbornik VI/9, dokument 5 na str. 17; štab Briško-beneškega odreda je imenovala 27. divizija, in to 25. 12. 1943. leta, isti Zbornik, dokument 122, str. 279). Pri tem smo upoštevali tudi knjigo dr. T. Ferencja: Kapitulacija Italije in narodnoosvobodilna borba v Sloveniji 1943, predvsem str. 574 do 585 in drugo iz iste knjige.

Prav sedaj ob štiridesetletnici boja na Belvederu bi morali gradivo pred objavo bolj preverjati, dokumentirati, zlasti še zato, ker je že bilo dosti objavljeno o tem dogodku.

Odbor skupnosti borcev
Briško-beneškega odreda

Himna in praznovanja dneva mladosti

Od ogorčenja do sumničenj

Razprave, žolčne in dostikrat tudi pripeljane na sam rob, o potrebi spremembe jugoslovanske himne in praznovanja dneva mladosti so se seveda dotaknile tudi našega uredništva. Dobili smo kopico pisem, z njimi pa mnenja, kritike, ogorčenje pa tudi sumničenja, ki jih – z malo več posluha za mero – ne bi bilo treba. Pisali so nam posamezniki, pa tudi organizacije, med njimi omenimo Odbor skupnosti borcev SNOUB Matija Gubec iz Ljubljane in Partizan Slovenije.

Pisma, ki govorijo o himni, o stališčih za in proti, bomo objavili v prihodnji številki, pisem pa, ki – vsa po vrsti – obsojajo vsebinsko zasnovano praznovanja dneva mladosti, ne bomo objavili, ker je bila medtem ta toliko obtoževanja in po pravici dobesedno raztrgana zasnova preklicana. Preostane nam le, da z vami vred upamo, da bo nova ustrežnejša in da bo dostojno predstavila življenje in delo mladega rodu, našo preteklost, ideale in cilje, brez nepotrebne navlake in spogledovanja s kičem in naivnostjo.

Uredništvo

NAGRADNA KRIŽANKA

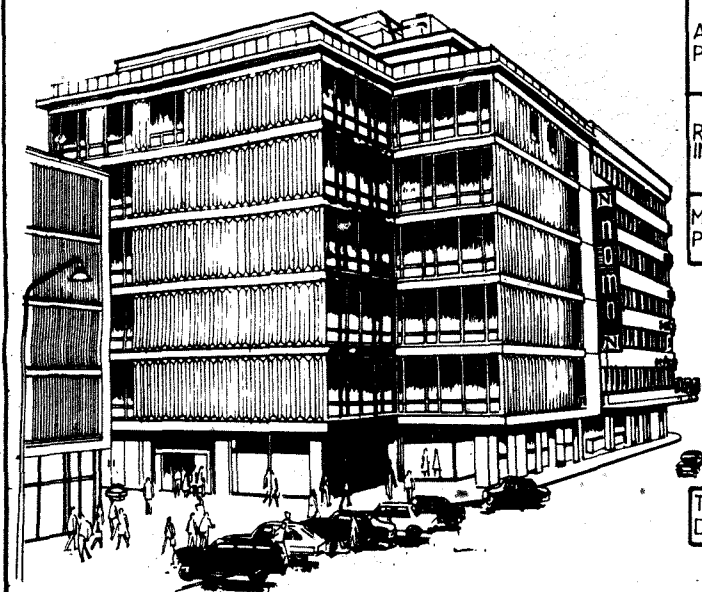
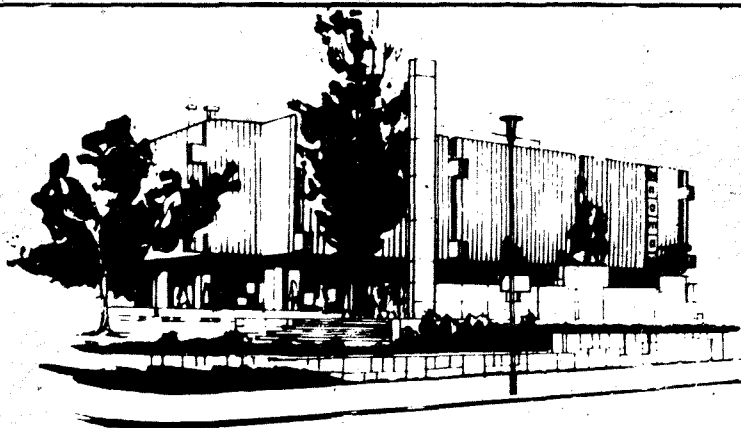
NAMA

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Tokrat vam je pripravila nagradno križanko Nama iz Ljubljane. Pri reševanju vam želimo veliko uspeha, pravilne rešitve pa pošljite do 12. aprila 1984 na naslov Uredništvo TV-15 Naš tovariš. Trije reševalci bodo dobili knjižne nagrade iz programa založbe Borec. Na spodnji levi rob pa pripišite Nama.

TRGOVSKA DELOVNA
ORGANIZACIJA
nama
L J U B L J A N A n. sol. o.

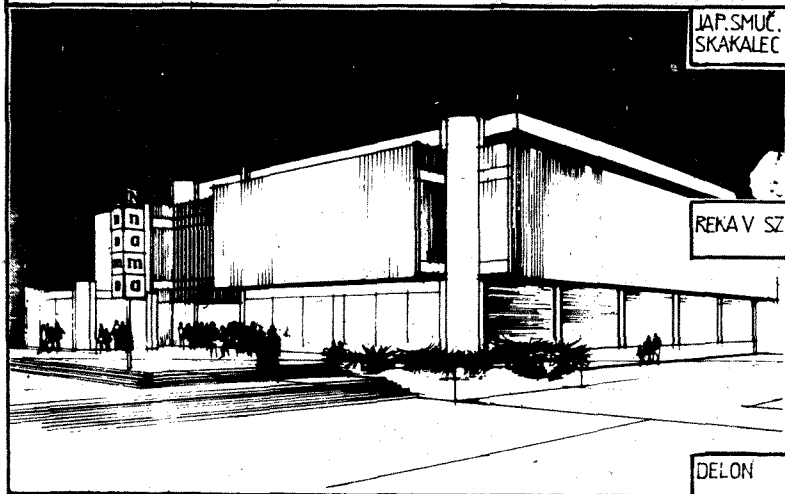

PRILIKA		REKLAMNI LISTEK									
PRINC IZ MAHABHAR.				NEGRI	UJEVIĆ	MEDMET		DOBA V MEZOZOIKU	MUSLIMAN, IME		OKRASNA ROŽA
ANGL. SVET. PIVO			OČE VOJAŠKI OBJEKT				AVŠIČ				
REDKO M. IME							ULOMEK				
MUSL. VERS. POGLAVAR						SREDNJEVE. CERKEV OB TISI	NEGATIVNO NABIT ION				
	ORGAN VIDA VOJAŠKA ENOTA			VRSTA GORIVA	POLOSEL	DVJA RACA					
					VRSTA PTICE			GARDNER			
TUJ DVOGLAS.		LISTINA TEM. PRAVILNOSTI	GOVORJEN. NOČNI LOKAL					RAA		JAN NERUDA	
										LATINSKI VEZNIK	
JAP. SMUČ. SKAKALEC											
	OSVEŽILNA PIJACA	VJETNAM. OTOK CIMA									
REKA V SZ			VILA	GR. JUNAK							
DELON											
	REČNI VLEK	NADLEŽEN INSEKT	SL. IGRAČKA GOZDNA ZIRAF				PRVA CRKVA NEVELJAV. SERVIS	LETENJE	PRITOK DRINE	FIGURA PR. ČETVORKI	HIMALAJ. KOZA
								LESKOVAC			
							IZBRANCI				
							PRVI LETALEC				
				HINAVEC							
				LOKAL V LJUBLJANI							
			PREGOVOR								
PRODNIK			RADE KONČAR								
NOGOMET. ŽELEZNIČA.											
	DEBENJAK					RADIUS					

Nagradni kupon

Ime in priimek _____

Naslov _____

Nagradní kupon

Ime in priimek

Naslov

NOVO MESTO

Borke invalidke med tekstilnimi delavkami

Tretjega srečanja bork osebni invalidk, žena in mater padlih borcev ter žena osebni vojni invalidov, ki ga pripravlja komisija za vojaške vojne invalide pri občinskem odboru ZZB NOV Novo mesto, se je udeležilo nad 60 tovarišic. Tokrat so se zbrale članice osnovne organizacije iz 11 KS Novega mesta, Mirne peči, Karteljevega, Kamenc, Bučne vasi in sosednjih krajev. Povabile so jih delavke Novoteksa, ki jih je v tem 2700-članskem kolektivu kar dve tretjini. Prvič so se srečale pred leti v tovarni zdravil Krka, lani pa v straškem Novolesu.

Za mnoge med njimi je osmomartevsko srečanje edina priložnost v letu, da se spet vidijo z znankami, nekdanjimi soborkami in prijateljicami. Na sliki: na tovarniškem dvorišču Novoteksa po ogledu tkalnice (Fotografija: Tone Pungčar)

Predstavniki tekstilne tovarne so drage gostje prisrčno sprejeli. Žene so si ogledale proizvodnjo v tkalnici, nato pa so jih pozdravili Danilo Kovatič v imenu kolektiva, Milan Smerdu za ZB in Fanika Kranjc, predsednica aktivna ZB Dušan Jereb v Novoteksu. Ta jim je tudi čestitala za praznik žensk in zlasti poudarila nepozaben delež naših žensk mater in deklet v NOB. V imenu zaposlenih v Novoteksu se jim je iskreno zahvalila za srečanje in obisk.

»Prvič in menda zadnjič v življenju sem danes v tovarni«, je med drugim povedala 72-letna vdova Jožefa Grmovšek z Daljnega vrha, »pa šele zdaj vidim, kako si delavke ob ropotu strojev in v zaprtih prostorih služijo kruh.« Mnoge matere in žene so med delavkami sobotne izmene srečale znanke in sosedice ter jih za stroji veselo pozdravljale, Mira Jovanovič, vdova in upokojena učiteljica, Kristina Zupancič, Milica Šali, Minka Dragan in druge žene so po lepem kulturnem sporedu povedale med skupnim kosilom v tovarniški menzi: »Vedno manj nas je, zato smo toliko srečnejše, ko so nas v Novoteksu tako lepo sprejeli in nas počastili. Prišlo smo kot med svoje soborke in prijateljice...« Zlasti jih je navdušil odlični nastop moškega partizanskega pevskega zbora Dušan Jereb, nad katerim je kolektiv Novoteksa pred kratkim prevzel pokroviteljstvo in so sodeloval tudi pri njegovi letošnji 40-letnici.

Srečanje nekdanjih bork invalidk, žena in mater padlih partizanov ter žena pokojnih vojni invalidov prerasča v tradicijo, česar so najbolj vesele te preproste, skromne žene in matere. O tem najbolj prepričljivo govore njihove izjave: »To je edina organizacija, ki se nas vedno spomni...«

TONE GOŠNIK

ARIHOVA PEČ

Šesti zimski pohod

Slovenska športna zveza, slovensko planinsko društvo Celovec in slovensko prosvetno društvo Rož v Senti Jakobu v Rožu na avstrijskem Koroškem so v nedeljo, 18. marca letos, organizirali v spomin na padle borce pod Arihovo pečjo 9. februarja 1945. leta 7. zimski spominski pohod Arihova peč.

Poleg domačinov, planincev z Gorenjske, Celja in Maribora se je prireditve udeležila tudi delegacija trnovskega smučarskega maratona in planinskega društva Idrija, ki že od leta 1977 sodeluje s Slovensko športno zvezo v Celovcu.

Po kratki spominski slovesnosti so udeleženci okoli 10 kilometrov dolgega pohoda odšli od

Polanca na Cerumenici prek bivšega partizanskega bunkerja do planinske postojanke Koča nad Arihovo pečjo in se mimo Resmanove lovške kočice zadovoljni vračali v dolino. Koroški Slovenci so skupaj z rojaki iz matične domovine s spominskim pohodom obudili spomine na tragične dogodke iz NOB in še utrdili dosedanje dobre stike med Slovenci na obeh straneh meje.

Delegacija trnovskega maratona in PD Idrija je organizatorje prireditve seznanila z letošnjo prireditvijo v Črnem vrhu nad Idrijo, ko so praznovali 10. obletnico prvega množičnega teka v Jugoslaviji, in predsedniku slovenske športne zveze Danilu Prušniku izročila zlato plaketo trnovskega maratona za dolgoletno in uspešno sodelovanje. Prav tako pa so jih povabili na praznovanje 80-letnice PD Idrija v Idrijo maja letos.

Pohodnikom, ki so se že petkrat udeležili zimskih pohodov na Arihovo peč, so podelili posebno zlato značko. Vsi ostali udeleženci pohoda so poleg diplome, spominske značke in medalje dobili tudi toplo okrepčilo. Poleg pohoda so pri Polancu na Cerumenici organizirali tudi množično tekmovanje v smučarskih tehnikah, ki so se jih poleg domačinov udeležili tudi smučarji in tekači iz Slovenije.

SILVO KOVAČ

SLOVENJ GRADEC

Mednarodni dan invalidov

Enaindvajsetni marec je mednarodni dan invalidov. Tako kot vsako leto tudi ob tem dnevu društvo invalidov občine Slovenj Gradec obišče in skromno obdari vse hujše invalide. Izvršni odbor društva se s tem obdolži invalidom, ki se ne morejo udeleževati letnih konferenc in izletov, ker so priklenjeni na posteljo ali voziček, jih seznaniti s svojim delom in se zanimajo za njihovo življenje in probleme.

Prav tako je društvo ob tem mednarodnem dnevu invalidov pripravilo razstavo ročnih del svojih članov. Člani bodo razstavljali gobeline, slike, tapiserije, makrameje, kvačkane, pletene in lesene izdelke. Razstava bo odprta od 26. do 31. marca 1984, in sicer v prostorih Ljubljanske banke Slovenj Gradec.

D. TOMIS

JESENICE

Priznanja železarjem

Pred kratkim je bila na Jesenicah prijetna slovesnost. Predstavniki Skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna so prizadevnim livarjem železarne Jesenice podelili dve plaketi in sedem pisnih priznanj Prešernove brigade. Prešernovci so železarjem izročili ta priznanja zaradi velikega razumevanja, sodelovanja in vloženega truda pri izdelavi odlitkov za številna spominska obeležja, ki jih je brigada dala ali prejela v spomin na razne dogodke, zmagice ter padle tovariše.

Na slovesnosti ob podelitvi plaket in priznanj

Slovesnost je začel Jože Ulčar, predsednik občinskega odbora ZZB NOV, ki je pozdravil vse navzoče na tem prijateljskem tovariškem srečanju. Prešernovci, ki so jih zastopali Ivan Javor-Igor, Avrelj Tronkar in Roman Stana, in livarje je pozdravil tudi Peter Zbontar, predsednik aktivna ZB NOV Železarne.

Ivan Javor-Igor je ob tej priložnosti prosil za pomoč, da bi letos v počastitev 40-letnice napada na Podmežaklo za osvoboditev francoskih ujetnikov pripravili na tem prostoru srečanje prešernovcev in mladih prijateljev ter drugih prebivalcev Jesenice.

BRANKO BLENKUŠ

Poziv borcem na proslavo 40-letnice organov za notranje zadeve

Organizacijski odbor za proslavo 40-letnice organov za notranje zadeve SR Slovenije poziva vse borce, ki so v letih 1944/45 opravljali dolžnosti pokrajinskih in okrožnih načelnikov Narodne zaščite ter krajevnih poveljnikov Narodne zaščite, naj čimprej sporočijo tele podatke:

priimek in ime, leto rojstva, točen naslov sedanjega bivališča in čas, od kdaj do kdaj so opravljali načelniško ali poveljniško dolžnost.

Podatke sporočite na naslov: Republiški sekretariat za notranje zadeve - Odbor za proslavo, 61000 Ljubljana, Kidričeva 2.

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Interniranci z Ljubelja oglasite se!

Zbiranje gradiva za delo »Koncentracijsko taborišče Mauthausen - podružnica Ljubelj« še ni končano.

Dne 4. 2. 1982 smo v TV-15 objavili prispevek z naslovom: »Interniranci v ljubeljskem taborišču, oglasite se!« Do danes smo zbrali že ogromno gradiva: dokumente, slike, pisma in izjave, vendar mislimo, da še ni dovolj. Še vedno iščemo priče okupatorjevih zločinov nad interniranci na Ljubelju.

Tokrat se obračamo na 33. tovarišev - ujetih partizanov, ki so bili v ponedeljek, dne 30. avgusta 1943 iz begunjskih zaporov pripeljani na Ljubelj in dodeljeni firmi Universale za dela pri gradnji severnega dela ljubeljskega predora, se prvi na koroški strani, kakor tudi na štiri zapornike, ki so jih pripeljali na Ljubelj 22. oktobra 1943.

V času prihoda imenovanih je bilo na Ljubelju že 633 civilnih delavcev (med njimi 463 Slovencev, 75 Hrvatov, 47 Nemcev, 22 Italijanov, 16 Francozov itd.) in 548 internirancev (največ Francozov). Dolžina predora na južni (jugoslovanski) strani je bil takrat 721 metrov, na severni (koroški) pa so dela šele dobro začeli.

Prosimo imenovane tovariše, prav tako pa tudi tiste, ki so bili prej ali pozneje na delu na Ljubelju, da se s svojimi spomini oglašijo na naslov: inž. Janko TISLER, Benešičeva 7, 41000 ZAGREB ali pa po telefonu: (041) 530-668.

Vsak prispevek bo samo olajšal in pospešil delo pri »Zgodovini ljubeljskega taborišča«

Begunjski zaporniki, poslani na delo na Ljubelj 30. 8. 1943

Stanislav Kusterle, rojen 19. 1. 1914, Volčja Draga, samski, Anton Bogataj, rojen 17. 7. 1902, Kopačnica, samski, Pavel Triler, rojen 25. 1. 1908 v Zabnici, poročen, Pavel Lušan, rojen 28. 4. 1913 v Stražišču, samski, Jože Luštrek, rojen 19. 3. 1911 na Javorniku, poročen, Tomaž Orehek, rojen 7. 12. 1912, Zeje, samski, Franc Kokel, rojen 12. 8. 1926, Sv. Helena, samski, Franc Zumeck, rojen 14. 11. 1924, Andenburg (Celje), samski, Franc Golob, rojen 11. 9. 1914, Mekine, poročen, Marko Močnik, rojen 22. 4. 1912, Kamnik, samski, Pavel Kepic, rojen 15. 1. 1914, Gorjuse, poročen, Anton Kopač, rojen 2. 6. 1913, Prikrnica, samski, Janez Jarc, rojen 15. 5. 1915, New York, poročen, Stanislav Germovšek, rojen 3. 4. 1923, Grazdorf, samski, Franc Cerer, rojen 2. 10. 1926, Stegne, samski, Emil Planinšek, rojen 17. 12. 1921, Maribor, samski, Anton Balantič, rojen 2. 6. 1913, samski, Ciril Gril, rojen 3. 5. 1913, (Grossdorf), samski, Franc Mali, rojen 28. 3. 1913, Spitalič, samski, Franc Tekalec, rojen 7. 6. 1926, Zagorica, samski, Viktor Prešeren, rojen 6. 3. 1914, Zduša, poročen, Anton Skubic, rojen 16. 5. 1926, Ponovič, samski, Franc Sušter, rojen 7. 10. 1912, Hl. Kreuz, samski, Jakob Končar, rojen 31. 5. 1926, Zalog, samski, Janez Povirk, rojen 23. 8. 1922, Berg (?), samski, Franc Merčun, rojen 1. 2. 1913, Ples, samski, Franc Prašnikar, rojen 12. 10. 1912, Mali Jelnik, samski, Alojz Solar, rojen 22. 5. 1925, Neudorf, samski, Franc Kokal, rojen 6. 10. 1911, Sp. Koseze, samski, Gašper Slapar, rojen 2. 1. 1913, Sp. Kanzian, poročen, Janez Orehek, rojen 17. 12. 1926, Stegne samski, Stanislav Bervet, rojen 7. 5. 1909, Motnik, samski.

Begunjski zaporniki, poslani na delo na Ljubelj 22. 10. 1943:

Ciril Čoš, rojen 2. 7. 1927, samski, Jože Tomasin, rojen 8. 9. 1909, Laze, poročen, Alojz Černe, rojen 19. 7. 1924, Dolgo brdo, samski, Franc Medved, rojen 19. 2. 1920, Johannistal, samski.

Poziv borcem na proslavo 40-letnice organov za notranje zadeve

Organizacijski odbor za proslavo 40-letnice organov za notranje zadeve poziva vse borce, ki so v septembru in oktobru ali decembru 1944 obiskovali tečaja Narodne zaščite v Vratih pri Čepovanu in Kerkovčah pri Gorenji Trebuši, naj čimprej sporočijo tele podatke: priimek in ime, leto rojstva, natančen naslov sedanjega bivališča in čas, od kdaj do kdaj so bili na tečaju in s kakšnimi lastnostmi.

Podatke sporočite na naslov: Republiški sekretariat za notranje zadeve, odbor za proslavo, 61000 Ljubljana, Kidričeva 2.

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Vabila

Območni odbor skupnosti borcev 12. SNOUB Ljubljana skupaj z DPO KS Lavrica vabijo k odkritju spominske plošče vse borce 18. SNOUB, posebno pa borce 3. bataljona, 31. marca 1984 ob 11. uri pri Osnovni šoli Lavrica. Organizacijski odbor proslave bo ta dan v pisarni Gasilskega doma Lavrica.

Območni odbor skupnosti 12. SNOUB Ljubljana

Krajevna organizacija ZB NOV Predmeja sklicuje redno letno skupščino, ki bo v nedeljo, 8. 4. 1984, ob 14. uri v prostorih gostišča na Predmeji. Govorili bomo o delu v preteklem letu in o načrtu za leto 1984.

KO ZZB NOV Predmeja

Odbor skupnosti borcev 3. trnovske čete Janka Premrla-Vojka vabi vse borce na redno letno skupščino, ki bo v soboto, 31. marca 1984, ob 10. uri v prostorih KS Črni vrh nad Idrijo. Po skupščini bo srečanje z jubilantom Francem Benčino-Ladom, ki bo 1. aprila 1984 slavil 80. rojstni dan.

Odbor skupnosti borcev 3. trnovske čete Janka Premrla-Vojka

Obvestili

Pozivamo vse tiste pevce Invalidskega pevskega zbora, ki so se aprila 1945 udeležili turneje po Italiji, da čimprej sporočijo naslov sedanjega bivališča.

Podatke sporočite na naslov Partizanski pevski zbor Ljubljana, 61000, Krekov trg. 2.

Na proslavi 40. obletnice ustanovitve 1. SAB, ki bo 5. maja 1984 v Ribnici, bomo podelili spominska priznanja in medalje vsem borcem naše brigade. Ker pa nimamo vseh natančnih naslovov, prosimo, da nam jih pošljete do 5. aprila na naslov: Stana Kos-Špela, Miklošičeva 8 a/3, Ljubljana.

Odbor borcev 1. SAB

Razpis

Upravni odbor Partizanskega doma na Vodiški planini na Jelovici razpisuje prosti delovni mesti, in sicer:

1. kuharica
2. pomočnik kuharice

Delo je sezonske narave in traja od 1. junija do 15. septembra. Zaposlitev je primerna za upokojece. Razpis velja do 25. aprila 1984. Prijave sprejema Občinski odbor ZZB NOV Radovljica, Gorenjska cesta 25, Radovljica.

UO PD Vodniška planina

RADIO ŠE POMNITE TOVARIŠI

»Nekega dne smo dobili v roke »Partizanski Toti list, ki je izšel v 4. operativni coni na Štajerskem. Spominjam se, da smo bili vsi, kar nas je bilo na kupu, nezadovoljni s karikaturami in šalo na naslovni strani, deloma pa tudi z vsebino. »To bomo mi boljše napravili!« smo rekli in porodila se je misel, da bi res začeli sami izdajati osrednji humoristični list. Kmalu smo se, mislim, da je bilo na Bazi 20«, piše v spominskem spisu Milan Apih, »pogovarjali o tem še z drugimi; kolikor se spominjam, sta imela besedo Vida Tomšič in Boris Zihel. Slednji je bil za to, da se novi časopis imenuje Pavliha in tako nadaljuje Levstikovo izročilo...« To je odlomek iz spominov Milana Apiha v nedeljski oddaji Se pomnite, tovariši, ki bo na sporedu to nedeljo (1. IV.), in bo v celoti posvečena partizanskemu humorju.

Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

Članov sklada je vsak dan več

Kljub dokaj črnogledim napovedim o uspehu akcije za oživitve tiskovnega sklada pri RO ZZB NOV Slovenije lahko zapišemo, da je akcija, vsaj na začetku uspešna. Iz vseh koncev naše republike poročajo, da delovne organizacije in družbenopolitične organizacije prispevajo denarna sredstva v sklad, s katerim naj bi pokrili razliko med proizvodno in prodajno ceno. Združeno delo je kljub hudim časom pokazalo precej posluha za težave glasila ZZB NOV. Pričakujemo, da bo v prihodnje odziv na akcijo še večji. V prihodnjih številki TV-15 Naš tovariš bomo objavili seznam delovnih organizacij in družbenopolitičnih skupnosti in organizacij, ki so že vplačale denar v naš tiskovni sklad.

Vse kaže, da so se naši zvesti sodelavci v akciji »Stari naročnik - novega« nekoliko

utrudili. Zadnje čase dobivamo manj naslovov naših novih naročnikov. Mislimo, da je to samo majhen premor, in da bo v prihodnje veliko bolje. To naše prepričanje temelji na izjavah predsednikov občinskih odborov ZZB NOV, da bodo njihove organizacije veliko več storile na tem področju, kot pa so do zdaj. Pri občinskih in krajevnih organizacijah zveze borcev so sicer poverjeniki našega časopisa. Mislimo, da je to premalo, in da bi se morali v akcijo vključiti vsi člani ZZB NOV. Prav vsi borci se morajo zavedati, da je to njihov časopis, ki je nastal iz njihovih potreb, in zato so vsi odgovorni za njegovo usodo. Zadnje čase se stvari premikajo na bolje in upajmo, da bomo s skupno akcijo kmalu rešili denarne težave in našim bralcem dali tisto vsebino, ki jo pričakujejo od časopisa TV-15 Naš tovariš. B. K.

Andrej Ziherl

Septembra lani smo se v Planini pri Rakeku poslovali od Andreja Ziherla, rojenega 1924. leta. Zaradi aktivnega sodelovanja z NOG je bil 1943 leta aretiran in odpeljan v Gonars. Po kapitulaciji Italije je odšel med partizane v Logaški bataljon, nato v Dolomitski odred in 9. korpus. Po vojni je bil poslan na Vojaško akademijo v Beograd. V JLA je služboval po raznih krajih naše domovine vse do 1972. leta, ko se je upokojil s činom podpolkovnika. Imel je veliko vojaških odlikovanj in priznanj.

Cveto Turk

Januarja smo se v Kočevju poslovali od Cveta Turka iz Stalcarjev pri Kočevski Reki. Rodil se je 1932. leta na Milanovem Vrhu pri Čabru. Med okupacijo se je moral njegova družina skrivati v gozdovih Gorskega kotarja. Jeseni 1942. pa je bila preseljena na takratno svobodno ozemlje v Kordun. Po kapitulaciji Italije so prišli v Kokri potok pri Kočevski Reki. Cveto je kot otrok preživel vse strahote in pomanjkanje med NOV.

Ivan Golčar

Januarja smo se v Podkraju prvi Vele-nju poslovali od borca Zidanske brigade Ivana Golčarja. Rodil se je 1922. leta v Senvidu nad Valdekom. Med okupacijo je delal pri železnici do odhoda v partizane. Na Pohorju je bil ranjen in ostal je vojaški invalid. Bil je dvakrat odlikovan. Po vojni je bil aktiven družbenopolitični delavec.

Franc Povšner

Novembra lani smo se na Kokri poslovali od Franca Povšnerja, rojenega 1908. leta. Kot borec je bil ujet, ranjen in zaprt v Kranju. Po zaslišanju so ga odpeljali v begunjske zapore. Po vojni je bil aktiven v DPO.

Ciril Brejč-Niko

Januarja smo se poslovali od rezervnega kapetana 1. razreda, Cirila Brejča-Nika. Pred upokojitvijo je bil poveljnik obmejne milice na Jesenicah. Rodil se je 1922. leta v Sp. Dupljah, v NOV je stopil 1942 v Kokrški odred. Deloval je v VOS za kranjsko okrožje. Prejel je številna odlikovanja.

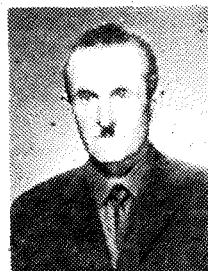
Dolfka Boštjančič

Decembra lani smo se v Ljubljani poslovali od aktivistke OF in družbenopolitične delavke Dolfke Boštjančič. Od sodelovanja že v prvih akcijah partizanov v Bohinjski in Gornjesavski dolini jo je revolucionarna in družbeno angažirana pot vodila do opravljanja mnogih odgovornih nalog v mladinskih organizacijah in v Skoju, zvezi komunistov, sindikatov, silih in še mnogokje. Posebej so ji bila blizu vprašanja družbenega položaja žensk, socialne politike in družbenega standarda delavcev. Borcem in aktivistom bo ostala posebej v spominu, kako je bila dosledna pri urejanju pravic udeležencev NOB, bodisi pri pripravi in sprejemanju zakonov in drugih predpisov ter pri osebni zavzetosti in pomoči vsem posameznikom. Prejela je mnoga družbeno priznanja in med visokimi državnimi odlikovanji tudi red dela z zlatim vencem, red republike s srebrnim vencem in red dela z rdečo zastavo.

Ivan Vozelj

Rodil se je 1906. leta v Sentlambertu nad Zagorjem. Kot rudar je delal v Hrastniku, Banjaluki in Tuzli. Leta 1942 so ga Nemci odpeljali v Nemčijo. Od njega smo se poslovali decembra lani.

Anton Beber

V Planini pri Rakeku smo se 1983. leta poslovali od Antona Beberja in njegove žene Francke. Aprila 1944. je odšel v partizane v Dolomitski odred, kasneje pa je bil pri transportnem vozu 9. korpusa. Bil je vzoren in napreden kmetovalec.

Katica Grabrijan

Januarja smo se v Livodu poslovali od Katice Grabrijan, rojene 1922. leta v Adlešičih. Že 1942. leta je začela aktivno sodelovati za NOB. Bila je predsednica mladinske organizacije, sodelovala je kot članica agitpropa na rajonu Gradac ter aktivno sodelovala v pevskem društvu, ki ga je vodil glasbenik Makso Pirnik. Delala je v vojni partizanski bolnišnici v Adlešičih. Leta 1944 je odšla na radiotelegrafski tečaj, ki ga je uspešno končala. Službo je nastopila v Mariboru in 1946. leta je bila demobilizirana in odšla je na Kočevsko. Bila je delegatka na kongresu AFŽ. Bila je dvakrat odlikovana, za družbenopolitično delo pa je prejela priznanje OF.

Franci Kožman

Oktobra lani smo se poslovali od dolgoletnega krajana Ilirske Bistrice Francija Kožmana, rojenega v Podkraju na Vipavskem 1923. leta. Po kapitulaciji Italije se je priključil borcem Kosovelove brigade in kmalu postal namestnik sanitetnega referenta brigade. Po vojni se je iz 2. brigade KNOG demobiliziral in se zaposlil v zdravstvenem domu v Ilirski Bistrici. Bil je aktiven član na družbenopolitičnem področju. Za sodelovanje med NOB je bil dvakrat odlikovan.

Milan Lenarčič

Lani smo se na ljubljanskih Zalah poslovali od Milana Lenarčiča, rojenega v delavski družini 1923. leta v Ljubljani. V NOB se je vključil maja 1942. Bil je v raznih enotah med drugimi tudi v Tomšičevi brigadi. Prejel je dvoje odlikovanj.

Srečko Černigoj

Decembra lani smo se na Predmeji poslovali od Srečka Černigoja, rojenega 1928. leta. Po razpadu Italije se je takoj vključil v NOV. Po vojni se je vključil v obnovo porušene Predmeje in bil aktiven član DPO.

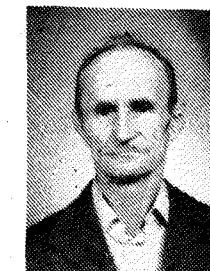
Stanko Omejc

Januarja smo se na tržiščem pokopališču poslovali od Stanka Omejca, rojenega pred 73. leti v Beljaku v Avstriji. Septembra 1944. leta je stopil v Kokrški odred.

Gojko Radočaj

Na Dovjem smo se novembra lani poslovali od Gojke Radočaja, rojenega 1920. leta v Krčani na Hrvaškem. Njegovo delovanje za NOB je bilo izrazito že 1942. leta, ko so ga zaradi izdajstva prisilno izselili v Srbijo. Od tod je 1944. pobegnil in se priključil NOV kot borec Majevičke brigade v sestavi 27. divizije. Po vojni je prišel na delo v Železarno Jesenice.

Ferdo Kladnik

Septembra lani smo se v Lučah poslovali od Ferda Kladnika, rojenega 1915. leta v Lučah. Julija 1944. leta se je vključil v Dolenski odred drugega bataljona. Opravljal je delo bolničarja. Za službo v NOV je bil odlikovan.

Nežka Dragoš

Januarja smo se številni Metličani poslovali od 79-letne Nežke Dragoš, dolgoletne družbenopolitične delavke in upravnice Doma počitka v Metliki. Med NOB je sodelovala od 1941. leta. Kot upravnica Doma počitka v Metliki je pokazala vse svoje organizacijske sposobnosti, znala je pomagati bolnim in starim ljudem.

Dušan Hajshen

V Laškem smo se januarja poslovali od Dušana Hajshena, rojenega 1929. leta. Komaj 15-leten je septembra 1944. odšel na dolensko vojno področje, kasneje pa je bil premeščen na komando mesta Črnomelj. Za njegovo aktivno delo med NOB in po vojni je bil dvakrat odlikovan.

Ivan Komovec

Od Ivana Komovca smo se poslovali v Planini pri Rakeku. Marca 1944. leta je odšel med partizane. Po vojni je delal pri LIP Postojna in GG Postojna.

PRAVNI SVETOVALEC

O. K. Z. Kot borka NOV ste uživala starostne pokojnine po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov. Zanima vas, kolikšna pokojnina vam gre od 1. 1. 1984 dalje?

Odgovor: Po 3. odstavku 165. člena novega republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se kmetom borcem pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 – uživalcem starostne pokojnine, uveljavljene do 31. 12. 1983 po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov, izplačuje od 1. 1. 1984 dalje pokojnina v višini najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, to je pokojnina v mesečnem znesku 10.088,51 dinarjev.

S. B. P. Ali in za koliko se borcem NOV pred 9. 9. 1943, ki so dopolnili celo pokojninsko dobo, poveča pokojnina, odmerjena v višini 85 odstotkov pokojninske osnove, tudi po novih pokojninsko-invalidskih predpisih?

Odgovor: Tudi po 103. členu novega republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju se zavarovancu borcu NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943 (Slovensko primorje), ki po izpolnitvi pokojninske dobe 35 let (moški) oziroma 30 let (ženske) ostane še naprej v zavarovanju, ne da bi uveljavil pravico do pokojnine, oziroma ki se ponovno zavaruje, poveča pokojnina, odmerjena po polni pokojninski dobi (85 odstotkov pokojninske osnove) za vsako leto zavarovanja po izpolnitvi pokojninske dobe 35 let (moški) oziroma 30 let (ženske), in sicer, kot je določeno v 26. členu novega statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji za en odstotek, skupno pa največ za pet odstotkov.

O. Z. V. Za določen čas, to je za več kot 4 mesece, ste bili v delovnem razmerju zaradi nenavzočnosti obolelega delavca. Ali res niste upravičeni do denarnega nadomestila, ker pred to zaposlitvijo niste bili v delovnem razmerju?

Odgovor: Eden od pogojev, da se brezposlenemu delavcu prizna denarno nadomestilo, je po izrečni določbi 1. odstavka 23. člena republiškega zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti ta, da je brezposeln delal najmanj 9 mesecev brez presledka ali 12 mesecev s presledki v zadnjih 18 mesecih.

S. K. LJ. Ste 100-odstotni vojaški invalid. Ali ste oproščeni naročnine za radijski in televizijski aparat?

Odgovor: Po odloku o določitvi radiodifuzne organizacije, ki pobira naročnino, in organizacij, organov in fizičnih oseb, katerim ni treba plačati naročnine iz leta 1973, ki še vedno velja, so oproščeni naročnine za radijski in televizijski sprejemnik med drugimi tudi invalidi s 100-odstotno telesno okvaro, ugotovljeno po predpisih o invalidskem zavarovanju. Če so edini hranilci družine ali samski in ne živijo v skupnem gospodinjstvu, ter invalidi z manj kot 100-odstotno invalidnostjo, če prejemajo dodatek za pomoč in potrebo.

M. R. V. Ste kmet in vam je priznan status borca NOV pred 9. 9. 1943 po 60. členu zakona o starostnem zavarovanju kmetov, vendar iz odločbe o priznanju tega statusa ni razviden začetek vaše udeležbe v NOV. Od kdaj se vam bo za priznanje in odmero pravic po republiškem zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju kot zavarovancu kmetu štela dvojna pokojninska doba kot posebna doba?

Odgovor: Takim zavarovancem kmetom se bo po 156. členu republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju štela v pokojninsko dobo kot posebna doba v dvojnem trajanju čas od 8. 9. 1943 oziroma od 13. 10. 1943 (Slovensko Primorje) do 15. 5. 1945, če iz odločbe ali sklepa, s katerim jim je bil priznan status kmetskega borca NOV ali iz druge listine začetek udeležbe v NOV ni razviden.

Mire Grobler

Tone Tekavec-Klančar in Koroščani

Predlanskim so v Žilcah odkrili lep dom, ki so ga poimenovali po znanem notranjskem borcu in pisatelju Matevžu Hacetu. Nič nimam proti njemu, dejal bi: nasprotno. Toda ali ni nihče pomislil na to, da imajo Vidovci mnogo svojih junakov, ki tonejo v pozabo. Bilo jih je mnogo, a so padli. Padli so vsi tisti, ki so med NOB kaj pomenili in bili bolj znani. Ostali ni nihče, ki bi kot domačin znal višje povzdigniti glas in se zavzel za te kraje, ki so toliko žrtvovali in ki so »na milost in nemilost izročeni drugim.«

Hace med slovenskim narodom ne bo pozabljen. Za njim ostajajo predvsem njegove knjige, ki lepše skoraj ne bi moglo pričati o njem. Vprašujem pa, kaj naj priča o resnici Klančarjevega Toneta ali še drugih Vidovcev.

Hace med NOB ni deloval v teh krajih, razen da je v času italijansko-belogardističnega terorja šel kdaj pa kdaj mimo teh krajev, zatem pa je bil s Sturinjasto na Štajerskem. Hacetov dom pomeni za te kraje v glavnem le neko ime za ta polturistični objekt. Moje mnenje in verjetno mnenje še koga drugega je da bi bilo za to lep dom bolj primerno ime Toneta Klančarja – torej Klančarjev dom. Pa imajo Vidovci še mnoge znane junaške padle borce po vsej Sloveniji, samo v domačih krajih menda ni nihče. Denimo: brata Knap in France Doles z Zale, brate Rudolf, Jože, Janez in Jernej Hiti, France Štrifot-Tonček, vsi ti iz Raven, Stefan Milavec-Jager z Osredka, Matija Hribljan-Maček z Tavčljem, brata Pirman z Žilc in ne nazadnje Otmar Novak. Pa še bi moral naštevati. Imen je veliko, saj je padlo od vseh vidovskih borcev samo dober odstotek manj kot 70 odstotkov, in njihove kosti so raztresene po gozdovih širom po Sloveniji. Sorazmerno veliko žrtev fašizma in padlih borcev iz teh krajev zasluži pomembnejši spomenik, kot sta borni spominski plošči na Žilcah, a je celo na teh iz nerazumljivih razlogov opuščenih toliko imen, kolikor je skoraj prstov na obeh rokah. Res pa je, da sta 35 let po osvoboditvi postavljena na pokopališču dva lepa nagrobnika v spomin 9 ubitih Vidovcev na Blokah in 12 ubitih na Radljeku. Res je še tudi, da so dvanajstim na Radljeku pobitim Osrečanom postavili spomenik Bločani. Naj ne govorim o vseh lepih spomenikih v cerkniški občini.

Po vsem tem lahko rečem, da je prispevek prebivalcev teh hribov narodno osvobodilnemu boju zapostavljen in kaže najmanj na nepoznavanje zgodovine narodno osvobodilnega boja v teh krajih. Vsi padli s teh hribov so vendar naš skupni ponos in ne bi smeli biti prezrti na račun drugih, kot se to žal pogosto dogaja. Res je škoda, da ni s tem domom vsaj za silo popravljen ta vtis.

Vendarle še nekaj: Angela se je ves čas svojega življenja držala Fricevih besed: »Po vojni bo lepše, gledali in skrbeli bomo za vas.« Toda to je dejal padli narodni heroj Nace Voljč-Fric. Klančarjev Tone pa sodi med tiste, o katerih se je izrazil Šifer v Borcu št. 6/7 letnik 1983 takole: Samo sejal bom, bo že kdo požel, ljudje bodo še dolgo živeli.«

Kqnc

Domobranska postojanka v Lavrici uničena

Dvanaista SNOUB je bila ena najmlajših brigad po svoji sestavi. Ko je leta 1944. prišla na območje Grosuplje–Škofljica in Grosuplje–Ilova gora–Zdenska vas, so ji bile naložene mnoge bojne naloge, ki jih je natančno po načrtu 15. divizije tudi vestno opravljala. Tako je zelo uspešno uničila sovražno domobransko postojanko v Lavrici tik pred Ljubljano in s tem dokazala, svoje bojne sposobnosti. V bojih z belogardisti je imela ta bojna partizanska brigada že precej izkušenj in zato je imela tudi uspeh. V tem pogledu se je posebno izkazal 3. udarni bataljon 12. SNOUB, ki je postal strah in trepet domobranskih tolp. Tretji bataljon je z velikim navdušenjem izpolnjeval vse naloge, zato je užival velik ugled in tudi ni naključje, da je prav iz tega bataljona prišla pobuda za uničenje postojanke in je štab brigade, poznavajoč tudi njegovo udarno moč, usposobljenost in zavzetost, potrdil akcijo.

Brez komandanta Vida Jeriča, ki je bil na oficirskem tečaju, sta poveljstvo prevzela namestnik komandanta 3. bataljona Tone Primožič-Tonček in namestnik političnega komisarja bataljona Odon Pakiz-Koki. Tonček je še posebej poznal Lavrico, saj je pred vojni tamkaj tudi služil. Dobro so se povezali tudi s terenskimi aktivisti OF lavriškega območja, ki so bili odlični pomagači pri izvedbi same akcije. Tako so le-ti preskrbeli vse podatke in celo sovražnikove razpoznavne znake. Tudi to je bil povod, da se je brigadni štab hitro odločil za akcijo v Lavrici. Terenski aktivisti so vodili v Lavrico in nazaj naše borce 3. bataljona. Bataljon je bil v vasi Zavrhu, kjer so bile pravočasno izvršene politične in vojaške priprave za uspešno akcijo. Morali so iskati bombaše prostovoljce.

Akcija naj bi potekala v strogi tajnosti. Vso težko oborožitev, bataljonsko oskrbovalno enoto in borce, ki so bili trenutno nesposobni za hitre premike, naj bi pustili v Zavrhu. Oboroženi borci z lahkim orožjem in bombami pa naj bi izvedli akcijo. Jasno je, da so se prijavili vsi iz bataljona za bombaše, vendar je bilo izbranih 70 borcev. Načrt je bil, da 2. četa napade šolo. Vodil naj bi jo Simon Srdić, komandir 1. voda te čete, 3. (Boštjanova) četa naj bi zasedla železniško postajališče in ovine ceste proti Ljubljani ter v primeru nenadnega prihoda oklepnega vlaka iz Ljubljane minirala progo, 1. četa pa bi ostala v zasedi desno os vasi Lavrice. Sestanka se je udeležila tudi tovariš-

ca Maruša, ki je bila namestnica političnega komisarja brigade in naj bi v tej akciji zastopala štab brigade. Tako so po temeljiti pripravi v popoldanskem času 29. marca 1944 krenili na pot iz vasi Zavrha mimo Spodnje Slivnice, Kobiljeka, Bičja, Hude Police, Blata, Gumnišča in Ljubljanskega barja proti Škofljici in ob progi po nasipu v Lavrico. Pred Lavrico proti Ljubljani je bila na barju nizka osvetljena hiša, kjer se je namestil štab bataljona, in od tod je bataljon vodil akcijo. Terenski aktivist Matija Škrab-Gorazd je bil še posebej aktiven in pogumen in je zanesljivo usmerjal akcijo udarnih skupin bataljona. Vodja akcije tovariš Tonček je tik pred samo akcijo 29. marca 1944 okrog 23.30 dal zadnja navodila bombašem udarne skupine 2. čete. Ob pol enih zjutraj 30. marca 1944 so se približali šoli ob železniški progi, kjer so brez šuma likvidirali stražarja ob progi pri železniškem prehodu in takoj so bombaši obkolili samo šolo. Začeli so metati bombe-skozi šolske okenske line. Noč je bila jasna in svetla. Pri šoli pa se je nenadoma pojavil še en belogardistični stražar, ki je zakričal »Stoj!« Verjetno je bil iz skupine, ki je krožno patroljirala in je pravkar prišla z Vrha ali Iga. Vodja bombašev Simon ga je pobil s puškinim kopitom.

Sovražnik je bil zelo prese-nečen in takoj v začetku ni pokazal nobenega odpora. Posamezni belogardisti so skakali skozi okna v samem spodnjem perilu in naši borci so jih sprotili lovili in pobijali. Ker je bil sovražnik nastanjen tudi v

prvem nadstropju, so se le-ti začeli upirati. Naši borci niso mogli vdreti v samo poslopje, ker se je od bomb ročnega mi-nometa, ki je tolkel skozi okna v zgradbo, in šopov goreče slame, ki so jih borci metali skozi okna, šola vnela. Vsi belogardisti, ki se niso hoteli vdati, so zgoreli in z njimi tudi njihovo orožje. Od belogardistov, ki so se rešili iz šole, je imel samo eden puško, ostali pa so bili brez orožja. Z begom se jih je rešilo 6, ki so pribežali na blok v Ljubljano. Pobitih je bilo 30 sovražnikov. Mi smo imeli dva ranjena tovariša, od katerih je tovariš Jože Smrekar umrl. Na Hudi Polici, kamor so ga prenesli njegovi soborci, je izkerval kljub zdravniški pomoči. Tretja četa, ki je bila v zasedi pri postajališču, je minirala progo in postavila zasedo na cesti proti Ljubljani. Komandir Boštjan je celo telefoniral belčkom v Ljubljano s postajališča, kjer so mu belogardisti sporočili, da gre oklepni vlak na pomoč, vendar so prišli že prepozno. Akcija je bila končana. Prva četa je še izpraznila bližnjo trgovino. Gasilski dom niso utegnili zažgati. Ves 3. bataljon se je umaknil po isti poti na izhodiščne položaje. V vojaškem in političnem pomenu je akcija popolnoma uspeša. Šola je zgorela in v njej najbolj trdovratni izdajalci in »učenci«, za katerimi se danes žalujejo pobegli belogardisti v izgnanstvu (ZDA, Kanadi, Argentini...) in trdijo, da smo jih zažgali. V lavriški šoli je bila namreč domobranska podoficirska šola, ki jo je vodil Nemec Schuhmacher. Tečaji so trajali po tri mesece, številčno stanje se je menjavalo.

Belogardisti so po našem odhodu izvedli veliko hajko okoli Grosuplje, zasledovali so bataljon celo po želimeljski dolini. Vendar zaman, postojanke ni bilo več in jo tudi obnovljali niso več, čeprav je bilo do osvoboditve še precej bojov in trpljenja, saj so se po požigu naši izdajalci v svojem besu maščevali nad nekaterimi nedolžnimi ljudmi na Lavrici, jih pobili ali pa predali Nemcem, ki so jih poslali v nemška koncentracijska taborišča.

Lojze Šonc-Tomi

Na obisku v osnovni šoli Danile Kumar v Ljubljani

Učenci iz petih KS

»Lepo, da ste se spomnili na nas! Le pridite,« me je prijazno povabila ravnateljica osnovne šole Danile Kumar za Bežigradom, Avrelija Barle, ko sem spraševala v telefonsko slušalko, če lahko pridem na obisk, ker bi rada spoznala svoje mlade sodelavce z naše mladinske strani. Pionirji iz osnovne šole Danile Kumar so tako redni in pridni, da pravzaprav niso neznanci, ampak stari znanci. Stare znance pa se spodobijo obiskati in sploh je veliko bolj zanimivo brati prispevke, ko za njimi prepoznaš obraz. Tudi oni so dejali, da so bili že prav radovedni, kakšna sem in da bodo sedaj, ko me poznajo, še bolj z veseljem pisali.

To so učenci 4. razreda učenci Katicice Kurinčič, ki je njihova učiteljica, prijateljica in mentorica. Prijazna je, zna pa biti zelo resna in stroga. Devetindvajset stolov je zaropotalo, ko sem vstopila v razred in razlegel se je zvonki: »Zdravo!«. Kar oddahnili so si. Da je le prišla ta novinarka s TV-15. Že celo jutro jo čakamo. Sicer imamo pouk popoldan, toda danes smo prišli zjutraj, da bi se pogovarjali z njo. Spraševali smo se že, kaj bo, če ne pride

se sestane enkrat na teden. V njem je prav največ učencev iz njenega 4. razreda, zbira pa tudi sestave učencev iz drugih razredov.

V šolo hodijo učenci iz petih krajevnih skupnosti

Na lepem kraju stoji šolska stavba, nekoliko stran od mestnega krupa, z veliko prostora za otroško tekanje in skakanje. Pravzaprav sta to dve stavbi: starejša je iz leta 1963, prizidek pa iz leta 1977. Pa že postaja pretesna, zato je tisti »velik prostor« ogrožen z novim prizidkom. Želijo namreč dvoizmenski pouk spremeniti v enoizmenski za vse razrede in ne le za nižjo stopnjo, kot je sedaj. Poleg centrane šole imajo še podružnico na Ježici s štirimi učnimi oddelki in štirimi oddelki podaljšanega bivanja, medtem ko je na centralni šoli 52 učnih oddelkov in 15 oddelkov podaljšanega bivanja. V šoli hodi 1475 učencev. Prihajajo iz petih krajevnih skupnosti: Urška Zatler, 7. september, Ježica, Stožice ter Savlje-Kleče. To so otroci zelo različnih socialnih struktur. Tu najdete vse poklice staršev: od kmetov do delavcev in intelektualcev. Otorci pa so vsi eno; med njimi ni nobenih razlik.

Katica Kurinčič

do enajstih, ko bo šolski zvonec odzvonil našo zadnjo šolsko uro.

Zdaj sem tu. Devetindvajset parov oči me umeri od glave do pete, najpomembnejše pa je, kaj bom rekla. Pohvala je dobro dela, da pa se bomo tudi v prihodnje skupaj trudili, sploh ni bilo treba reči; to je jasno.

Kdo od vas piše? »Ja, vsi pišemo,« so povedali v en glas, »in to o najrazličnejših stvareh: o dogodkih, lepo je pisati o naravi in zelo zanimivo po pripovedovanju. Ko gremo na obisk k starim staršem, vedno izvem kaj novega iz njihovih mladih dni, iz časa narodnoosvobodilnega boja. Podatke si zapišemo, še kak datum, potem pa sedemo, premislimo, sestavimo in zapis je tu. Včasih je bolj neroden, drugič spet je uspešnejši. Spise nam naša mentorica pregleda, kaj popravi in končno jih pošljemo na to ali ono uredništvo v objavo. Potem čakamo, nestrpno in z upanjem; morda pa bodo le objavili! Pišemo pa tudi za nagradne natečaje. V letih doslej smo bili že večkrat nagrajeni. Pravkar pripravljamo spise za nagradni natečaj, ki ga razpisuje Železniško gospodarstvo. Med tem gradivom je največ pesmic. Ja, pesmice pišemo najraje. Obenem pripravljamo naloge na temo Pomniki revolucije pripovedujejo. Najboljših pet bomo poslali tudi vam. Potem se bomo lotili vašega nagradnega natečaja Bogo Fladner – Klusov Joža.«

Kaj vse so imeli povedati! Njihova mentorica jih spretno vodi. Pravi, da so zelo poslušni in dojemljivi. Najbolj pa so veseli obiska pesnika ali pisatelja, s katerim se znajo tudi pogovarjati, če seveda prej skupaj sestavimo vprašanja.

Poleg dela v razredu čaka Katicice še dopisniški krožek, ki

v Šolskem športnem društvu, umetniške v Šolskem kulturnem društvu, tehnične pa v Klubu mladih tehnikov. Imajo več kot trideset različnih skupin dejavnosti. Zanimalo me je, kaj na primer obsega delo SKD. To združuje tri pevske

Danijela Ivančir

zboze: otroški, mlajši mladinski in mladinski pevski zbor. Zelo so uspešni, posebno še mladinski. Sodelujejo na republiških revijah mladinskih pevskih zborov v Zagorju, letos pa bodo nastopili tudi v Cankarjevem domu. Dalje je v SKD recitacijski krožek, ki ga sestavljajo učenci višjih razredov. Večkrat sodeluje tudi na občinskih prireditvah. Dopisniško-novinarski krožek skrbi za izdajanje glasila Šolar iz Stožic. Imajo pa tudi recitacijsko skupino na nižji stopnji. Vodja SKD je zadolžen za pripravo vseh proslav, seveda pa sodelujejo pri izvedbi vsi učitelji in med vsemi učenci izbirajo nastopajoče. Vključujejo tudi učence, ki hodijo v glasbeno šolo. Sploh šola spodbuja učence, ki sodelujejo zunaj šole; in to je vzgojno! Na kulturnem področju dobro sodelujejo s KS Savlje-Kleče, ki jim posoja dvorano, folklorna skupina te krajevne skupnosti pa je vedno pripravljena seznanjati učence s to vrstjo slovenske ljudske umetnosti.

Šolska vrata so odprta navzven in navznoter. V šoli zelo radi sprejemajo obiske. Veseli so borcev, ki učencem pripovedujejo o dogodkih našega narodnoosvobodilnega boja. Še vedno, ko je prišel k njim Adrian Kumar, je bilo praznično in zanimivo.

Adrian jim je pripovedoval,

V razredu so zelo resni, otroška igrivost pa jih zato še ni zapustila

iz srednjih šol, kjer so že naši učenci iz prejšnjih let, nam veliko pomagajo. Moram pa reči, da so povsod uspešni, nekateri imajo celo boljše uspeh, kot so ga imeli v osnovni šoli. To dokazuje, da so izbrali prav tisto smer, ki jih zanima.«

Zanimanja se pri otrocih spreminjajo. Za pravo odločitev koristijo interesne dejavnosti. V osnovni šoli Danile Kumar imajo združene po posameznih področjih, in sicer se športne dejavnosti združujejo

o njegovi sestri Danili, po kateri nosi šola ime. Včasih je stanoval prav blizu šole in je večkrat prišel. O Danili jim je pripovedoval tudi njen soborec Stane Koman. Poznajo vso njeno mladost, ki jo je žrtvovala za svobodo, njeno delovanje na območju njihovega šolskega okliša pred vojno in med njo. V spomin nanjo praznujejo dan šole, 18. marec, dan ko je ugasnilo Danilino srce, ker je sovražnik tako hotel.

Živa Drole

Pestro na različnih področjih

Iz osnovne šole na Otlici, celodnevne, če hočemo biti natančni, ki nosi ime po narodnem heroju Ivanu Bizjaku, so nam petošolci poslali cel niz kratkih zapisov o svoji dejavnosti na različnih področjih, ki dokazujejo, da je njihovo življenje zelo pestro. Pa jih še mi nanizajmo nekaj:

Veseli me risanje

Od vseh krožkov najraje obiskujem likovni. Vodi ga tovarišica Silva Copic. Največ slikamo ali rišemo, včasih pa izdelujemo izdelke iz papirja ali gline. Risbe in slike pošiljamo na razne natečaje in že večkrat so bili učenci nagrajeni s priznanji in raznimi nagradami.

TOMAŽ VIDMAR

Postali bomo igralci

V naši šoli deluje dramski krožek. Vanj je vključenih veliko učencev, med njimi tudi jaz. H krožku hodijo še učenci in učenke iz šestega in sedmega razreda. Iz našega razreda je pri krožku de-

vet učencev, med njimi pa največ deklet. Učimo se igrati, recitirati in javno nastopati. V začetku ure se igramo igrice za ogrevanje. Sedaj se učimo igrice Klobuki, ki jo bomo zaigrali ob zaključku bralne značke. Krožek vodi tovarišica Slavica Velfkonja. Delo v tem krožku me veseli in ga redno obiskujem.

MILOŠ LIKAR

Skakalci

Na Predmeji že dalj časa aktivno deluje smučarski klub VIPA. Sem član tega kluba, in sicer skačem. Vadi nas Darinko Blaško. Vaje imamo v Tihi dolini, saj sta tam dve skakalnici. Večkrat pripravimo tekmo. Prvo nedeljo v februarju bi moralo biti republiško prvenstvo za mlajše pionirje. Ker pa je bi-

lo izredno slabo vreme, burja in sneg, smo tekmovanje odpovedali. Čakali smo do naslednje sobote. Spet je bilo slabo vreme in tekma je odpadla. Nato so jo organizirali v Žireh. Ker pa sem bil bolan, nisem mogel tja. Bilo mi je žal, saj zelo rad skačem. Se posebej pa se razveselim dobre uvrstitve.

DUŠAN BIZJAK

Mogoče bomo kdaj novinarji

Vsak petek imamo v prostem času novinarski krožek. Pri krožku spoznavamo razne vrste pisanja in spoznavamo delo novinarjev, pišemo razne sestavke o delu in življenju na šoli ter v naši krajevni skupnosti ali o drugih zanimivih dogodkih. Najbolj veseli smo, ko v časopisu preberemo svoje sestavke. To nas spodbudi, da še raje kaj napišemo. Kdo ve, mogoče pa bo kdo izmed nas nekoč res postal novinar.

FRANC KRAPEŽ

Moja pot v šolo

Moja pot do šole je kar precej dolga, zato moram zjutraj zgodaj vstati. Pot se razprostira po njivi, gozdu in nato pelje na glavno cesto. Pozimi je moja pot veliko bolj naporena kot poleti, ker je veliko snega. Včasih se do glavne poti spustim kar s smučmi, proti domu pa moram teptati. Poleti je veliko lažje. Zjutraj, ko grem proti šoli, poslušam ptičje petje. Skozi gozd pa me osvežijo senice.

MIRAN BOLČINA

Naš kraj

V našem kraju je letošnje zimo zapadlo precej snega. Pouk smo imeli večkrat samo dopoldan. Avtobus ni vozil. Učenci, ki stanujejo daleč od ceste, smo gazili sneg tudi do pasu. Zdaj pa se sneg že topi. Sonce toplo greje in tudi prve mačice že brstijo. V vasi in v šoli se je pojavila epidemija gripe. Manjkalo je precej učencev. Ljudje komaj čakajo pomladi, da začnejo z delom na polju. Vsi smo se že naveličali snega in komaj čakamo pomladi.

DOLORES LIKAR

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pisali bomo o delu

Dragi moji mladi sodelavci, spet nova zadolžitev. Ja, tako je pri nas; nikoli miru, nič zatišja, vedno znova je treba brskati in slediti zahtevam časa. Zdaj je to premišljanje o delu. Delavski praznik 1. maj bo tu, kot bi mignil, mi pa hočemo, da bo naša mladinska stran v praznični številki, ta bo izšla 26. aprila, delavska. Kaj vse vi lahko pišete o delu! Veliko; o delu v šoli in zunanj nje. Saj tudi vaše Jugoslovanske pionirske igre potekajo pod geslom »Pionirji, veselo na delo!« Zato bi bilo morda prav, da ob tej priložnosti prikažete svoje aktivnosti, ki potekajo v okviru JPI.

Kako bi se tega lotili, da bi bilo bolj zanimivo? Mislim, da bi bilo najbolje, če bi izvedli anketo med svojimi sošolci s kratkim vprašanjem in odgovorom. Kaj ti pomeni delo? Kaj delaš v prostem času? Kaj si delal, da bi obogatil JPI? Tisti bolj pogumni pa s podobnimi vprašanji lahko stopite tudi pred odrasle. Zanimivo bo slišati njihovo mišljenje. Vprašajte jih tudi, kaj menijo o vaših pionirskih igrah pod geslom »Pionirji, veselo na delo«. Vaše prispevke bomo zbirali vse do 19. aprila. Pišite nam!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Kultura tudi med NOB ni zamrla

Vojna, huda, brez konca in s toliko žrtvami! Četa, ki je bila v našem gozdu, je imela s seboj tudi kuharico Meto. Za otroke iz vasi je bila druga mati. Pazila jih je, hranila in se z njimi igrala. Zdelo se je, da drugega dela nima, a vendar: vse noči je krpala, šivala in pregledovala obleko vsega tabora. Tudi lepe pesmi je pisala.

V taboru iz vasi so se dogovorili, da bodo otroci in mladinci pripravili miting; pravi partizanski miting. Toda brez kuharice Mete ne bilo

ničesar. Dodala je nekaj svojih pesmi in zgodb. Otroci so hodili k njej in se posvetovali: »Teta, teta Meta, povejte, kaj naj še storimo, da bo lepše? Naj prinesemo barvan papir, tisti za darila? Prosimo, povejte!«

»Seveda, prinesite ga, pa nekaj krpic.«

»Da, da, teta Meta, takoj bomo!« so vzklili in še spraševali:

»Kaj še, kaj še, teta Meta?«

Čez nekaj dni se je na jasi v gozdu prikazala prava podobna partizanskega gledališča.

Iz padala so napravili zavese, z rdečo barvo so narisali peterokrako zvezdo, iz lesa so stesali lutke. Tudi partizanske zastave so bile pripravljene. Predstava se je začela. Pesmi, zgodbe in igrice. Toda, to je bilo zadnje dejanje. Zapokale so puške. Nepripravljene vaščani so bežali, partizanske roke so se uprle, toda zaman. Med prvimi je padla Meta – s puško in pesmimi v rokah.

SNEŽNA POGAČNIK, 6.b

OŠ Peter Kavčič
Škofja Loka

Ponosna sem na prednike

Z dopisniki hodimo po vasi, od borca do borca, do ljudi, ki so nekaj dali za našo svobodo. Sprašujemo jih, se pogovarjamo. Tako sem izvedela, da je bil moj pradedek Ivan Vauhner prvi partizan, ki se je pojavil na Stranica. K partizanom je šel že takoj po prihodu sovražnika. Z njim je bil tudi neki Jurič, doma iz Liboj. Nagovarjala sta ljudi za boj proti sovražnikom. Bil je komandant kurirske postaje TV-33 in zelo pošten človek. Ponosna sem nanj in žal mi je, da nisem tega vedela, ko je bil še živ.

Že pred vojno se je bojeval za človekove pravice. Tudi moja prababica Milka je bila zanesljiva med vojno. Zelo sem vesela, da sem imela takšne prednike. Ne bom jim delala srámote, če bo treba kdaj po njihovi poti.

SERGEJ CVEFLER, 3. r. OŠ Stranice

Intervju učencev 3. razredov z Jožetom Simšičem-Jelenom

Učenci 3. razredov COŠ »8 talcev« Logatec smo povabili v goste nekdanjega kurirja in partizana Jožeta Simšiča-Jelena, da bi nam pripovedoval dogodke iz partizanskih časov. Ker se bomo v šoli pogovarjali tudi o partizanskih spomenikih v Logatcu, smo vprašali Simšiča, kdo je bil Franc Štrifto-Tonček, ki ima postavljen spomenik v gozdu v bližini motela Lom.

»Doma je bil blizu Žilc na Notranjskem, bajtarski sin. Jeseni leta 1941 je bil postal član OF in še pred odhodom k partizanom je sodeloval v raznih akcijah. Leta 1942 je stopil v Lukov bataljon, pozneje v Šerčerjevo brigado. Midva sva se srečala, ko je prišel v varnostno-obveščevalno službo za območje Vrhnike in Logatca, kajti jaz sem bil takrat komandant tega posebnega oddelka za boj proti okupatorjem in domačim izdajalcem. Desetega oktobra 1943 sva dobila posebno nalogo – priti v Kališe. In to kar podnevi. Prečkati sva morala železniško progo Ljubljana-Trst, ki je bila zelo zastražena; postavljenih je bilo veliko žičnih ograj, bunkerjev in min. Vedel sem, kje morava iti, da bo najbolj varno. Tonček je hodil za menoj. Šla sva čez seno-žet, ogrado. Prišla sva do štor, ko sem nekako tri metre pred seboj zagledal najprej dva, potem pa še več Nemcev. Začela sva teči v nasprotno smer, saj nisva imela nobenega kritja. Pretekla sva približno 40 metrov, oni so pa še vedno streljali. Oba sva padla. Samo – Tonček je bil mrtev. Kropla mu je šla skozi nahrbtnik v srce. Čez nekaj časa sem odšel po dva tovariša.

Izkopali smo jamo in vanjo položili Tončka. Na grob smo dali mah in križ, da bi pozneje vedeli, kje leži.

Tonček je bil še zelo mlad fant, ko je že moral umreti.

Nanj spominja spomenik ob poti v motel Lom, kjer je tudi padel.

Učenec: »Ob poti v Rovte sem videl tudi spomenik, postavljen v spomin na Ljubo Bavdek. Kdo je bila?«

Simšič-Jelen: »Ljuba Bavdek je bila poštarica v Hotedršici. Imela je velik dostop do informacij, zato je delala kot obveščevalka po nalogu rajonskega odbora Logatec. Povezana je bila s sovražnimi oficirji, tudi z nekim italijanskim komandantom, in tako dobila izredno pomembne podatke. Njeno delo je bilo zares zahtevno, saj je bila v nenehni nevarnosti pred tujimi sovražniki in domačimi izdajalci.

Ob kapitulaciji Italije je šla k partizanom, Bila je tudi v Kališah, delala je z ženskami, potem je postala učiteljica na osvobodjenem ozemlju blizu Črnega vrha.

Februarja 1944 so jo domobranci ujeli. Preden so jo ubili, so se hoteli maščevati za vse, za kar so slutili, da je pomagala osvobodilnemu gibanju. Privzeli so jo k lipi v Hotedršici, jo sramotili, brcali, zasmehovali in pljuvali v obraz. Zelo je trpela, a izdala ni ničesar. Izmučeno in izčrpano so odpeljali v belogardiščno postojanko v Logatec, kjer so nadaljevali s strahotami. Ker se je še vedno trdno držala, nikogar in ničesar izdala, so belogardiisti pobesneli. Pri živem telesu so ji začeli izrezovati dele telesa. Umrla je po hudih bolečinah in trpljenju. Vaščani so jo našli ob poti, kjer je danes spomenik, vso iznakaženo, razmesarjeno. Spoznali so jo šele po brisački z začetnicami njenega imena in priimka.

Nekaj časa smo bili čisto tiho, le oči smo imeli velike, saj je take hude reči težko razumeti.

Tovariš Jelen nam je povedal tudi o partizanski, Stagner-

jevi mami s Kalc: »Živela je ob glavni cesti, kjer je mimo hodilo veliko Nemcev in italijanov. Držala je s partizani. Kadar je bilo za nas nevarno. Na rame si je oprtala koš, na dno je dala golaž za partizane, nanj pa slamo. Ko jo je Italijan ustavil, mu je rekla da mora po hrano za živino. Sploh ni opazil, da je koš poln slame. Spustil jo je, ona pa je srečno prišla do partizanov v gozdu in nas opozorila, naj ne hodimo v vas, ker je polna sovražnikov. S tem nam je rešila življenje.«

Učenec: »Ali ste bili v vojni tudi ranjeni?«

Jelen: »Ja, trikrat. Dvakrat od bombe, enkrat pa sem padel v italijansko zasedo blizu mojega domačega kraja Laze. Takrat je bilo zelo hudo; name je streljalo dvajset Italijanov, jaz pa sem bil sam. Zadelo so me petkrat. Ker so ostale krogle še v meni, me je pozneje operiral zdravnik kar v neki domačiji z žepnim nožem, ki so ga prej dobro prekuhali, saj če bi me peljali v partizansko bolnišnico, ne bi preživel. Operirali so me brez narkoze. Vidite, pa sem preživel in sem danes med vami.«

Damjana je zanimalo, od kod Jožetu Simšiču ime Jelen.

Jelen: »Nekoč smo imeli v gozdu sestanko. Komandir nam je povedal, da moramo zaradi varnosti spremeniti imena. Ko me je vprašal, katero ime želim, sem odgovoril, da bom vzel tisto, ki bo ostalo. Potem je pa rekel naj bom Jelen, ker tako dobro tečem in preskakujem kamne!«

Jože Simšič-Jelen nam je povedal še veliko zanimivih reči iz vojnih dni, tudi o črni roki. Poudaril je, da ne smemo nikoli pozabiti ljudi, ki smo jim imeli, a so padli za našo srečo.

Poslovili smo se z željo in obljubo, da se bomo še srečali. Dopisniški krožek 3. razredov COŠ »8 talcev« Logatec

Kurirčkova pošta

Kmalu bo k nam prišla kurirčkova pošta. V Večeru sem opazila fotografijo in sestavek. Izrezala sem ga in prinesla v šolo. Mentorica PO nam je povedala, da bo v našo šolo torbica prispela 7. aprila. Dobili jo bomo iz šole E. Kardelja iz Slovenskih Konjic. Dva dni bo pri nas počivala nato bo nadaljevala pot v celjsko občino. Izročili jo bomo frankolovskim pionirjem pri grobovih 100 talcev. Že tečejo priprave na to slovesnost. Ritmični krožek bo pripravil Titovo kolo, dramski krožek recital o kurirjih, pevskih zbor pa bo pel domovinske pesmi.

Komaj že čakamo dan, ko bomo izbirali kurirje. Na tihem si tudi jaz želim, da bi bila med izbranimi.

MATEJA BEVC, 4. r
OŠ Stranice

SMILJANA ADAMIČ, 4. r OŠ Stranice:
»Kurirček, srečno pot!«

Vojna ne bo izginila prej, preden ne izgine misel nanjo

Grozote, ki so se dogajale v drugi svetovni vojni, so gotovo najbolj pretesle svet v vsej zgodovini človeštva. Hitlerjevo divjanje, ki je bilo naperjeno proti Židom, komunistom, Slovanom in vsemu naprednemu, je pustilo za sabo globoko sled. Tudi Židinj Anni Frank so bila odvzeta najlepša leta življenja. Čeprav je morala nositi rumeno zvezdo in se ni smela voziti v tramvaju ter obiskovati kina, je ostala optimistka. Ko je bilo stanje za njihovo družino že nevarno, so se s prijatelji preselili v skritišče. Zanje so skrbeli prijatelji Nemci. Tvegali so življenje, da so pomagali preživeti Frankovim in njihovim prijateljem. Mladost je dala Ani samo nekaj lepeta: ljubezensko idilo z mladim Petrom.

Moje življenje pa je srečno od takrat, ko sem se rodila, pa do tega trenutka. Nihče mi ne jemlje svobode, nihče mi ne odvzema pravic, nihče me ne ovira pri delu, nihče me ne ponižuje. Anin krik sega do neba. Kljub vsem krivicam, ki jih je spoznala in čutila, ji je ostalo verovanje v srčno dobroto človeka.

Po vsem svetu neprestano divjajo vojne. Svet že drvi v tretjo svetovno vojno, pravzaprav smo že v njej! Ne zavedamo se, da je Zemlja naš dom. Z vojno pa bi prišlo uničenje. Vsi ljudje sveta bi morali skupaj s Prešernom zapeti: Žive naj vsi narodi...

KATARINA ROT 8. a
OŠ Tolmin

Na Poreznu spet čez leto dni

Minulo nedeljo v zgodnjih jutranjih urah. Ljubljana se je začela komaj prebujati, vendar sta bili avtobusna postaja in Dvorčakova ulica že polni veselih pohodnikov, ki so imeli en sam cilj: za vsako ceno priti do Počrda in se povzpeti na 1622 metrov visok Porezen. Toda vreme je kot običajno na dan skoraj vseh dosedanjih pohodov začelo kazati zobe. Dolga nepretrgana kolona se je počasi pomikala navzgor, toda veter, megla in leden sneg so vse bolj bičali obraze pohodnikov, ki pa so vztrajali do konca. Vrh Porezna. Spominska slovesnost, čaj, krajši klepet z znanci, prijatelji in spet v dolino proti Pobrdu ali Cerknem. Na prvih pohodih na Porezen je bilo pohodnikov toliko, da smo se zlahka prešli, toda sedaj je drugače. Spominski pohod je znan daleč naokrog, saj združuje udeležence pohoda iz vseh koncev Slovenije pa tudi iz sosednje Hrvaške in zamejstva. Poleg že stalnih udeležencev se na samem vrhu zbirajo vedno novi, med njimi največ mladih. Pa tudi nobenega ni, ki se ne bi ustavil pri spomeniku nekaj

metrov nad kočo na Poreznu.

Nekaj besed pa moramo zapisati na račun tistih, ki imajo gore bolj za razkazovanje svoje opreme. Pohodov se namreč lotevajo tudi takšni, ki niso dovolj utrjeni. To velja tudi za Porezen. Čeprav se je nedeljski pohod končal srečno, pa je vendar moral poseči vmes zdravnik.

Svoje vtise so nam strnili Pepi Kutin iz Dreznice pod Krnom, Reno Kojc iz Trsta, sicer borec divizije Garibaldi, njegovi spremljevalci, in Ljubo Trojer iz Pobrda. Njihovi vtisi so si bili več ali manj podobni. »Porezen me spominja na marsikaj, na tisto sovražnikovo ofenzivo pred 39. leti in sedaj na lepe pohode v svobodi. Na Porezen bomo še prišli!« Vsi pa so bili enakega mnenja, da je organizacija pohoda enkratna. To je veliko priznanje vsem, ki pripravljajo pohod. Pri občinskih organizacijah ZZZB NOV pa se že sedaj pripravljajo na jubilejni 10. pohod in slovesnost ob 40-letnici tragedije na Poreznu čez leto dni.

Jože Čurin

Film o civilnih žrtvah vojne

Vsebina, ki opozarja

Na nedavno končanem festivalu kratkometražnega in dokumentarnega filma v Beogradu se je poleg drugih slovenskih stvaritev predstavil tudi film scenarista Evgena Juriča in režiserja Rajka Raniča o civilnih invalidih vojne. Z Juričem sva poklepetala o filmu.

Evgen Jurič, avtor scenarija za film o civilnih žrtvah vojne, tudi sam žrtev nesreče s strelivom, sicer pa že vrsto let uspešen novinar-ski kolega in urednik Antene.

Pobudo je dala Zveza društev civilnih invalidov vojne, avtor pa se je, tudi sam član tega združenja, odzval s pisanim scenarijem. Pravi, da je pravzaprav dobil še posebno spodbudo, ko je pred desetimi leti videl film s to vsebino in naslovom »Vojna se dolgo mašuje«, kjer je bila omenjena tema obravnavana ravno na način, ki ga žrtve (med njimi mnogi invalidi) ne želijo in ga zavračajo.

»Vojna nikoli ni le vojskovanje med nasprotnimi vojniki, ampak vedno kosi tudi med civilnim prebivalstvom; med civilnimi žrtvami vojne pa je zlasti veliko otrok. O tem je bilo na različne načine že velikokrat povedano, zakaj ne bi bilo še tisoč in prvič? Če ostane na otroški roki zato vsaj še prst, smo dosegli že nekaj.«

Režiser je avtorjev vrstnik in je z njim uspešno sodeloval že prej v nekem drugem filmskem projektu, zato je bilo sodelovanje dobro.

»Toda, šele pri delu smo se prav zavedli dejanske zahtevnosti teme, ki jo obravnavamo,« pravi Jurič. »V Novi Gorici, na primer, smo s pirotehnično službo ugotavljali, da

na terenu še vedno (!) vsako leto poberejo za celo tono razstreliva in nevarnih ostankov orožja iz druge in tudi še iz prve svetovne vojne. Vedno znova vznemirjajo vesti, da se še kar naprej, čeprav je od zadnje vojne minilo že štirideset let, dogajajo nesreče, da je po deželi raztresenih še mnogo nevarnih ostankov in da so še vedno med žrtvami predvsem otroci.«

Evgen Jurič je želel opozoriti na vprašanje civilnih žrtev vojne iz dveh različnih zornih kotov: prvi je obrnjen k preventivnim ukrepom za odstranjevanje vzrokov (se pravi nevarnega vojnega semena), drugi pa k čim manj bolečemu, čim bolj humanemu vključevanju civilnih žrtev vojne in življenja. Nobene solzavosti, nič usmiljenja, zato pa hotenje po boljšem razumevanju in boljših osnovnih pogojih za normalnejše življenje.

Da je film zanimiv, so morali presoditi že tisti, ki so ga poslali na beograjski festival, da pa je dober in nosi v sebi širše sporočilo, so presodili selektorji letošnjega oberhausenskega festivala, ki so ga izbrali, ko so ga videli v Beogradu.

B. Ž. J.

Ali smo zamrznili prvi april?

Pratika je pratika, mi pa smo – mi. Zaradi same pratike se pač ne bomo spremenili. Nikjer ni zapisano, da se smemo in moramo le en sam dan v letu ravnati po prvoaprilsko ali neresno. Zapisano pa je bilo že nešteto, da se moramo ravnati »stabilizacijsko«. Toda, kaj to pravzaprav pomeni, se ne trudimo kdo ve kaj razumeti. Morda pa čakamo še na kakšen nov zakon, ki bi posebej predpisoval in določal, kaj je to »stabilizacija« in posebej, kaj bi naj bilo to – ravnati se. Sicer se nam zdi, da je nekakšen stabilizacijski program izšel in nekajkrat smo tudi slišali in brali, da bi ga že morali začeti uresničevati. Toda, kdo bi si vse to zapomnil, kar nam predpisujejo ali kar sprejemamo, o vsem čem odločamo, saj imamo vendar svojih skrbi čez glavo in vsak po svoje komajda utegne odtarnati, preglednati, prebrati vse nadloge, ne da bi mogli »širši družbeni skupnosti« dokazati, da je uničen, popolnoma nedolžen kaznovan za tuje grehe, da je, skratka, žrtev vseh neumnosti, zaletelosti, »manipulacij«, gospodarskega sušmarstva in kriminala tistih »drugih«. Z drugo besedo: časi so strahovito resni, mi pa smo zato neprekosljivo neresni.

Tega seveda ne bo nihče priznal in ni treba čakati prvega aprila, da bi se vsaj tedaj kaj spremenilo. Pri nas je lahko vsak dan 1. aprila. Pa tudi je, vsaj že precej dolgo. »Praznovati« smo ga očitno začeli že tedaj, ko se je začel srditi boj med tistimi, ki zagovarjajo zamrznitev cen, in tistimi drugimi, ki dokazujejo, da je prav zamrznitev cen poglavitna narodna, družbena nesreča, prvi ali edini vzrok, da nas jemlje hudič. Da je to prvoaprilsko početje, je očitno menda vsaj tistim, ki se še niso odločili za zamrznitev in ki se prav tako boje »odmrznitve«. Sicer pa »... odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!« Kako se naj tudi odločamo, ko pa prav ti junaki, ki tako odločno posegajo v pravico, danes z vso močjo udrihajo po »nepremišljeni zamrznitvi«, kakor so se včeraj na vse kriplje zavzemali zanjo, zlasti na skrivnih sejah, ko so celo neposredno odločali, kaj in kako je treba »zamrzniti«. Sicer pa človek ne more vedeti, ali niso hkrati tudi danes, kakor so bili včeraj, za zamrznitev in hkrati proti nji.

Če je kdo res junak, bi moral priznati, da je bila zamrznitev res krvavo potrebna. Namreč, če bi je ne bilo, kaj bi razlašali zdaj za poglavitni vzrok vseh dosedanjih gospodarskih neuspehov? O čem bi razpravljali vse to obdobje od tistih skrivnostnih podražitev tik pred zamrznitvijo cen pa doslej, neposredno do prvega aprila? Napredek je res velik, saj zdaj nihče več ne obsoja podražitev, niti inflacija ni več sovražnik številka ena, marveč vsi razlašajo in pričakujejo odmrznitev cen kot odrešitev. Skratka: geslo sedanjih prvoaprilskih časov je, čeprav je to zavito v učene »stabilizacijske« razprave: Živela draginja! Živele proste, divje cene! Naj se razmahnejo proste gospodarske zakonitosti do popolne zmage načela – kdo bo koga! Zamrzniti je treba edino prvi april, vsaj za leto dni.

efes

O Silviri Tomazini v Titovi Mitrovici

V Titovi Mitrovici (110.000 prebivalcev) se največji od treh izobraževalnih centrov srednjih šol usmerjenega izobraževanja imenuje po narodni herojnji, Slovenki, Silviri Tomazini. Center, ki je osnovan za prvi dve leti izobraževanja (skupne osnove), ima 3723 učencev in 161 pedagogov. Letos so se odločili, da bodo zato, ker nosijo ime ženske, dan žensk razglasili tudi za dan šole, in tako obenem slavili tudi svojo junakinjo Silviru Tomazini. Organizirali so enotedenski program različnih prireditev in na skupno slovesnost povabili tudi delegacijo iz Ljubljane – mestnega odbora ZZZB NOV in iz Titovega Velenja – mesta iz Slovenije, ki nosi Titovo ime. Tako bodo odslje praznovali 8. marec vsako leto.

ni, ki stoji pred šolo. Ta dan smo videli delegacije šol, ki so nosile šopke cvetja k spo-

branistar božorič

Dvoboj s Gestapoom

Priča o Silviri Tomazini

Naslovna stran knjižice o Silviri Tomazini, tiskane leta 1977

menikom in spominskim ploščam, posvečenim NOB. To store, so nam povedali, vsako leto tudi na dan borca, 4. julija, ko so šolske počitnice.

Zvečer, 9. marca je bila v Domu JLA slavnostna akademija s kulturnim programom, ki so ga izvajali učenci in učenke centra »Silvira Tomazini«. Na obeh prireditvah sta slavnostna govornika orisala herojsko vedenje Silvire Tomazini pred Nemci in njene zasluge v boju proti okupatorjem leta 1941 in 1942, v takratni Kosovski Mitrovici. O Silviri so tudi peli in recitali pesmi, ki so jih o njej napisali kosovski pesniki in sedanja generacija učencev izobraževalnega centra. Posamezne točke sporeda so izvajali v albanskem, srbskem in turškem jeziku, vojak Bogdan iz Zirova pa je v slovensčini recitiral pesem Mateja Borca.

V Titovi Mitrovici je podoživljanju spomina na Silviru Tomazini pripomogla tudi njena dve leti starejša sestra Marija Nerina Puhar, ki živi v Kranju in ki je bila v dele-

gaciji mestnega odbora ZZZB NOV Ljubljana.

Silvira Tomazini je prišla v gimnazijo takratne Kosovske Mitrovice iz Maribora leta 1940 kot profesorica nemščine, njena sestra Marija z družino pa leta 1941, potem ko so jo v Srbijo izselili Nemci. Sestri sta živeli skupaj do žalostne Silvirene smrti, oziroma aretacije sredi leta 1942, medtem ko je Marija z družino ostala v Mitrovici do konca druge svetovne vojne.

Vsa starejša generacija iz središča Mitrovice pomni Marijo skoraj tako kot Silviru, ki jo je gestapo strahovito mučil. Tako je ob obisku, ki ga opisujem, prišlo do mnogih ganljivih srečanj z domačini in do izredne pozornosti delegaciji iz Ljubljane. Bili smo gosti izobraževalnega centra in občinskega odbora ZZZB NOV Titova Mitrovica,

Stane Komar

Krepiti notranjo trdnost enot TO

Na nedavnem širšem posvetu sekretarjev in predsednikov aktivov ZK in ZSMS, političnih komisarjev in komisarjev štabov enot TO v Ilirski Bistrici so odkrito in kritično spregovorili o delu teh dveh pomembnih družbenopolitičnih organizacij v enotah TO te občine.

Na splošno so sicer ocenili, da je bilo usposabljanje in uresničevanje začrtanih programov uspešno, da pa se pri idejnopoličnem delu pojavljajo nekatere pomanjkljivosti.

Na pogovoru s sekretarji in predsedniki aktivov ZK in ZSMS so tako opozorili na nujnost, da se nenehno spoznavajo s širšimi in tudi z občinskimi družbenopolitičnimi razmerami. Le-tako bodo kos zahtevnim nalogam pri idejnopoličnem delu v enotah TO. Ugotovili pa so, da je nujno sestaviti povsem konkreten program usposabljanja in obveščanja. V enotah TO v Ilirski Bistrici ni ravno veliko komunistov. To po eni strani pomeni, da je nujno spreminjati stanje, po drugi strani pa pravzaprav ni izgovora za njihovo tesnejše povezovanje in delo. Sprejeli so tudi predlog, da bodo tako sekretarji aktivov ZK kot tudi predsedniki aktivov ZSMS občasno vabili na pomembnejše seje občinskih organov ZK in ZSMS. Menili so namreč, da bodo le tako dosegli boljše poznavanje razmer, ki je nujno za kvalitetno delo tudi v enotah TO. O vsem tem bo v kratkem spregovorila tudi občinska konferenca ZK v Ilirski Bistrici.

Branko Dobranič

Še o izplačevanju prek Poštne hranilnice Beograd

Dajemo vam še zadnje obvestilo pred začetkom izplačevanja denarnih prejemkov upravičencem po zveznih predpisih prek Poštne hranilnice Beograd.

Izplačila za april bodo upravičenci prejeli po nakaznicah na dom. S poštними organizacijami smo se dogovorili, da pismonoše ne bodo vračali nakaznic na PHB že ob prvem neuspelem vročanju upravičencu. Upravičenci, ki imajo pri PHB že odprt tekoči račun in so se odločili za prejetje denarnih prejemkov po zveznih predpisih na tekoči račun, bodo le-te prejeli na tekoči račun že za april.

Upravičenci, ki so se odločili za izplačevanje prejemkov na tekoči račun na novo, pa bodo v tem mestu (za april) prejeli prejemke po nakaznici na dom, v maju pa bodo prejemke že lahko prejeli na tekoči račun, PHB bo vsakemu upravičencu posebej poslala na dom vso potrebno dokumentacijo, ki jo mora izpolniti ob odprtju tekočega računa z vsemi potrebnimi navodili. Pravočasno bodo dobili še knjižico s tekočimi računi. Tako bodo ti upravičenci lahko za maj dvignili prejemke na tekoči račun.

Upravičenci, ki so se odločili za izplačevanje denarnih prejemkov prek poslovnih bank, bodo prejemke za april lahko prejeli

na poslovno banko že v tem mesecu, če so sporočili natančno številko hranilne knjižice PHB. Če so bile pri tem netočnosti, bodo prejemke za april prejeli še po nakaznici.

Ob nejasnosti prosimo, da upravičenci do denarnih prejemkov po zveznih predpisih poiščejo informacijo pri pristojnih upravnih organih oziroma pristojnih poštah.

Republiški komite za borco in vojaške invalide

Popravek

V prejšnji številki smo na tej strani objavili podatke o borčevskih prejemkih in prejemkih vojaških invalidov. Med podatki smo prejeli dva napačna, in to napako danes popravljamo.

Pod točko 6 v rubriki »borčevski prejemki« gre za navajanje zneskov najvišje pokojninske osnove in ne pokojnine. Najvišja pokojnina (tega podatka v razpredelnici ni) za polno pokojninsko dobo pa znaša 48.112 dinarjev.

In še: prejemki vojaških invalidov II. skupine znašajo od 1. 1. 1984 17.410 din, in ne (kot je bilo pomotoma objavljeno) 17.310 dinarjev.

tv-15 naš
TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Doljenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 predelal slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJANA KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Miličica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: LILJANA SEMČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049; Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35